

ЛІТАРАТУРА МАСТАЦТВА

4

КРАСАВІКА

2003 г.

№ 14/4200

КОШТ 530 РУБ.

АНОНС!

МЫ — БЕЛАРУСЫ!

“Няхай акцыя
па стварэнні кнігі
“Мы — беларусы!”
стане
агульнанацыянальнай,
агульнанароднай!”

5

Як ідзе
капітальны
рамонт
будынка
Беларускай
дзяржаўнай
філармоніі?



10

Аб праблемах,
узятых
на Рэспубліканскім
семінары па ідэалогіі —
у артыкуле
дырэктара РВУ
“Літаратура
і мастацтва”
Таісы
БОНДАР

2



УЗНАГАРОДЫ

Галоўную тэатральную
прэмію года атрымалі
народная артыстка
Беларусі
актрыса Нацыянальнага
тэатра імя Горкага
Вольга КЛЕБАНОВІЧ

«ПАЎЛІНКА» — ТЭАТРАЛЬНАЯ ПРЭМІЯ ГОДА

і народны артыст
Беларусі, акцёр ТЮГа
Міхаіл ПЯТРОЎ.

НА ЗДЫМКУ: Міхаіл ПЯТРОЎ з “Крышталёвай
Паўлінкай”.

Чытайце на стар.

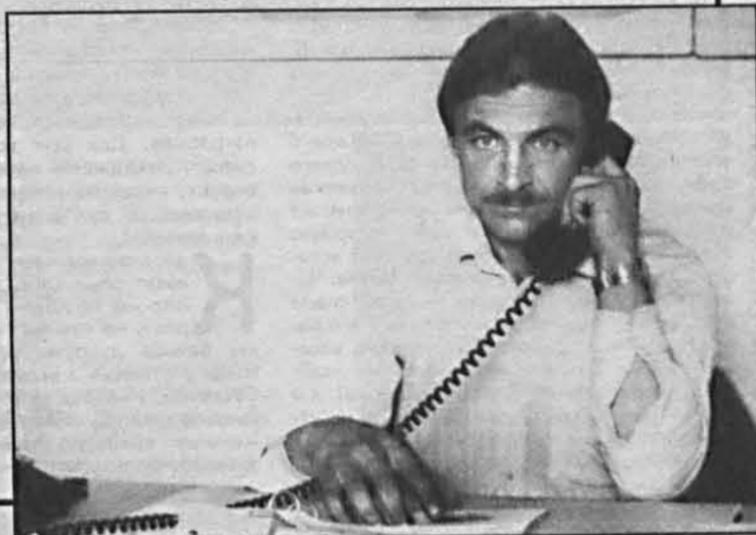
3

ЧАМУ ПАЭТЫ ПАМІРАЮЦЬ ТАК РАНА?..

— разважае Уладзімір САЛАМАХА
ў нарысе
пра трагічны лёс паэта
Віктара СТРЫЖАКА.

4-5

Чытайце на стар.



Так, так, у наш трагічны час я асмельваюся сцвярджаць, што не за гарамі той час, калі спалучацца, салююцца дзве сілы, якія нараджае толькі любоў, — сіла жыцця і сіла веры! — і ўсе людства свядома скіруецца насустрач сваёй найвялікшай мары, насустрач сваёй ісцінай свабодзе. Не той свабодзе, якая здабываецца, адваёўваецца ў барацьбе з іншымі, адрознымі па крыві, колеры скуры ці веравызнанні, а той, якая вызначаецца г а р м о н і я й у чалавеку і вакол чалавека, калі Бог бачыцца ва ўсім, ва ўсіх — на Зямлі і на Небе.

Згадайма, першыя чалавечыя абшчыны — цэлая эпоха, пра якую сведчаць вынікі шматлікіх археалагічных раскопак і даследаванняў, пазначана як першабытнаабшчынная. І вытлумачана ўсё дакладна і проста: супрацьстаяць націску дзікай прыроды і выжыць як від, як род, л'яга было толькі аб'яднаўшы намаганні ўсіх. І колькі пакаленняў сышло ў нябыт, колькі людской крыві пралілося перш чым наблізіліся мы да разумення, пачалі ўсведамляць, што як на пачатку часоў, так і цяпер (і да завяршэння шляху!) нам не выжыць як род, не аб'яднаўшы намаганняў, ведаў і памкненняў, не ўсвядоміўшы, што сапраўдны, сапраўды р а з у м н ы чалавек — гэта чалавецтва.

Канечне, можна сыходзіць з таго, што памкненне да аднасці (і шырэй — да братэрства) грунтуецца на інстынкце самазахавання, на інстынкце выжывання, уласцівым кожнаму жывёльнаму (і не толькі

што не зазірае — баіцца зазірнуць! — у сваю душу. Баіцца, трэба сказаць, не дарама: не прыбрана там, насмечана за гады так, што і агенчыку засвечанай на пачатку часоў лампады не ўгледзець, не тое што залатога зярнятка Святла, дараванага пры нараджэнні Айцом Нябесным. Зярнятка павінна было прарасці — і завалена смеццем пустых, нікчэмных слоў і злосьных, зайздросных думак, святло павінна было ўзгарэцца — і засыпана тленам змарнаваных за жыццё імгненняў, попель перагарэлых у бяздзейнасці спадзяванняў, сваіх і чужых. І ні разу, ніводнага разу не зладзела з вуснаў, не ўзладзела радаснае ці адчайнае: "О, Госпадзе!"

І не верыцца — страшна паверыць! — у падобнае, а павядзеш паглядом, узіраючыся ў твары вакол, і вымушана пагаджацца са зробленай не сёння высноваю: не прыхавана, а п а х а в а н а вера ў аслеплых (аслепленых цёмнымі жаданнямі і нікчэмнымі памкненнямі) душах.

Свят, свят, свят! — як кажуць... Мо раптам надарыцца — у каго шчаслівае ўзрушэнне, у каго знакавая, лёсавая сустрачка — распраміцца, развіне крылы душы, абуджаючы любоў.

Перш — любоў, потым веру, хоць любоць, па вялікім рахунку, і азначае верыць, а сярод нас мала сапраўдных вернікаў, таму што ў нас мала любові. Нават да саміх сябе.

Так, так, я не агаварылася. Дзень і ноч "патрафляючы" сваім жаданням і патрэбам, пастаянна займаючыся толькі сабой,

кампрамісаў з сумленнем. Не прызнае не адно на ўзроўні думкі, але і на ўзроўні інстынкта, інстынктыўнага адчування: ні адвешці пагляду, ні ўтайць сапраўдны намер, ні потым апраўдацца не ўдасца. Ніколі нікому не ўдавалася.

Выйсце? Каму і дзе ў нашы дні бачыцца годнае выйсце для ўсіх і кожнага, спытаеш ты, і адказ, калі ты прагнеш дакладнага адказу, давадзецца шукаць у старых Свяшчэнных Кнігах, чытаемых і перачытаемых з пакалення ў пакалення не адно тысячагоддзе. Усё — сказана. Усё — адкрыта. Усё — адпавядае С л о в у, Закону Божаму, адзінаму для ўсяго і ўсіх з пачатку часоў. Мы заблукалі, таму што звыкла, у страху, заплішчваем вочы і затыкаем вухы, таму што звыкла, у сваёй нязжытай гардыні, лічым сябе кавалямі ўласнага шчасця, не задумваючыся, па чым малоцім цяжкімі кувалдамі.

Пэўна ж, не дзеля "краснога слова" прывяла я гэта параўнанне: усё, чаго кранаецца душа, усё, на што падае водсвет духа, — танчэйшая матэрыя, танчэйшая энергія, і адно чыстым памкненнем, крыштальна чыстай думкаю л'яга ўзаемадзеянніча з душой — з духам! — з адкрытаемай сфераю, з сабою ісцінным. І паверце ўжо мне, глыбока ўдзячнай Госпаду за дар такога бачання, такога адчування існага, большага шчасця для чалавека ні на Зямлі, ні на Небе не існуе. І галоўнае,

Таіса БОНДАР

ІДЭАЛОГІЯ БУДУЧЫНІ — ІДЭАЛОГІЯ ЛЮБОВІ

жывёльнаму) віды, і ўсур'ез гэтага ніхто з дасведчаных аспрэчваць не стане: усё — ва ўсім і ўсе — толькі часцінка (неўявіма малая, нягледзячы на тое, каго ці што сабою ўяўляе) Светабудовы, усё падпарадкавана Адзінаму Закону. І ўсё ж, праўда бачнага (і нават навукова даказанага) — яшчэ не ўся праўда пра Чалавека.

Мне скажуць: мы ніколі не ўведаем усяе праўды. Мажліва. Але шлях — доўжыцца, і хто ведае, што адкрыецца на гэтым шляху ўжо заўтра!

Ужо сёння, у нашы дні, усё часцей людзі ўсведамляюць сваю прыналежнасць не адно да роду чалавечага, да чалавецтва, але і да Космасу, да Сусвету, да Вечнасці, уваасобленай у Богу — і значыць, у кожным Яго стварэнні і ў кожным з нас. І няхай колькасць такіх людзей вагаецца з веку ў век, з пакалення ў пакаленне, але лік даўно ўжо ідзе не на адзінкі, якім бы сумным маральным, духоўным стан сучаснага грамадства сёння ні ўяўляўся. Няма (і ніколі не было) большае задачы ў людства, чым нарэшце ўсвядоміць гэта і, усвядоміўшы, змяніць: п'ідэрства, што ў невялікай супольнасці, што ў краіне, што ў свеце, павінна належыць не тым, хто да яго мкнецца, караскаючыся па спінах, а то і па галовах іншых, а тым, хто пасланы на Зямлю з гэтай місіяй, стаўшы відучым (вярнуўшы прыналежную чыстай душой відучасць), хто можа прапанаваць, паказаць астатнім кірунак, хто здольны ўзначаліць рух у гэтым (прадвызначаным для людства) кірунку.

"Спяць вядуць спячых..." Калі сказана! А водгупле сказанага перакочваецца па ўсёй прасторы ўсведамляемага нам жыцця, так і не збудзіўшы свядомасці народаў: з адной крайнасці ў другую кідаецца то адзін, то другі ашалелы натоўп, то ў адной, то ў другой частцы свету, вытоптаючы, у пыл каторы раз патрушчанага часу затоптаючы парасткі новага, светлага. Здацца, і спадзявацца няма ўжо на што, а спадзяванні не гінучы, не цымянючы. Здацца, і пагукаць у гэтай крамешнай цемры няма каго на помач, а помач нам, спячым і неразумным, ідзе адусюль, дзе жывы Дух Божы, дзе чутна Слова Господняе. Дзе б, інакш, мы ўсе апынуліся ў часе вечных сваіх блуканняў?

Вера ці бязверра — Святло ці цямрэча... Выбар заўсёды гэты: хто б і ў якіх б слоўхы потым, па завяршэнні яшчэ аднаго прамежку шляху, ні загортыя прынятае некалі ці прымаемае ў пэўны канкрэтны міг рашэнне. Я разумю, што рызыкую выклікаць цэлы шквал абурэння, і ўсё ж гавару з усёй пэўнасцю, на якую здатна: Чалавек — у любым выпадку — не self-made man, як яму сяды-тады ўяўляецца ў яго пагоні за зямнымі дабротамі ці чынамі, чалавек — сын Божы. І чым раней ён усвядоміць сябе ў гэтай сутнасці (нябеснай, к а с м і ч н а й сутнасці, удакладнаю, тым хутчэй пазбавіцца ад гардыні і духоўнае нікчэмнасці, якой не адчувае толькі таму,

мы сябе не любім. Інакш не губілі б жыццё алкаголем і наркотыкамі, злосцю і лянотаю, зайздрасцю і вечнай ненасытнасцю ва ўсім, з чым сутыкаемся. Ужо ж, любіць сябе (Бога ў сабе!) і любіць усё тое, што прапаноўвае нам жыццё, спакушаючы (і выпрабавуючы), не адно і тое ж. І чаму, скажыце, любая зёлка, на якую праліпіся струмені дажджу і промні сонца, імкне вырастаць, зацвісці, пераўзыхіць сябе самую, а чалавек, адораны звыш ускай меры і — праз дух, у духу — набліжаны да самога Тварца, не прагне ўдасканалення, не прасочвае заповеданае яму (і толькі яму!), узвышаючыся над будзённымі памкненнямі і думкамі сваімі, а церпіць усё новае і новае паражэнні? Чаму заўжды выбірае лягчэйшы шлях, і на міг не задумаўшыся, што немінуца дэградаваць і зноў, усякі раз наноў змушаны будзе пачынаць усё спачатку, знізу? Чаму ўсякі раз імкнецца дамагчыся лепшага (як яму ўяўляецца ці як яму навязваецца) жыцця, а не с а м о м у становіцца лепшым?

Колькі прарокаў пасылаў на Зямлю Гасподзь! Колькі святых пісьмёнаў пакідаў прарокі паўсюдна, на розных мовах Зямлі, каб не блукалі душы ў цямрэчы ў пошуку Святла Господняга! Колькі сыноў Святла як раней працавала, так і сёння працуе сярод людзей, дапамагаючы ім, абуджаючы дух, духоўныя памкненні людства! А многім і многім па-ранейшаму бракуе веры ў прадвызначанае — веры ў с я б е с а п р а ў д н а г а. Адны топчуча ў вызначаным будзённымі клопатамі крузе, другія, займаючы першую ж магчымасць, кідаюцца з аднаго канца свету ў другі ў пошуку "таго, не знаю чаго", мяркуючы, што ёсць на Зямлі месца, дзе скарб (і гэта — пра скарб д у х о ў н ы) ляжыць на паверхні: прыходзь і бяры... І не, каб узгадаць, што тое, што на паверхні, і ветрам лёгка развеецца, і дажджом размываецца, у балаціны ці расколіны трапляючы! Не, каб усвядоміць, што мы (кожны!) ужо з'яўляемся ўладальнікамі багацейшага скарбу, і гэты скарб — увесь Сусвет, усё Сусветы, і гэты скарб — у душы!

Здацца, усё — так проста, а вось жа многім не ўсведамляецца. Больш таго! — адпрэчваецца, адкідаецца як непатрэбнае... Так, для істоты-аднадзёнкі, што адно таму і нарадзілася, каб памерці, — непатрэбнае. Для ўсіх жа, хто па родзе сваім і паходжанні належыць да дзяцей Божых, — адзіна магчымае. Тлен тленам і развеецца, дух у духу і ўваскрэсне — калі сказана!

Калі я сцвярджаю, што мы не любім нават саміх сябе, то маю на ўвазе, што мы не дбаем пра свой духоўны рост, не вучымся слухаць голас духу, бачыць духоўны рост, не імкнемся жыць у супаддзі з іншымі, з Прыродаю, з Сусветам, і наўрад ці хто ўсур'ез запярэчыць на гэта. Духоўная праца патрабуе не меншых высілкаў, чым самая цяжкая фізічная, больш таго! — не прызнае ніякіх



што трэба памятаць: шлях — адкрыты. Адкрыты для ўсіх, хто любіць Тварца, таму што верыць у сваё ісціннае сыноўства, у сваю прыналежнасць і Зямлі, і Небу.

Хто любіць... Вось ключ да заповеданага! Не адзін, а адзіны ключ, які ніколі не адкаго не ўтойваўся, нікім не адкаго не хаваўся. Здавалася б, пакарытайся ім, выкарыстоўвай яго з дня ў дзень — і адчыняцца любяць дзверы, знікнуць любяць запоры, і не будзе для цябе ні ў адным са светаў ніводнае таямніцы. Ажно не, не ўсё так проста з гэтым ключом. Выкарыстаць яго можа любы — на самай жа справе, здольны выкарыстаць, дагэтуль карыстаюцца ім мала сказаць ніямогія — адзінкі... Бо гэта патрабуе цяжкай штодзённай працы, працы не адно на сябе, не дзеля свайго дабрабыту ці спакою, а дзеля людзей, дзеля Зямлі і людзей, што яе насяляюць, дзеля ўсіх людзей, дзе б, на якой бы зямлі яны ні жылі.

Падобнае толькі прамаўляецца лёгка — жыць так наймаверна цяжка, а то і папросту немагчыма, асабліва калі не ўсведамляеш ні сваёй духоўнай сілы, ні свайго духоўнага шляху ў свеце прыніжанага, адпрэчваемай большасцю духоўнасці. Шляху, ва ўсе часы нялёгкага. Трэба ісці вызначаным шляхам далей — у ноч, у змрок, рассяяваючы, расхінаючы яго сваім святлом, перамагаючы злосць і непрыманне любоўю. Любоўю! Сіпаю такой любові, якой скараюцца рэчы, людзі, духі, светлы!

Скараюцца — не тое (не дакладнае) слова. А д г у к а з ц а л ю б о ў ю. Так, так, часам насуперак сваёй волі, часам абсалютна падсвядома, не ведаючы, ды і не шукаючы тлумачэнняў, адчукаюцца тымі струнамі душы, якіх кранаюцца толькі любоўю, і большага цуду я не ведаю. Знікаюць насцярога, недавер, падазронае ўслухванне ў чужыя токі і эманцыі — усё паглынае, ачышчае, асвятляе і пераіначвае

магутная эманцыя любові. Тым больш магучая, чым больш Божае Волі праз яе працяглена і працяглена, чым больш Нябеснага Святла праз яе пралілося і праліваецца, — Закон адзін, адзіны і неадменны для ўсяго і ўсіх, і ўсведамляе хто гэта ці не ўсведамляе, а скараецца, вымушаны скараецца.

Уявіце: калі б сышліся, зліліся ўсе чыстыя агні сэрцаў, — якое б ззяненне напоўніла ўвесь Космас, якое б сусветнае святла Любові настала! Ні войнаў, ні канфліктаў, ні злачыннага ігнаравання чужых правоў, ні злачыстваў... Па той проста прычыне, што ва ўсіх пануе любоў да ўсіх і ўсяго, прыносячы разменне: на каго б, на што б ні рабіўся замах, ён скіраваны супраць Бога; каму б ні адрасваліся бомбы ці кулі, яны цэляць і пацэляць у Сэрца Бога, адкінуўшы чалавецтва на крок назад. Яшчэ на крок...

Самае простае і самае цяжкае (калі зыходзіць з гісторыі чалавецтва) з наканава-нага нам: любіць шчыра, усім сэрцам, самаахвярна — не адно за хараство ўгледжанае, за дабро садзеянае ці сваяцтва суджанае, але і за маласць і слабасць, за нязжытыя цёмнасць і грахоўнасць. Любіць не слабасць, не цёмнасць і грахоўнасць, а іскру Божую — выяву Божую ў ёй! — якую нішто ніколі не зможа згасіць, пакуль жывая ў чалавеку душа.

Адчуванне (асабліва — першае адчуванне, калі да яго прыслухацца) рэдка каго падманвае: яно — заўсёды права інтуіцыі, інтуітыўнага (вельмі часта — духоўнага) ведання. І калі б навучыліся мы скарыстоўваць яго сабе на карысць, меней скардзіліся б на розныя абставіны ці, больш таго, на глухату Неба. Усё — адкрыта, а мы помімся ў намі ж узведзеныя вакол сцены, усё магчымасці закладзены ў нас ад нараджэння, а мы ўсё шукаем розныя мыліцы, апоры і падпоркі, перакананыя ў сваёй няздольнасці да дасканаласці. Ад таго і безабаронныя, падвержаныя розным хібам і хваробам.

Мяркую, папрок у тым, што ўсё задужа спрошчваю, не прамаўляюць, але ўжо хутчэй я прыняла б папрок у залішняй ускладненасці гаворкі. Ключ да ўсяго, да самага патэмнага ў нас і ў Космасе — Любоў, і гэта не патрабуе ні складаных вытлумачэнняў, ні чымсьці звышнавуковым абгрунтаваных доказаў. Калі ты л ю б і ш — табе падпарадкавана ўсё: пішацца музыка, складаюцца вершы, распускаецца падупадная тваім клопатам кветка, нараджаецца новая ідэя, прыгожым, прывабным становіцца непрывабнае, сілы падвойваюцца, патройваюцца... А ты — проста л ю б і ш, становячыся здольным (няхай часова, няхай толькі на гэты канкрэтны перыяд) на любы подзвіг, на любы крок, і здзейсніш яго ці не, залежыць не ад абставін, не ад удачы, не ад людзей ці дэману, а ад сілы твайго пачуцця, ад сілы любові.

Азірніся на сваё жыццё, прасачы за сваімі ўчынкамі ў розныя моманты, узгадай сваю першую ўлюбённасць! Хіба заўважалася тады штосьці бруднае, гнуснае ці непрыгожае? Хіба ўзнікала жаданне штосьці зламаць, разбурыць, кагосьці абыгцаць ці ўдарыць? Хіба прыходзіла ў гавару скардзіцца на жыццё, адкрываемае, успрымаемае ў святле, што выпраменьвала тваё ўласнае сэрца?

Нездарма свет любові называюць казачным светам, не толькі замкнёным у самім сабе, але і адкрытым усяму чыстату і высокаму, што толькі страчаецца сярод людзей: уплюбёныя, дзе б ні апынуліся, знаходзяцца ў вясёлкава-прызрытай абалонцы-аўры свайго кахання, ззяненне якой закронае любога, хто апынуўся паблізу, чысціня якой абуджае ў сэрцах людзей розныя пачуцці (ад заміланасці да зайздрасці) — і ўсё ж прасвятляе кожнае з іх.

Нам — усё дадзена, даравана ад нараджэння: ніводнага сапраўднага патрэба не застаецца незадаволенай, ніводны справядлівы ўчынак не застаецца без узнагароды, ніводнае чыстае памкненне не прыносіць расчаравання. Ад нас патрабуецца адно — любіць. Любіць Айца нашага, Тварца нашага ў кожнай зёлцы і казюрцы, у кожнай расліне і птушцы, у кожным стварэнні і ў кожным чалавеку. У ко ж н ы м — вось самае цяжкае, бо трэба перш вызваліцца ад звычкі бачыць адно тое, што на паверхні, што не самае істотнае, бо часта наноснае і часовае. Зірнуўшы ўважлівей, зазірнуўшы глыбей, калі і не ўбачыш, то адчуеш: пакланіўшыся стрэчанаму, кім бы ён ні быў ці ні ўяўляўся, ты паклонішся Богу, Боскай іскры ў ім, што некалі ўзгарыцца, некалі абавязкова ўспыхне, бо ўсё стваралася і ствараецца па вобразе і падабенстве... Усё — мы ўсе! — толькі тая ці іншая права матэрыялізаванага Духу, і некалі ж павінны прызнаць гэта і ў адносінах да сябе, і ў адносінах да ўсяго існага ў Прыродзе.

(Заканчэнне на стар. 15)

КАБ РАЗАМ СУПРАЦЬСТАЯЦЬ БЕЗДУХОЎНАСЦІ...

26 сакавіка

ў Грамадскім прэс-цэнтры
Дома прэсы адбылася сустрэча
супрацоўнікаў і аўтарскага актыву
Рэдакцыйна-выдавецкай установы
"Літаратура і мастацтва"
з галоўным рэдактарам
часопіса "Наш сьвятоўны"
Станіславам КУНЯЕВЫМ
і яго намеснікам
Аляксандрам КАЗЫНЦАВЫМ.
Адкрыў і вёў сустрэчу
Эдуард Скобелеў.



С. КУНЯЕЎ (справа) і А. КАЗЫНЦАЎ



Галоўны рэдактар часопіса "Наш сьвятоўны" Станіслаў Куняеў, раскажаўшы пра сустрэчу з Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Лукашэнкам і інтэрв'ю з ім, якое будзе змешчана ў шостым нумары часопіса, падзяліўся ўражаннямі ад наведвання нашай краіны і Мінска. У прыватнасці, ён сказаў: "Лятуць гады і часам рукі апускаюцца перад велічынёй тых задач, якія стаяць перад намі, каб захаваць і ўмацаваць сяброўскія, творчыя адносіны з нашымі братамі-беларусамі. Але як гаворыцца: "Паміраць збірацца, а жыта сей" і мы

робім усё, каб разам з вамі супрацьстаяць бездухоўнасці, якая на сённяшні дзень запланіла ўвесь свет. Праўда, у нас сваіх праблем хапае. Расійскія ўлады мала клапацяцца пра культуру, іх найбольш хвалюе палітыка. І да нашага Прэзідэнта з пытаннямі культурніцкага характару не дабрацца, а ў вас іншая сітуацыя і вы можаце час ад часу сустрэцца са сваім Прэзідэнтам і кіраўнікамі ўрада. У 1996 годзе для нашага часопіса мы зрабілі першае інтэрв'ю з Аляксандрам Рыгоравічам Лукашэнкам. Яшчэ ў той час мы цвёрда вырашылі, што на ста-

ронках свайго часопіса будзем вихоўваць у чытачоў павягу да беларускага народа, да Беларусі. Можна, гэта некаму не падабаецца, але мы робім сваю справу, бо нашы народы павінны жыць у міры і згодзе, як гэта было да нядаўняга часу пры Савецкім Саюзе. У адрозненне ад выданняў вашага холдынга мы цалкам незалежны ад дзяржавы выданні і гэта вельмі дрэнна, бо час цяпер як і ў вас так і ў нас, нялёгка, каб жыць і праводзіць тую культурніцкую палітыку, якую ад нас чакаюць і якая патрэбна, без фінансавай дзяржаўнай падтрымкі. На жаль, у Расіі яшчэ толькі зараджаецца дзяржаўная ідэалогія, а без яе не пабудуеш моцнай і квітнеючай дзяржавы. Дзяржава—гэта не асобныя людзі, а гэта ажыццэўленыя людскія ідэі.

Многіх беларускіх пісьменнікаў я ведаю даўно і добра, але, на жаль, няма ўжо з многімі тых сяброўскіх адносін, якія былі. І ўсё ж я нікога не забываю і ўспамінаю добрым словам у сваіх артыкулах пра Беларусь. Я захоўваю іх пісьмы, кнігі з надпісамі і часам цяжка паверыць, чытаючы, што яны цяпер пішуць, што гэта яны былі маімі аднадумцамі.

У сваім часопісе з кожным годам мы друкуем і будзем друкаваць усё больш і больш матэрыялаў пра Беларусь. На прасторах Расіі шмат крымінальных групавак і я баюся, каб мы, ствараючы Саюзную дзяржаву, не заразілі вашу краіну крыміналітэтам. Пра гэта мы разважаем на старонках нашага часопіса. Чытачоў у нас пры тыражы ў адзінаццаць тысяч недзе 50-60 тысяч. І гэта ў параўнанні з іншымі выданнямі немалыя лічбы. Немалая ў нас і чытацкая пошта—недзе 10-15 пісем у дзень. І гэтыя пісьмы—найвышэйшая ўзнагарода за нашу працу."

У сваім выступленні намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Наш сьвятоўны" Аляксандр Казінцаў, які курыруе аддзел публіцыстыкі, у прыватнасці, сказаў: "Калі ў мяне на душы дрэнна, каб ачунаць, я еду ў Мінск, бо тут жыўць цудоўныя людзі, якія разумеюць мяне, з якімі я даўно і шчыра сябрую. Гэта і Эдуард Скобелеў, і Таіса Бондар, і Аляксандр Савіцкі, і многія іншыя. Яшчэ нядаўна Расія была адным з носьбітаў маральных каштоўнасцей, але паглядзіце, што мы маем сёння. Калі амерыканцы бамбілі Югаславію, кіраўніцтва нашай дзяржавы амаль маўчала і толькі тысячы простых людзей і інтэлігенцыя выступалі супраць непрыхаванай агрэсіі. А цяпер і наогул, калі амерыканцы і іх саюзнікі развязлі вайну з Іракам, у нас на мітынгі пратэсту, у адрозненне ад многіх краін свету, дзе выходзяць сотні тысяч і мільёны людзей, збіраецца сто, трыста чалавек. Адкуль гэтая абьякавасць? І нам трэба змагацца з абьякавасцю, з бездухоўнасцю, з амаральнасцю, з бесчалавечнасцю. У вашай краіне і ў вас мы бачым палпечнікаў у гэтым змаганні..."

Сустрэча паміж беларускімі і расійскімі пісьменнікамі ў Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы працягвалася больш за дзве гадзіны. Присутныя змаглі даведацца, што ў бліжэйшых нумарах "Нашаго сьвятоўнага" будуць змешчаны новыя творы В. Распуціна, Ю. Бондарава, В. Бялова, Ю. Кузняцова і многіх іншых вядомых расійскіх пісьменнікаў, а таксама беларускіх.

Н.К.

«КРЫШТАЛЬНАЯ ПАЎЛІНКА» — ТЭАТРАЛЬНАЯ ПРЭМІЯ ГОДА

Трэба адзначыць, што з часу заснавання Саюзам тэатральных дзеячаў Беларусі "Крышталнай Паўлінкі" ("За яркае таленавітае жыццё ў тэатры") гэтую прэмію ўпершыню атрымалі адразу два актёры (нагадаем, што сёлета артыст М. Пятроў адзначыў свой юбілей). Але на Беларусі столькі цудоўных самабытных відачынаў, што гэтая шчодрасць можа толькі радаваць.

Разам з В. Клебановіч і М. Пятровым сёлета былі адзначаны прызамі і іншыя тэатральныя дзеячы Беларусі. Так, прызам "Крышталная Зорка" ("За адданую дзейнасць на ніве тэат-

ральнага мастацтва") была ўзнагароджана актрыса Брэсцкага тэатра лялек Т. Тэвасян. "Крышталную Кветку" ("За лепшы дэбют") атрымаў актёр Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра Д. Якубовіч. Сёлета ўпершыню была ўручана "Крышталная Ластаўка" (прыз заснаваны ў памяць пра Г. Шылянку-Воранаву яе мужам К. Воранавым) — яе атрымаў У. Лаўрухін за спектакль "Песні ваўка" (Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі).

Добрыя словы ў адрас тэатра прагучалі з вуснаў міністра культуры РБ Л. Гулякі, які побач з драматургам, кіраўніком СТДБ А. Дударавым уручыў шматлікія імяныя прызы, заснаваныя Мінкультам РБ і СТДБ. Прэмія імя Л. Аляксандраўскай была ўзнагароджана актрыса Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра Л. Кузьміцкая. Прэмію імя Е. Міровіча сёлета атрымаў рэжысёр Купалаўскага тэатра А. Гарцу-

еў (за спектакль "Кім" і "Саламея"). Прэмія імя К. Крапівы была ўручана тэатральнаму Т. Гаробчанцы. Прэмію імя І. Буйніцкага павезла ў Гродна актрыса Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра А. Гайдзіліс. А прэмія імя Л. Мазалеўскай была адзначана паставачная група спектакля "Русалачка" Гродзенскага абласнога драмтэатра.

Д. Г.

НА ЗДЫМКАХ: "Крышталную Паўлінку" з гонарам атрымоўвае актрыса В. КЛЕБАНОВІЧ; "прэміраваны" рэжысёр — А. ГАРЦУЕЎ.
ФОТА К. ДРОБАВА



«АЛЬБОМУ» ПЯЦЬ ГАДОЎ

У гэтым годзе беларускі праект "Народны альбом" святкуе сваё пяцігоддзе. Гэты музычны праект — супольная праца чатырох гуртоў: "N.R.M.", "Kriwi", "Novaje Nieba" "Ulis", а таксама сольных выканаўцаў: Алеся Памідорава і Зміцера Вайцшош-кевіча. А ўсяго ў "Народным альбоме" бяруць удзел 13 музыкаў.

Ля вытокаў праекта стаіць беларускі паэт і дызайнер Міхаіл Анемпадыстаў. Менавіта яму належыць ідэя, якую ён выношаў на працягу некалькіх гадоў. З яго дапамогай быў зроблены першы CD-дыск (1997), дзе тэксты песень напісаны таксама Анемпадыставым, які цяпер — прадзюсер праекта.

Увогуле "Народны альбом" — сумесь разнастайных стылей, музычных



Сцвярджаюць: выключны выпадак у нашай літаратуры — паэта прынялі ў Саюз пісьменнікаў пасля таго, як яго ўжо не стала. Тады яму было сорак гадоў. У творчым набытку — твораў ў калектыўным зборніку, ды адзіная кніжка вершаў, выхад якой ён чакаў добры дзесятак гадоў. Паэт гэты — Віктар СТРЫЖАК.



традыцый розных народаў. У гэтым праекце ёсць "жывая" народная мова, і дыялекты, і цытаты з іншых твораў.

Дэбют "Народнага альбома" у Тэатры юнага глядача меў неверагодны поспех. З таго часу прайшло пяць гадоў, і цяпер на рахунку музычнага праекта 14 канцэртаў і ўдзел у музычных фестывалях у Польшчы і Францыі. Па матывах "Народнага альбома" была напісана п'еса, пастаўленая вучнёўскім тэатрам у Нацыянальным гуманітарным ліцэі імя Якуба Коласа. А пасля п'еса і песні "Народнага альбома" былі перакладзены на польскую мову і выдадзены асобнай кнігай з паралельнымі беларускімі і польскімі тэкстамі.

Як лічаць удзельнікі праекта, "Альбом" набывае ўсё большую вядомасць і робіцца сапраўды народным.

Кася Камоцкая кажа:

— Напэўна, змянілася пакаленне, бо напачатку слухач не быў такі малады. А цяпер большую частку нашых прыхільнікаў складае моладзь, што вельмі прыемна. А што наконт самога праекта, дык спачатку гэта была голая творчасць, пабудаваная на голым энтузіязме амаль што без аніякай матэрыяльнай падтрымкі, а таксама без падтрымкі электронных СМІ. Але ж на здзіўленне "Народны альбом" стаў папулярным.

Мы, удзельнікі праекта, збіраемся не часта, але з вялікай радасцю. У кожнага з нас вельмі напружаны графік, але, нягледзячы ні на што, мы будзем працягваць нашу сумесную працу.

Пяцігоддзе праекта беларускія музыкі вырашылі адзначыць шэрагам канцэртаў, першы з якіх адбыўся ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Нягледзячы на вялікую колькасць месцаў, многія жадаючыя не трапілі на канцэрт, бо білетаў на ўсіх усё ж такі не хапіла. А тых, каму пашанцавала, чакала сапраўды цікавая імпрэза. Прагучалі песні розных народаў 20-30-х гадоў, пераспяваныя па-беларуску. Спявалі і пра настаўніка Рагойшу з-пад Ракава, пра шпіёнаў Болека і Лёлека, пра цяперашнюю дзяўчыну Надзеньку і пра кантрабандыстаў. Адметную вобразнасць відовішчу надавала мэбля на сцэне, што ўжо зараз можна назваць антыкварыятам, а таксама касцюмы выканаўцаў, кожны з якіх ствараў пэўны вобраз таго ж селяніна або прадстаўніка інтэлігенцыі. А калі сабраць усе гэта ў адно, дык і ўнікала тая атмасфера 20-х. Пры канцы канцэрта ў выкананні Касі Камоцкай прагучала песня "Простыя словы", якая сталася сапраўдным гімнам гэтага вечара, бо пад першыя ж акорды глядачы ўскапіліся са сваіх месцаў і ў працяг спявалі стоячы.

Юлія ПАПОВА

словы, сказаныя ім ў апавяданні "Смаленне вепрука". А менавіта: "У таго, хто бярэ ў рукі пяро, надзея ёсць таксама". І далей, у тым жа творы: "О, паэт да таго ж бывае яшчэ крыху забабонным". Таму што: "Наіўны, ён хоча перамагчы сапраўднасць, ён верыць: я засцярогся ад бяды — бо сказаў". Чаму прыгадваю? Ды таму, што ў многім у гэтым творы Стральцова, у некаторых зрухах душы лірычнага героя чамусьці мне бачыцца не толькі сам Міхась Лявонавіч і іншыя нашы паэты, але і Віктар Стрыжак. Дарэчы, у свой час Стральцоў не адхіліў ад сябе і Віктара, як не адхіліў і многіх іншых маладых таленавітых твораў і добрых людзей.

Дык вось, разам з іншымі бачыцца мне Стрыжак у задуме твора Міхася Лявонавіча. Маўляў, "Недзе ў нейкім горадзе, у вялікім свеце людзей, жыве сын — магчыма жанаты, а можа, і не." Вядома, ён "У дзяцінстве, у сваім вясковым дзяцінстве (...) быў надзвычай уражлівы хлапчук...". Да ўсяго: "...душа ягоная ўбіраў яе сябе многа, і можна сказаць, што яна была надзелена здольнасцю разумення і хацэння добра, і разумення людзей, але не таго хцівяга саманадзейнага разумення, заручанага з адзіным днём, а другога, журботнага і трохі безнадзейнага, без выгодаў для сябе: яно благаго чалавека прымушала шкадаваць гэтак жа, як і добрага, — хаця б за тое, што ён благі..."

Ёсць там, калі ўжо так, і шмат чаго іншага, нібы спісанага і з Віктаравага лёсу. У прыватнасці тое, што, як здавалася яму, "не можа быць на свеце чалавека, які, зведваюшы, не палюбіў бы яго: ну хаця б за гэтую ягоную прагу спагады і ласкі для сябе і для ўсіх!". І, здаецца, у падтэксце (а можа, мне ўяўляецца) перасцярога — такім ніколі не шэціць у жыцці... Але на-



дышоў час, калі многае перайначылася ў жыцці, і Віктар, як і стральцоўскі герой, спазнаў "раскараванне і адчай, і нудліва-вінаваты позірк сяброў", а таксама тое, што далей па тэксце.

Вось такім уяўляецца мне і вобраз Віктара Стрыжак, шчырага і адкрытага чалавека, чый твар, як бы цяжка яму не было, заўсёды свяціўся дабрывай. Таго Віктара, які верыў людзям, у тым ліку і тым, каму — адразу ж бачна было — верыць ні ў чым нельга. Таго Віктара, які, тысячы разоў апыкаўся, але ад тых балючых апёкаў толькі ўсміхаўся: здавалася, ніякага знаку ў яго душы яны не пакідаюць...

Віктар, як сцвярджаюць тыя, хто ведаў яго шмат гадоў, заўсёды жыў надзеяй на дабро. Ва ўсім. І чаканнем дабра.

Я найбольш памятаю, як чакаў ён сваю кнігу "Рэха журбы". Дзесятак гадоў ляжала яна ў выдавецтве. Здадзеная ў набор (знарок прыводжу дакладна) 10.04.92, падпісаная да друку 08.11.93, пабачыла свет толькі на схіле 1994 года (ўсяго 3 аркушы), яна прынесла Віктару неймаверную радасць. Можа, найперш тым, што — "бо сказаў".

Тады Віктар, не маючы працы (закрываў часопіс "Зрок", у якім ён трохі працаваў, пераехаўшы з Веткі ў Мінск і атрымаўшы як чарнобылец кватэру ў Малаўцы), кожны дзень прыходзіў да нас у "Малодосць".

У яго цяжкай жыццёвай сітуацыі кніга (пра ганарар рэчы няма, не той час...), нібы надала яму другое дыханне: "Буду пісаць!". Не толькі ад яго, хаця найперш ад Віктара, мы ведалі, што кніга выйшла выключна дзякуючы Рыгору Іванавічу Барадудзіну, і што Барадудзін, як рэдактар ухваліў. Што "ухваліў" сьлінны майстар роднага слова, дык і так было зразумела: Барадудзін ніколі не ўзяўся б апыкаць шэрасць.

І калі мы, Гардзеі, Казлоў, я, (асабліва з Гардзеем сябраваў Стрыжак), што і ведалі пра Віктарава перажыванні, якія ён не скрываў, дык — зборнік!.. Але, бачылі, як яму цяжка без працы, як мы казалі, без хлеба, і нічым не маглі дапамагчы: мы многіх прасілі ўзяць яго на працу, ніхто не хацеў. Не, не таму, што быццам бы ён быў зломак і пісаў журналістыку, ці рэдагаваў паэзію, прозу, публіцыстыку горш, чым хто з нас, або тых газетных (адзін нават сябрам лічыўся) і часопісных начальнікаў. І не таму, што, нібы ўвогуле чалавекам быў мала да чаго здатным. Мабыць, з тае прычыны, што наступалі, умацоўваліся часы, калі "адкрылі шлюзы", якія раней стрымлівалі ў многіх з нас непрыстойнасць, абьякаваць да іншых, калі да таварышаў, да людзей наогул табе няма справы. І, помню, некаторыя такія кіраўнічкі, і іншая драбязя ў крэселках, добра-такі ўразумела, што ёй асабіста трэба. Помню выказванне аднаго такога дзеяча, якога мы прасілі за Віктара: "Чаго вы клопоціцеся? Зараз — кожны сам за сябе".

Мы адкрыта абураліся: аказваецца, часам і наш пісьменнік, як чалавек — драбната, нікчэмнасць (тады многія яшчэ не маглі зразумець, як могуць у творцы ўжывацца фальш і ўяўная дабрата, гуманізм і г.д.), і, можа, адкрытасць гэта шкодзіла Стрыжаку. Віктар жа, здаецца, ні на каго не крыўдзіўся, нават на аднаго газетнага рэдактара, нібыта сябра, які не ўзяў яго на працу. Больш таго, перад намі (мяне дык той абьягаў) апраўдваў яго: "А што ён можа зрабіць? Над ім жа — начальства". Тым часам Віктар Стрыжак даваў даволі прыстойныя сюжэты на тэлебачанні, таксама спадзяваўся, але...

Не забудзьце, як адзін рэдактар, літаратар, аднойчы на падпітку "снозошел": маўляў, магу "прыстроіць" да кампаніі журналістаў і пісьменнікаў, якія пішуць парнушныя кнігі — вялікі попыт! Не бойся, прозвішча тваё там значыцца не будзе. А заробак — ого!

Вось тады ўпершыню бачыў я абуранага Віктара. Ён ажно счарнеў: "Шэлег нам цана, калі так! Што, адной рукой — цнатлівыя творыкі, а другой..." І выдыхнуў: "Га.но ў шпейках!"

ЁСЦЬ СВЕТЛЫ СВЕТ...

Ну што ж, тады, як пасля мы разважалі ў сваёй кампаніі, і ў нашым пісьменніцкім асяродку пачало дакладна вызначацца, што зараз не столькі добрае слова нясе дабрабыт, а разбуральнае, гнілое. Не, казаў Віктар (прапанова ж тычылася яго), лепш з голаду сканаць, лепш пад плотам зваліцца, ды не такое...

Зрэшты, у сваім неразуменні таго, што дзеецца, што многія людзі, у тым ліку і асобныя літаратары, ні перад якімі маральнымі і іншымі прынцыпамі не спыняцца, каб сабе ЗАЙМЕЦЬ, быў ён непахісны, як сапраўдны паэт, чалавек. І якім бы ён для каго ні быў (у кожнага з нас сваё бачанне іншага), у маім уяўленні і разуменні — Віктар Стрыжак светлы паэт, і вельмі прыстойны чалавек. І — наіўны. У многім. Яго крыўдзілі — а ён апраўдваў сваіх крыўдзіцеляў... Яго падманвалі — а ён, ведаючы, што гэта падман, баяўся, каб чалавек той не зразумеў: ведае... Мне здаецца, што ён быў абсалютна безабаронным перад тым светам, у якім жыў. Ён абсалютна не здольны быў ні ў каго нічога прасіць, не тое, што выпрошваць, і гэта добра разумелі тыя начальнічкі, якія не бралі яго на працу.

Віктар быў шчыра рады, калі ўрэшце Мікола Трафімчук, займаўшы нейкую

ўласную справу, узяў яго да сябе. Нейкі час, пакуль справа ладзілася, Віктар нібы акрыяў. Потым справа не пайшла. І зноў — шэрая, а можа, і зусім чорная паласа наступіла ў жыцці Віктара Стрыжакі. І зноў ён гэта не паказваў, жыў, нібы так і павінна быць.

Мне здаецца (ва ўсякім разе я не бачыў), каб ён пратэставаў супраць фальшу і няпраўды. Зараз думаю: можа, ён жыў у сваім паэтычным свеце па-за імі... Ва ўсякім разе, думаю, духам ён быў вышэй за ўсё гэта, таму і не заўважаў. Хаця не разумею таго яго стану, калі баяўся ён пакрыўдзіць таго, хто яго крыўдзіў, сказаць таму ўсю праўду. І тым не менш, у некаторых сваіх вершах, паэт мог адкрыта абураліся, пратэставаць. Напрыклад, напісаў жа ён, здаецца, яшчэ ў маладыя гады верш "Свету", у якім дакладна абазначыў, што ўспрымае ў жыцці, а што — не. І не штосьці там дробенькае, прыватнае, а — цэлы свет. Маўляў, ты, "свет / Не крыві разумны твар". Маўляў, "Вар'ят / Я не на настолькі", каб не зразумець, што адбываецца.

Напэўна, не мне гаварыць аб паэтычных вартасцях верша, а вось пра пазіцыю чалавека, — ведаў якая... Там і прадбачанне: няўжо наступае час, калі "...за грош / Дубцом блыху пагоніш?". Ён жа такога не прымаў, бо ведаў, што:

*Ёсць іншы свет,
Ёсць светлы свет.
І чорны,
І відушчы.
І пытае шчыра:
"Чаму ж ты цягнеш
Побач след,*

"...душа ягоная ўбірала ў сябе многа, і можна сказаць, што яна была надзелена здольнасцю разумення і хацання добра, і разумення людзей, але не таго хцівага саманадзейнага разумення, заручанага з адзіным днём, а другога, журботнага і трохі безнадзейнага, без выгодаў для сябе: яно благага чалавека прымушала шкадаваць гэтак жа, як і добрага, — хаця б за тое, што ён бліжэй..."

*Свет брудны
Свет, бяздушны!
Чаму ж так цяжка жыць,
калі
Два светы — свет адзіны?
Ды:
Не забівайце вухналі
У мазалі Радзімы...*

Але, наўрад ці зменіцца што ў іншай душы ад падобных заклікаў паэтаў. Зрэшты, кожны з нас сам робіць свой выбар. І калі сталееш, думаеш, марная справа некага асуджаць, што ён не такі, як ты. Дарэчы, гэта Віктар нам гаварыў неаднойчы, калі абураліся непрыстойным чымсьці ў чынкам. (Мабыць, адсюль яго і ўсёдаравальнасць!) Але ж іншае,



калі ўчынкі тыя ваяўнічыя, разбуральныя, людзям шкодзяць. Знаў жа — яго пазіцыя...

Безумоўна, для некага з нас такі стан душы паэта Віктара Стрыжакі нічога не значыць. (Што тычыць літаратуры, дык здаецца, сёння ні ў адной сферы духоўнай дзейнасці няма такой разбуральнасці, як у ёй. Хаця, увогуле, не ў літаратуры, загнанай і занябанай, а ў падробках, калі "творит" хто толькі хоча.) Вось у такі час, пры такіх зменах у грамадстве, у свядомасці многіх з нас, а таксама, калі нямала хто спешна "корректировал" сваю жыццёвую пазіцыю, паэт Віктар Стрыжак апынуўся ў сталіцы

Гардзеі пісаў ужо, як аднойчы Віктар Стрыжак у лесе каля Вязынкі адстаў ад нас. Тады мы цэлы дзень шукалі яго, баячыся, не дай Бог, што з ім здарылася: аднойчы ён не вытрымаў і ціха сказаў, што дужа баліць у грудзях...

Назаўтра я ўшчуваў Віктара: "Як так!" Ён усміхаўся: "Атрымалася..." А атрымалася наступнае: сустрэў Віктар нейкага дачніка-прасцяка. Разгаварыліся. Той запрасіў да сябе, пасядзелі па-людску. Дамой Віктар вярнуўся з кошыкам памідораў.

Калі я ўшчуваў яго, Гардзеі палажліва казаў: "Што ты з паэтаў хочаш. Іх абараняць трэба..."

Так, не ведаю, як каго з твораў, а Віктара Стрыжакі сапраўды трэба было абараняць. Ад чаго і ад каго, думаю, сказаў ужо. Яго сябры Мікола Курганскі, Уладзімір Марук, Язэп Янушкевіч, Алесь Пісьмянкоў (тры апошнія суправаджалі труну ў родную пазтаву вёску Заспу, дзе ён пахаваны), як маглі дапамагалі Віктару, імкнуліся аберагаць ад усяго кепскага. Але ў кожнага свой лёс, сваё наканаванне...

Паэт (такі ў яго прыродны дар) Віктар Стрыжак хацеў жыць і тварыць у добрым, светлым свеце. У яго, наўнага, светлага, як сам вызначыў, тым часам сэрца было па-ясенінску "сумам засеяна". Асабістае?.. Магчыма. А як грамадзянін, ён лічыў сябе "вечным даннікам" Радзімы за ўсё добрае і журботнае, што яна дала.

Я знароч не пішу тут пра творчасць Віктара Стрыжакі: хто ведае, дык ведае. Хто захоча пачытаць зборнік "Рэха журбы" — пачытае. А хто не, дык не. Дабрыню і святло не навязваюць. У яго душы быў "светлы свет". Што важней за ўсё.

Уладзімір САЛАМАХА

НА ЗДЫМКАХ: Віктар СТРЫЖАК, сярэдзіна 90-х; з Віктарам ГАРДЗЕЕМ, 1994; чэрвень 1990; з Уладзімірам МАРУКОМ, Алесем ПІСЬМЯНКОВЫМ, Вязінка, май 1976; з сынам Артурам, Ветка, верасень 1988.



ЗАХАРАВА, 19



**РЭДАКЦЫЙНА-
ВЫДАВЕЦКАЯ
ЎСТАНОВА
«ЛІТАРАТУРА
І МАСТАЦТВА»**

прымае да разгляду:

*выдавецкія праекты самай шырокай
тэматыкі;
выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-
выдавецкіх паслуг (ад рэдагавання
рукапісу да выдання і распаўсюджвання
кніжнай прадукцыі);
арганізуе рэкламу і прэзентацыю
выданняў.*

Вул. Захарова, 19, тэл.: 284-85-25.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад
23 кастрычніка 2002 года, выдадзена
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі
Беларусь.

**МЫ —
БЕЛАРУСЫ!**

Як горда, як пашанотна павінны гучаць два гэтыя словы ў сэрцы кожнага з нас! Мы — нашчадкі славага старажытнага славянскага роду, дзеці зямлі, што, нягледзячы на ўсе навалы, войны і катастрофы, якое ўжо стагоддзе корміць-поіць нас, і мы абавязаны памятаць пра гэта. Абавязаны — і перад продкамі, што не далі вынішчыць ні зямлі, ні мовы сваёй, і перад нашчадкамі, што ўзжадаюць і чыстае крынічнае вады, і чыстага, спеўнага слова беларускага, бо і ім, як нам, не жыць без гэтага...

Як пацвярджае шматвяковы вопыт, ніякія і нічыя ўказы і загады не створаць нічога ні ў эканоміцы, ні ў культуры, калі грамадскасць — усе мы! — будзем аб'якавымі і бяздзейнымі. Усё — і ва ўласным дабрабыце, і ў дабрабыце нашай краіны — залежыць ад нас. Ад нашай адданасці сям'і, справе, Айчыне. Ад нашай упэўненасці ў сваёй сіле, у сваёй праўце. Ад нашай перакананасці ў сваім праве гучна, горда заявіць усяму свету: мы — беларусы!

Няхай жа акцыя па стварэнні кнігі "Мы — беларусы!" стане агульнанацыянальнай, агульнанароднай!

Узгадайце род свой, азірніцеся на жыццё сваё, на ўсё, што выклікае ў душы пачуццё гонару, — і пішыце.

Агульнымі нашымі намаганнямі кніга "Мы — беларусы!" пазначыць наша месца ў свеце і ў часе, былым і цяперашнім, стаўшы кропкай адліку для новага стагоддзя, для новага тысячагоддзя.

Пішыце на адрас:
220005, Мінск, вул.
Захарова, 19, рэдакцыйна-
выдавецкая ўстанова "Лі-
таратура і мастацтва";
E_MAIL gazeta_lim@tut.by.

АДМЕТНАЕ Ў ЗАЎСЁДНЫМ

Шапаціць пад гарачым стэпавым ветрам сухі кавыль, шэпча — маркоціцца, скардзіцца, спадзяецца? — нешта сваё, невымоўна-невывразнае, пясчаным пагоркам і высокаму сонцу, цягнуцца да святла і волі... Менавіта так убачыў і адчуў, адлюстраван у фарбах мастак Раман Кондрад пазііо Рыгора Сакалоўскага, зборнік вершаў якога пад назвай "Счастье земное" выпускаў Беларускі саюз журналістаў.

"Для чего мы на этой
Земле родились
И какую играть нам
Отведено роль?" —

бжыць чырвонай ніткай праз радкі, раздзелы, старонкі, б'ецца ў скронях, вяртаецца душу і памяць. Бжыць ад бяцькоўскага парога, ад роднага кутка на цыхай Паптаўшычыне, дзе палымнее "рыбіны огонь" і "вызрел золотистый хлеб", дзе ў старых скрынках захоўваюцца баявыя ордэны і медалі і дзе дагэтуль, здаецца, чакае маладое няспраджанае каханне. Дзе вытокі і пачатак таго дзіўнага — "времен круговращенье, — нервущаяся нить..." — спалучэння звычайнага і незвычайнага, роздому і прадчування, выпадку і заканамернасці, што заўжды вымагае "оставаться собой — пусть измена и склоки", — спалучэння, якое ператварае шэрую будзённасць — праз здрады, расчараванні, крыўды — у святло пазіі. "Для чего" сустрэчы і расстанні, "для чего" ніколі не вернецца "бесшабашное время", а маці з бацькам прыходзяць толькі ў снах? Р.Сакалоўскі валодае раздкая здольнасцю ўбачыць адметнае ў заўсёдным, напоўніцу захапляцца прыгажосцю навакольнага, заўважыць у надакучывай мітусні тыя часам незаўважныя правы існага, што заўжды побач, з якіх, уласна кажучы, і складаецца прастая і па-зямному шчаслівая сутнасць чалавечага быцця, і сказаць пра тое шыра, цёпла, ад сэрца — самому сабе і сябрам, родным і бліжкім, любым і дарагім:

"Как разгадать
Березовую грусть
В мелодии Чайковского
Нетленной!"

Цыкл "О самом дорогом" — успаміны пра вірлівую маладосць, спроба мастацкага асэнсавання перажытага і зробленага, здзейсненага і няздзейсненага, доўгачаканага і нечаканага зусім. Няўмоўны гадзіннік на старой вежы, строгія абеліскі, маленькая вёска — успамін далёкага дзяцінства... І толькі сам чалавек, на думку аўтара, у адказе за свой лёс і шлях, за свае ўчынкi і справы — "в развале виноваты сами" — за свой час і сваё жыццё. На зломе стагоддзяў — "и смотрит двадцать первый век на нас открытыми глазами", — прыпыніцца, азірнуцца, узгадаць: добрае і благае, сапраўднае і зманлівае, хуткаплыннае і адвечнае. Адказаць самому сабе на "нязручныя", а, здараецца, і "непатрэбныя" пытанні, прыслушацца да голасу ўласнага сумлення, воклічу сівых часоў. І крочыць далей, у невядомае пакуль што заўтра, несучы сваё разуменне свету, абараняючы тое, што ні ў якім разе немагчыма аддаць, забыць, кінуць, крочыць з непахіснай верай у справядлівасць, у немагчымасць збочыць, адрачыся, адсыціся ўбок. Багата вандраваў аўтар па краіне і за яе межамі, своечасова адгукваўся на падзеі сучаснасці, шукаў адказу на злабадзённыя праявы жыцця. Давялося пабыць яму і "...на той кровавай, проклятой войне", якая, высьмктваючы апошнія кроплі вільгаці з салдацкай фляжкі, спяляючы невыноснай смагай, прымушаючы глытаць пыл, вяла прафесійнага журналіста па небяспечных дарогах Кандагара і Баграма, Герата і Файзабада. Менавіта асэнсаванню тых падзей, прысвечаны вершаваны цыкл "Желтый ветер Гиндукуш".

Маляўнічае адлюстраванне гаюча-светлага, радаснага, жыццядайнага і нязменна-неабходнага ва ўсе часы — узімку і ўлетку, пад цёплым веснавым дажджом і самотным восеньскім днём — хараства, якое адно толькі і дапамагае "оставить добрый след", нясе "души преображенья", супакаенне, прарастае новымі павіненямі і надзеямі ў юнацтве і ў сталым веку — "Мелодии года". А побач — "Признание в любви" — пляшотны матыў зямнога чалавечага пачуцця з усімі ягонымі колерамі і адценнямі, стратамі і набыткамі: ціхае спадзяванне, прытоенае сумненне, доўгае чаканне. Занедае вакно, забытая сцяжынка, невыразны след... Гарташ зборнік — і ахоплівае, не пакідае адчуванне такога звычайнага, простага шчасця, гэтак неабходных кожнаму цёплым і дабрыні, якіх, здараецца, сёння нештае.

Марыя РУДОВІЧ

АПАЛОГІЯ РЭАЛІЗМУ

Найноўшая беларуская літаратура смелая сваім рэалізмам — ad absurdum айчыннага сацыякультурнага кантэксту. Вонкавы Кантэкст збольшага не мае ўяўлення ні пра яе традыцыйнасць, ні пра імплэнтны намаганні памянёную пераадолець. Родны "масавы" чытач упарта не хоча натхняцца эксперыментальнымі экзерсісамі — ці, прынамсі, удала прыхоўвае сваё захапленне (замілаванне).

Між тым паказ жыцця ў формах самога жыцця (урэчаўленне прыныцыпаў рэалістычнай эстэтыкі) сёння можа мець вынікі фантастычныя, г.зн. лагічна несумяшчальныя з рацыяналістычнымі ведамі пра рэчаіснасць.

Апавяданні Раісы Баравіковай, сабраныя ў кнізе "Вячэра манекенаў" і выданыя "Мастацкай літаратурай" напрыканцы 2002 года, ідэнтыфікуюцца ў анатацыі з жанрам "псіхалагічнай фантастыкі" — "у выніку атрымліваюцца займальныя і вельмі праўдзівыя (вылучэнні тут і далей у цытатах мае. — І. Ш.) сюжэты на тэмы жыцця і смерці, кахання і расчаравання". Не варта заўчасна ўпікаць выдаўцоў (што мусяць "спакушаць" чытача ўсімі даступнымі ім сродкамі — ад цыямных дэфініцый да рэкламных слогаў) у супярэчлівасці абяцанняў. Бо сёння чым больш а д э к в а т н а беларускі пісьменнік імкнецца адлюстравач навакольнае быццё — тым незваротней ягоная ўганараванасць цярновым вянкам "сюррэаліста", "абсурдыста" ці, у лепшым выпадку, "фантаста".

"Ігар Апанасавіч быў рэалістам. Не верыў ні ў якую д'ябальшчыну, але тут міжволі адступіў назад. Перад ім стаяў ён сам" ("Ля берагоў Аўстраліі").

"Мікола Іваненка вяртаўся дадому позна. <...> Ён сцягнуў з плячэй куртку, павесіў на вешалку, засунуў у кішэню ключ і... здзівіўся. <...> У руцэ ён трымаў пачак... сторулёвак, шчыльна сцягнуты паперкамі. <...> Ён быў рэалістам, добра ведаў, што грошы не знаходзяць у кішэнях, калі іх туды не кладуць..." ("Перакрыжаванне-777").

У абодвух працытаваных творах вылучаныя фразы — бадай, ці не адзіна

"прамая" характарыстыка галоўных герояў з боку апавядальніка: ёю нібыта акрэсліваецца светапогляднае "крэда" (ці "тэрыторыя існавання") персанажа, якое па ходзе разгортвання дзеяння ўсяляк "дыскрэдытуецца".

Так, літаральна ў кожным апавяданні Раісы Баравіковай маецца вобраз своеасаблівага "бога з машыны" — як бы дэманічныя істоты са "Шляхціца Завальні" Яна Баршчэўскага ("нейкі дзіўны чалавек", "незнаёмы", "чараваты карузлік" і да т.п.) "транзітам" швэндаюцца ў нашым часе. Прычым сам факт іх наяўнасці, па вялікім рахунку, дзівіць выхаваных на "дыялектычным матэрыялізме" суайчыннікаў значна менш, чым можна было б чакаць. Шахцёр Аляксей ("Памылка Малой Галактыкі"), што цудам ацалеў пасля выбуху ў шахце, насамрэч (?) наведваў Малую Галактыку, спасціг памылковасць чалавечага існавання ("Усе мы тут на галаву слабыя. Ніякага вопыту свайго не памятаем. Паўсюль гніль. Войны, распуце... А што да нас, беларусаў, дык мы нават мовы сваёй як след успомніць не можам"), распавёў пра тое жонцы Каці — і выкінуўся з балкона. Праз тыдзень пасля трагедыі жонка панесла яму на магіль астры — і сустрэла бухгалтарку, што жыла ў суседнім пад'ездзе: "Абедзве спыніліся, і бухгалтарка сказала ціха:

— Табе не трэба ісці туды, Кацечка. Не паверыш... Дзіва нейкае ці насланне? Гэта ж я стаю ля цётчынай магіль, а тут фугас нейкі зверху, блішчасты, агромністы, як шугане! І раскрыўся, і адтуль нешта кульнула... Гляджу, жанчына! Ва ўсім блакітным, ну, чыстае неба! І ўжо стаіць яна ля магількі твайго Аляксея... І ўпала яна на магільку. І плакала... Як жа яна плакала, проста білася ўся! Ты не думай... я не з п'яных вачэй. Што ты на гэта скажаш? І ў Каці не знайшлося слоў, каб штосьці сказаць ёй у адказ".

Дарэчы, асветніцка-дыдактычныя і працока-выкрывальныя функцыі аўтар ускладае пераважна на "інфернальных" персанажаў. "...Сусвет сціскаецца і пашыраецца. Яго будова бурыцца, каб праз мільёны гадоў аднавіцца



зноў, але ў тым самым парадку. Няма канца — ёсць бясконцае паўтарэнне выключна ўсяго", — гэта ўрывае з лекцыі "незнаёма" (alter ego Ігара Апанасавіча Халадневіча ("Ля берагоў Аўстраліі")). [Між іншым, да падобных "спічэў" з лектарска-ментарскім ухілам маюць цягу і некаторыя героі — нястомныя "піянеры" — першаадкрывальнікі іншабыцця ў звыкла абсурдным быцці, — Юры Станкевіча (гл. аповесці "Бесапатам", "Псеўда", "Збіральнік страху" і інш.).] Сам Халадневіч, здаецца, паспяхова засвойвае "майстэрства рыторыкі", бо ў фінале аповеда агучвае выснову-рэзюме з відавочным разлікам на аўдыторыю- "арэпаг" (бадай, не дужа пранікліваю): "Ён расшпіліў верхні гузік кашулі, пакутліва пацёр скроні:

— Як не паверыць у наканаванасць чалавечага лёсу!"

Не бракуе трапнасці і Валеры з "Вячэры манекенаў" (хоць ён, можа, усяго толькі "зрокавая галюцынацыя" Волгі, што праз многа гадоў наведвае родную хату на Гомельшчыне — "Зона, страшная зона, куды не павіна

ЧОРНАЯ ПРАЛЕСКА, РУЖОВАЯ РАСА...

"Казкі любяць усе. І чытаць, і прыдумваць. Асабліва дзеці. Гэта якраз той узрост, калі хлопчыкі і дзяўчынкі, юныя казачнікі, ужо ўмеюць даволі самастойна думаць, знаходзіць цікавыя сюжэты, асэнсоўваць іх... Яны як бы нагадваюць нам: казкі жывуць усюды. Трэба толькі ўмець фантазіраваць..." — так піша ў прадмове паэт Мікола Чарняўскі да кнігі "Казкі дзяцей Беларусі", якую ён уклаў і апрацаваў. Трэба сказаць, што гэта не першая такая кніжка. Падобная да яе выйшла ў 1995 годзе. Яна была перакладзена на англійскую мову і цяпер ужо стала бібліяграфічнай рэдкасцю.

Таму выданне новай кнігі, як кажуць, наспелаю За гэтыя сем гадоў дзецьмі было напісана шмат казак. Яны змяшчаліся ў дзіцячым друку, гучалі ў радыёперадачы "Першыя сцяжынікі", дасыпаліся на міжнародны конкурс "Карнавал казак", які праводзілі Беларускі дзяржаўны інстытут праблем культуры і рэдакцыя часопіса "Вясёлка". Некаторыя казкі сам Мікола Чарняўскі браў непасрэдна ў юных казачнікаў на розных святах і падчас сустрэч у школах і бібліятэках. У выніку атрымалася незвычайная, унікальная кніжка. Увайсці ў яе казачны свет — асалода, а часам і падстава задумацца, не толькі юным чытачам, але і дарослым. Фантазія дзяцей не мае

"Казкі дзяцей Беларусі". Укладальнік Мікола Чарняўскі. Мінск. "Мастацкая літаратура", 2002

межаў: ад традыцыйных герояў казак — паноў, добрых малайцоў, чараўнікоў, прынцэс, красунь, ведзьмакоў — да сённяшніх рэалі — сучасных Зла і Добра, асэнсаванні праз казку чарнобыльскага няшчасця. Шмат у дзіцячых творах прадстаўнікоў расліннага і жывёльнага свету: звяроў і птушак, дрэў і кветак. Яно і зразумела: самі аўтары жывуць сярод роднай вабнай прыроды. Яна ж і дае ім тэмы, дапамагае знаходзіць герояў казак.

Аўтары прадстаўлены з усёй Беларусі. Яны вучні часцей сярэдніх школ, гімназій, школ мастацтваў.

Вось Лена Талпека з Селішчанскай СШ Слуцкага раёна са сваёй казкай "Дзяўчынка Песня": "Жыла некалі дзяўчынка, у якой было незвычайнае імя — Песня. Працавітая, добрая, яна вельмі прыгожа спявала. Адночы вырашыла дзяўчынка пайсці ў свет — людзей весяліць. Прышла яна ў вялікі горад. А там усе нейкія злосныя, панурія. Пытаецца дзяўчынка ў сумнага юнака:

— Чаму ў вашым горадзе людзі не ўсміхаюцца?

— Тры гады прайшло, як на трон сеў кароль Сум, — адказаў той. — Ён усім загадаў не ўсміхацца, не гаварыць добрых слоў.

Дзяўчынка вырашыла дапамагчы людзям. Яна заспявала. Людзі, слухаючы яе, таксама заспявалі вясёлыя, жартоўныя песні.

Кароль Сум даведаўся пра дзяўчынку і паслаў слуг зваціць яе і кінуць у



цямяніцу. Але яна ператварылася ў жаўрука і праляцела над зямлёй, дорачы ўсім свае песні". Як тут не задумацца над такой казкай? І якая сімпатычная перад намі геранія!

А гэта Іра Красоўская з гімназіі-каледжа № 24 г. Мінска з казкай "Зорачкі": "Маленькі хлопчык глядзеў, як з неба да яго ляцела зорачка. Яна ляцела ў яго пакой і зашаптала:

ступаць нага чалавека!" — і назірае за бясконцай вярчэняй, якую ладзіць яе маці-нябожчыца): "...Мы цяпер, Іванаўна, што тыя манекены, прымералі на сябе заразу гэтую і паказваем усяму свету, што з намі тут адбываецца". Формула быцця пасля ўсталявання нябыту.

Калі сучасная фантастычная літаратура ў сукупнасці паўстае "футуралогіяй катастрафізмаў" (прычым уласна фантастыка адрозніваецца ў гэтым сэнсе, скажам, ад фэнтэзі, як АПАКАЛІПСІС ад апакаліпсісу), дык сфера "псіхалагічнай фантастыкі" — паводле Раісы Баравіковай, — не выключылае уталічных сцэнарыяў. Апавяданне "Я не Вальтэр, але..." датаванае 1994 годам. Раніцай 11 мая года 2007-га геранія прачынаецца васьмідзесяцігадовай: "...ляжу, з асалодай пацягваюся, люблюся парычком... які сёння ўпрыгожыць за юбілейным сталом маю не такую ўжо прывабную галоўку. <...> Я не Вальтэр, але прыемна атрымаць чарговы ліст ад прэзідэнта і развешаць нейкія ягоныя сумненні ці нават паспрачацца наконт той ці іншай астранамічнай тэорыі". Высвятляецца, што нават у дачыненні да блізкай будучыні — 1996 год ва ўяўленні 1994-га, — фантастычна скіраваная "псіхалогія" можа быць надзіва (да "цудоўнага") буквалічнай, да замілавання пастаральнай: "Прэзідэнт пачаў у сваёй рэзідэнцыі наладжваць паэтычныя чытанні, дзе арганізаваліся невялікія кніжныя выстаўкі, куды запрашаліся аташэ па культуры розных дыпламатычных прадстаўніцтваў. З іх дапамогай шмат хто пачаў перакладацца на іншыя мовы, пачалі выходзіць нашы кніжкі ў Чэхіі, у Італіі, у Германіі... Вось так з дапамогай нашага першага прэзідэнта мы і пачалі ўлівацца ў агульначалавечы літаратурны працэс".

Затое ў фэбульным плане "псіхалага-фантастычныя" апаведы Раісы Баравіковай уразіць змушанага спажываць жывіцёва-культурнай "неаготыкі" практычнай адсутнасцю выштукаваных сюжэтных "вычварэнняў": "Гальшанскі трохкутнік" — варыяцыі на тэму "ўварвання" гісторыі ў сучаснасць; "Ты, я і Валодзя" — інкарнацыя пастулата пра адсутнасць дакладнай грані паміж мастацтвам і рэчаіснасцю (з "матэрыялізацыяй пачуццёвых уяўленняў"); "Далінка" — адзін з эпизодаў хронікі блукання (затрымкі) душы паміж гэтым і тым светам...

Зрэшты, сёння хутчэй павераць у нерэальнасць рэчаіснага, чымся ўсумняць-

ца ў рэчыўнасці ірэальнага. Літаратуры (тым больш айчыннаму) усё цяжэй канкуруваць з "будзённым жыццём" — у сэнсе пакручастасці фантазіі. Да таго ж, чалавечая экзистэнцыя няўмольна "віртуалізуецца", і спрэчкі пра тое, што больш умоўнае — жыццё ці літаратура, — набываюць "якасць" рытуальных турніраў. Аднак асобныя дэталі ў апавяданнях з "Вячэры манекенаў" абнавіваюць-такі рэалістаў "традыцыйнай арыентацыі" — маўляў, тыповыя характары яшчэ можна "ашальмаваць" альбо "дэфармаваць" у духу "эпохі Пост", але тыповыя — родныя! — абставіны не выпускаць з абдоймаў: "Божа. Як заснуць? Як заснуць?! Гэты бясплітасна спякотны чэрвень, душны вечар і Вася пад балконам. <...> Вася, які ўжо на добрым падпільку, гэта чулася ў ягоным голасе, паказваў сваю паперку яшчэ аднаму майму суседу, які жыве на паверх ніжэй, — Сенечку. І дарэмна. Таму што Сенечку, як гаворыцца, да фені Вася і ягоная паперка. Сусед Сенечка думае пра сваё: як гэта захаваць бадзёрнасць духу як мага далей, каб не спаць. Зусім не спаць. Таму што Сенечку палюхаюць ягоныя сны. А мне баліць сэрца, у мяне кепскі настрой і ў мяне ўсё наадварот, не гэтак, як у суседа Сенечкі. Я хачу заснуць, і мне не спіцца. Бедны Вася! Бедны Вася!" ("Аўтограф ад Спілберга").

Вось і ў апавяданні "Кава для дамавіка" рэальнасць не цалкам капітулюе перад інфернальнасцю: "хтосьці ці штосьці маленькае і жудаснае", седзячы на табурэтцы, пакалыхвае ножкамі, "абутымі ў зялёныя боты з шырокімі халюкамі" — і ён ("высокі, усмешлівы, гаваркі, яшчэ даволі малады мужчына" — па словах сяброўкі, ці не рыэлтэр, спец па абмене кватэр) прымушае так моцна біцца яе сэрца, што яна "не звярнула ніякай увагі на доволі моднае скуранае кепі, нацягнутае ледзь не на самыя вочы, і зялёныя боты з кароткімі шырокімі халюкамі". Такія васьмь катэгізі рэалізму.

А ўрэшце, як бы ні псіхалагізавалі пісьменнікі фантастычныя люстэркі рэчаіснасці, апошнім з рэалістычнымі адбіткамі не зраўняцца — у сэнсе ўплывоваці на падсвядомасць айчыннага чытача. Беларуская літаратура асуджаная на рэалізм — бо nemo potest dura naturae solvere iura (ніхто не можа змяніць суровыя законы прыроды).

Ірына ШАЎЛЯКОВА

— Міленькі хлопчык, я — зорачка твайго жыцця... Я нарадзілася ў той жа дзень, калі і ты, і памру разам з табою. Бачыш? Паглядзі... Я вельмі маленькая, бо і ты маленькі, а калі вырасцеш, то і я стану вялікай і вельмі прыкметнай на небе. А ты тут, на зямлі, станеш вядомым чалавекам. Я так жадаю..." Ну хіба гэта не цэлая філасофія жыцця чалавека, яго астральнае вызначэнне?

А ў гэтай казцы наш нацыянальны боль — чарнобыльскае нашэсце. Яе аўтар — Аляксандра Афанасьева з Барысаўскага раёна. Называецца казка "Чорная пралеска": "Прышла ў Прыпяць-горад бяда: з-за недагляду людскога ўзарвалася чуда-машына, і заслапа ўсё навокал чорным пошлалам, як крумкачовым крылом. Пачало сохнуць лісце на дрэвах, пажоўкла трава ля дарогі, а блакітная пралеска стала чорнай. Шмат людзей загінула ад гэтай бяды — чорнага попелу... "Чорная пралеска нагадвае людзям пра тое, што нічога на зямлі не праходзіць бяспледна, аб тым, што ўсё ў жыцці трэба рабіць з розумам ды развагай. Тут, як кажуць, без каментару... Выдумка мяжуе з праўдай. Трэба адзначыць, і ў многіх астатніх казках аўтары трымаюцца гэтай высновы. Задумкі казак часцей у іх нараджаюцца ад візуальнасці, ад таго, што бачаць яны ў жыцці. Тут можа быць і сур'езнае, і, наадварот, смешнае, камічнае, як у сучаснай казцы Вольгі Лешчанкі "Кефір і Каўбас". Аўтарка падгледзела ў гарадскім двары ля смеццевых кантэйнераў двух катой — і нарадзілася адпаведная выснова з сучаснай мараллю казкі. "Міліцыя прыехала хутка. Цэці Полі далі нешта панюхаць. Затым міліцэйскі начальнік праз павелічальнае шкло абследаваў кухню і сказаў:

— Ту толькі каціны сляды і ніякіх зладзеяў няма.

Саскочылі Каўбас і Кефір з падваконніка і, задаволеныя, пабеглі да сваіх кантэйнераў... Па сакрэце скажу вам, што там зараз працуе бюро дапамогі катом, якіх гаспадары б'юць і выкідаюць на вуліцу або проста так, або за якую шкоду. Катоў на сметніках вельмі шмат, Каўбас і Кефір някэпска зарабляюць на сваёй новай працы".

Можна яшчэ прыводзіць прыклады з казак, у якіх няма пачувальнага, з пэўнымі вывадамі, хоць і схоплена дзіцячым розумам. Яно і натуральна: юным аўтарам хочацца гарманізацыі жыцця, яны ж толькі ўступаюць у яго. І разам з тым радуецца ўсяму прыгожаму, што акаляе іх. Адным словам, "чорная пралеска", "ружовая раса"... Гэта і ёсць, вобразна кажучы, лейтматыў усёй кнігі "Казкі дзяцей Беларусі".

У заключэнне хочацца сказаць, што ў кнізе змешчаны казкі на беларускай і рускай мовах, і адна з адметнасцей у сярэдзіне зборніка 16 рэпрадукцый малюнкаў саміх дзяцей, узростам ад 6 да 12 гадоў. Іх мастакоўская творчасць у поўным супаддзі з тэкстам кнігі, з казкамі іх жа равеснікаў. Ну а прафесійны мастак Яўген Ларчанка адцяніў на вокладцы і тых, і другіх.

Добра, што такая кніжка выйшла, выйшла ў другі раз і, думаецца, не ў апошні. Ёсць спадзяванне, што лёс яе будзе такі, як і першай. І ў гэтым вялікая заслуга яе ўкладальніка лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра, паэта Міколы Чарняўскага, які нядаўна адзначыў свой 60-гадовы юбілей. Ёсць сумняванне, што не адзін юны чытач скажа яму "Шчыры дзякуй!" за гэтую кнігу.

Яўген ХВАЛЕЙ

УРАЖАННЕ

Гледзячы на высозны стос кніг, які ляжыць на маім пісьмовым сталі, вылучаю ў ім любімую з маленства, выданую ў 1966 годзе апавесць Алены Васілевіч "Расці, Ганька". Нешта ёсць у гэтым творы такое, што не дазваляе забываць яго і праз гады. Магчыма, дабрыва, якая свеціцца ў кожным яго радку... Апавесць "Расці, Ганька" робіць з дзіцяці Чалавека, вучыць яго спачуванню, павазе да іншых, любові да жыцця. Беднасць, нястачы, нарэшце, страта бацькоў — усё гэта адно толькі загартуе малую Ганьку, выходзіць яе ў ёй мужнасць і непахіснасць, умённе выстаць, не зламацца ў складаных абставінах. Я адразу палюбіла Ганьку, пачала ўсім сэрцам перажываць за яе. Ну што ў гэтым творы такога асаблівага? Але немудрагелістыя вясковыя прыгоды герані чамусьці бяруць цябе за жывое, і ты — на той час яшчэ малое дзіця, як сама Ганька,



НА ВЫСПЕ ЛЮДСКАСЦІ

— горка плачаш, калі чытаеш: "Але мацеры на ложку няма... Куды ж гэта яна пайшла? Ганька прыўстае на локці і адразу не можа нічога зразумець. Не можа зразумець, чаму гэта маці перабралася спаць на лаву і чаму, хоць і свеціць сонца, гарыць свечка ў хаце..."

Алене Васілевіч — знакамітай беларускай пісьменніцы, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Беларусі — сёлета споўнілася 80 гадоў. Вялікая яна мае творчыя набыткі. Сярод іх — і яе новая кніжка прозы "Першая жонка нябожчыка". Калі чытаеш яе, то разумееш, чаму да гэтай аўтаркі прыйшоў і літаратурны, і ўсялякі іншы поспех. Празаік, эсэіст, яна піша крывёй сваёго сэрца. Таму творы Алены Васілевіч не пакідаюць аб'якавым нікога з тых, хто шмат перажыў і праз многае прайшоў. А пачынаецца новая кніжка пісьменніцы на журботна-трагічнай ноце: памёр чалавек, у хаце стаіць труна, з ім развітваюцца радня і знаёмыя — і ў тым ліку першая жонка нябожчыка... Такі ж тужлівы і часам жалобны настрой напаўняе і іншыя творы. Апісвае аўтарка хваробы, аперацыі, смерць, пакуты, нечыя перажыванні, розныя жыццёвыя трагедыі і неспадзяванкі...

Развод, самагубства, забойства і іншыя не менш жудасныя і страшныя падзеі, якія могуць надарыцца з кожным з нас, паказаны ў "Першай жонцы нябожчыка" — хачу падкрэсліць — не так, як мы прызвычаліся да іх ставіцца. Тут няма і следу адчаю ці распачы. Можна, нават наадварот: адмоўнае і чорнае ў інтэрпрэтацыі Алены Васілевіч прымушае нас, чытачоў, убачыць у нашым жыцці стаючае і светлае...

Што найболей уразіла, дык гэта, відаць, фраза, сказаная пісьменніцай у інтэрв'ю часопісу "Крыніца". Сугучная маім цяперашнім думкам і разважаням: "Ну, а што датычыць творчасакраментальнага: "Што літаратура для жанчыны і што для літаратуры жанчына?", дык тут я спашлюся лепш за ўсё на аўтарытэт Льва Талстога: "Мужчынам літаратура заменяе дэторожджэнне, поэты ж жанчыны пішут так мало и так плохо..." Пераканаўча?..."

Так, сапраўды, са Львом Талстым не паспрачаешся! Але вось што датычыць Алены Васілевіч, дык тое, што піша яна, усё ж сапраўдна літаратура. Можна, гэтая жанчына — шчаслівае выключэнне з агульнага правіла?

Западаюць у памяць развагі пісьменніцы пра тое, як у іх вёсцы некалі лічылася: калі дзіця ўдалае, то яно абавязкова ружовае і пульхнае.

Алена Васілевіч. "Першая жонка нябожчыка". Мн.: "Мастацкая літаратура", 2002.

Святлана ЯВАР

НА КРЭЎСКИМ МЕРЫДЫЯНЕ

Пошукі сябе ў гэтым разбэрсаным свеце, глыбінных каранёў свайго роду, жыццядайных вытокаў нашага беларускага радаводу ўсе часцей змушаюць нас звяртацца да памятных мясцін Беларускай зямлі, да тых вызначальных падзей, што моцай свайго ўплыву змянілі лёсы цэлых рэгіёнаў і народаў, узрушалі еўрапейскую палітыку. Менавіта да такіх мясцін адносіцца не надта прыкметная сёння вёска ў Смаргонскім раёне з гучнай назвай Крэва. Менавіта адной з такіх лёсавызначальных падзей для Вялікага Княства Літоўскага з'явілася Крэўская унія 1385 года, якая паклала пачатак ягонаму сумеснаму з Каралеўствам Польскім гісторыі. Менавіта такой выбітнай асобай выпала стаць вялікаму князю літоўскаму Ягайлу, які з Крэўскага замка быў запрошаны на каралеўскі пасад у Кракаў.

А былі ж на гэтай зямлі і іншыя звесткі асобы кшталту Міхала Клеафаса Агінскага. Былі і экзатычныя з'явы на кшталт вядомай на ўсю Еўропу Смаргонскай мядзведжай акадэміі. Было і шмат-шмат што іншае.

Ці памятаем мы пра тых падзей, ці добра разумеем іх сэнс і значэнне ў гісторыі, ініцыятыўна на еўрапейскае палітычнае ўладкаванне? Ці ў мільхітасці няглітасцівага жыцця не забыліся пра выдатныя постаці з далёкай даўніны, жыццём якіх цесна з'вязаны з Крэвам, са Смаргонскім краем?

Усе гэтыя і многія іншыя пытанні і праблемы сталі прадметам шчырага і зацікаўленага абмеркавання ў час нядаўніх сустрэч на крэўскай зямлі пісьменніка Анатоля Бутэвіча, мастака Паўла Татарнікава і дырэктара выдавецтва "Кавалер Паблішэрс" з вучнямі мясцовых школ.

Гэты творчы дэсант выехаў на Смаргоншчыну па запрашэнні дырэктара Смаргонскай гімназіі № 4 Уладзіміра Уладзіміравіча Прыхача. А нагодай паслужыла абмеркаванне кнігі з серыі "Сем цудаў Беларусі", якую выпускае выдавецтва "Кавалер". Найперш у гімназіі і адбылася сустрэча, на якой вялася зацікаўленая і шчырая гаворка пра кнігі з гэтай серыі "У гасцях у вечнасці" і "Званы Нямігі", якія належыць перу Анатоля Бутэвіча. Мастацкія ілюстрацыі да іх таленавіта зрабіў Павел Татарнікаў.

З увагай слухалі гімназісты расказ пра працу над серыяй мастака і дырэктара выдавецтва. Анатоля Бутэвіч пазнаёміў іх з тым, як нараджаюцца творчыя задумкі згаданых кніг, як дэдаваліся шуканні і адбіраць матэрыял, які цікавы знаходкі напакталі падчас гэтай працы. Гаварыў пісьменнік і пра сваё бачанне многіх гістарычных падзей, пра іх значэнне для сённяшніх маладых людзей, якія хочуць стаць сапраўднымі грамадзянамі свайго краіны. Асабліва акцэнт зрабіў ён на падзеях і з'явах Смаргонскай зямлі, якія ўвайшлі ў створаныя ім кнігі. Падзяліўся А. Бутэвіч і вопытам працы над тымі што закончаны гістарычнай апавесцю "Каралева не здраджвала караю" — пра каханне 17-гадовай Соф'і Гальшанскай і 70-гадовага Ягайлы, пра падзеі, што адбыліся ў Крэўскім замку.

У размове бралі чыны ўдзел і гімназісты, якія грунтоўна выказваліся па закранутых пытаннях, дэманстравалі сваё зацікаўленне стаўленне да таго, што некалі адбылася на іхняй бацькаўшчыне. Дырэктар гімназіі У. Прыхач з гонарам паказаў гасцям школьны музей, дасведчана распавядаў пра шматлікія цікавыя экспанаты.

Гэтка ж шчырая сустрэча адбылася і ў Залескай школе, дзе працуе настаўнікам Сяргей Верамейчык — захоплены краязнаўца і апантаны даследчык жыцця і дзейнасці слаўтага земляка Міхала Клеафаса Агінскага. Ён шмат робіць для выхавання ў вучняў мастацкага густу, далучэння іх да творчасці, да народных традыцый і звычаяў. Створаная ім батлейка вядома не толькі ў Смаргоні. Дарэчы, падчас сустрэчы з мінскімі гасцямі школьнікі яскрава прадэманстравалі сваё музычнае майстэрства.

У час наведвання школ адбылася таксама прэзентацыя тымі што выпушчанай выдавецтвам "Мастацкая літаратура" чарговай кнігі "Эўрыка", у якой змешчаны вялікі гістарычны нарыс Анатоля Бутэвіча "Слава і няслаўе Крэўскага замка" і матэрыял пра Мірскі архітэктурны помнік "Заблітая маладосць 500-гадовага замка".

Ад імя выдавецтва "Кавалер Паблішэрс" школам перададзены бібліятэчны літаратуры.

На заканчэнне вандройкі па смаргонскай зямлі адбылося знаёмства з багацейшымі экспанатамі краязнаўчага музея ў Крэўскай сярадзій школе. Рушлівы даследчык і дасведчаны знаўца гісторыі гэтай зямлі Аляксандр Камінскі захоплены і грунтоўна расказаў пра музейныя зборы, прыдчыну заслону таленавіцкі над тым, што і ж адбылася ў Крэве цягам доўгіх стагоддзяў.

Праведзеныя сустрэчы на крэўскай зямлі, дзе творчы дэсант сапраўды пабываў у гасцях у вечнасці, пераканаўча засведчылі, што кнігі з серыі "Сем цудаў Беларусі" вельмі патрэбны юным чытачам, усім, хто хоча глыбей ведаць свой край, самога сябе, свайго радаводу. І добра, што выдавецтва "Кавалер Паблішэрс" мае цвёрды намер працягваць серыю, а мастак Павел Татарнікаў не збіраецца перапыняць творчага супрацоўніцтва з пісьменнікам Анатолям Бутэвічам. Значыць, будуць новыя кнігі па гісторыі нашай Радзімы.

Апантанец Крэўскі

Мар'ян Дукса — паэт, для якога тэма чалавека і прыроды — адна з галоўных у творчасці. Піша ён і пра маральна-этычныя праблемы, каханне, шмат месца ў сваёй лірыцы аддае філасофскім развагам. Аўтар зборнікаў "Крокі", "Прыгаршчы суніц", "Твая пара сяўбы" і інш. Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (атрымаў у 1990 годзе за кнігу "Заснежаныя ягады"). Скончыў філфак БДУ, працаваў настаўнікам. "Малая" радзіма Мар'яна Дуксы — Мядзельшчына. Вiншуючы паэта з 60-гадовым юбілеем, лiмаўцы зычаць яму яшчэ доўга радаваць усiх нас новымi добрымi творамi.

Мар'ян ДУКСА



ПРОСЬБА

Нас аблажы непагодай, як край,
нас захицеішы дажджом аплясці.
Неба, нацешы свiнцоваю хмарай,
потым і сонца да нас прапусці.

Вецер, не скiдвай
людскога гняздоўя,
наша цяпло ацані
хоць на грош.
Доля, ты нас прыгнятай нелюбоўю,
але хоць зрэдку ўсміхайся ўсё ж.

Радасць стараецца
быць нейміручай...
Скрухай і сумам душу не губі —
свет ненаглядны,
штодзённа не мучай.
Мучай, але перапынкі рабі.

На сэрцы вельмі дрогка.
А што бяжыш гурбой —
ад гэтага не лёгка
на фiнiшнай прамой.

Хоць дождж,
хоць снег на плечы,
язык знямеў і ссох,
асуджаны ты бегчы,
хоць і не чуеш ног.

Твая дарожка гэта ж,
і не дапусціш збой.
Маршрут ужо не зменіш
на фiнiшнай прамой.

Душа ўжо ў вечнасць лучыць —
не жыць жа два разы.
А Бог табе уручыць
належаўны прызы.

Было замнога браку
ў жыцці, грахі былі...
Цяпер падоўгу плакаць
ужо няма калі.

Пакiньце мне маю адзiноту,
сплечены з веця цяхі будан,
Баюся я зведаць чарговы падман,
найлепш з галавой акунуцца
ў самоту.

Пакiньце мне маю адзiноту.
Я праўду сваю расцугляю туды.
Угледжу сябе я ў люстэрку вады —
і твару спакойнаму
ўсцешуся ўпотаі.

Пакiньце мне маю адзiноту,
якая, як мак, расцвіце ў глушы.
Вясенняй мелодыі ўласнай душы
не адпавядаюць вашыя ноты.

Пакiньце мне маю адзiноту,
якая, як радасны мак, расцвіце.
І ў сэрцы, і ў сэрцы
няўзнак прарасце
яшчэ раз, яшчэ раз
свiтальная цнота.

ВІНО

Хтось выдумаў цябе, вiно,
без дапамогі мудрых акадэміі...
І ты цяпер, я ведаю адно,
найбольшая з заразных эпідэміяў,
што людства пад сябе
грабе, грабе,
бярэ без бою слодычнай атакай.
Спрабуў засцерагчыся ад цябе!
Не знойдзеш ты вакцыны
аніякай...
Не вораг нам ты, хмельнае вiно,
хоць полымя тваё
і калабродзіць.
І праз цябе на свет,
як праз акно,
душа з глыбiнiяў
напаверх выходзіць.

Ёй свеціцца тады лагодны зрок,
ёй ззяе твар,
як майскае азерца...
Вiно, ты здольна адамкнуць замок,
якім заўсёды закавана сэрца.

НАСТАЛЬГІЯ ВІНЫ

Здаецца б, я цэлюю вечнасць
цяпер каравуліў твой вечар.
Мы б час не адчулі ў гамонцы,
пакуль апускалася сонца.
Пакуль не прапала праменне,
люляў бы тваё я сумленне.
Пакуль за акном не сшарэла,
як свечачка, любасць гарэла б.
Не бачачы сонца і лiтар,
чытай бы я ўголас малiтвы —
прасіў бы Бога старанна,
каб ты дачакалася рання...

Пакуль апускалася сонца,
вышуквай я рыфму ў каморцы —
ў дом творчасці,

храм вершаплётаў,
не раз ад цябе я ўсё лётаў.
Чакала ж ты ў час вечаровы
не рыфмы, а цёплага слова.

Час залаты акрылення —
ён назаўжды змарнаваны?
Страчаныя накаленні
горнуцца ў нішу нiрваны.

Казкамi iхня былі
стылі —
там праўды нi звання.
Тыя,
з пяску што ляпілі,
рухнулі ўсе збудаваннi.

Позна рабiцца цвярозым,
стойкім і ў мудрасці дужым?
Вельмі ж атручаны розум,
акамянелыя душы.

Не пазычаць iм цярпення,
смутак і горыч стрываюць...
Страчаныя накаленнi
за небасхіл адплываюць.

А ў гэтай хаціне
нiхто не жыве,
а ў гэтай хаціне
ёсць радасці дзве...
ёсць сонца —
самоты збавенне адно,
што стукае раницай
цёпла ў акно.

І потым на схiле ружовага дня
ёсць радасць —
вячэрняй зары цішыня.
І цэлюю ноч,
ад цямна да цямна,
на скрыпцы пакiнутай
грае яна.

Як сонцу прыемна
з нябёсаў прыйсці
у хатку, што скруху
снуе ў забыці.
У ёй, што людзей ужо помніць
ледзь-ледзь,
усё, што астыла,
хоць трохі сагрэць.
Як соладка-одумна
хаце начной,
якая абгорнутая цішынёй.
І ёй па-сапраўднаму
можна спачыць,
бо музыка вечнасці
ў цішы гучыць.

Гайдаюся
на нiтачцы iмгнення,
баюся абарвацца кожны раз.
За мной —
ужо нiякага збавення.
Наперадзе —
не мой уласны час.
Там, за спіной,
мае былыя церні,
папопленыя
ў гушы слотных дзён.
Наперадзе —
адна сляпяная цемра,
дзе я сваіх
не ўбачу баразён.
Мой твар лагодзіць
маладое веце,
і сонцам неба
цешыць пакрысе...
Я разумю,
што парыўны вецер
майго iмгнення
нiтачку нясе.

"Бесядзь цячэ ў акіян" — гэта працяг эпічнага цыкла, у які ўваходзяць раманы "Шчыглы", "Паводка сярод зімы", "Дзікая рука", "Сіняе лета". У першым рамане апісваюцца падзеі 1943—1945 гг., новы твор прысвечаны васьмідзясятым, застойным гадам. Але жыццё не спынялася і тады. Не ведала застою Бесядзь. Як і заўсёды, рака імчала чыстую, крынічную ваду ў далёкі спрадвечны акіян. У гэтым раздзеле сустракаюцца ці не самыя дзейныя персанажы цыкла — былы ўчастковы Бравусаў і былы ўпаўнаважаны па нарыхтоўках Крупадзёраў. Стрэча іхняя сталася трагічнай. Цалкам раман друкуецца ў часопісе "Полымя", № 3.
Ганарар прашу пералічыць у фонд будаўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі.

АУТАР

Бравусаў выйшаў на двор. У галаве настойліва білася думка: хто ж намі кіраваў? Падкінуў каню сена, зірнуў на гадзіннік, па звычцы агледзеўся: нідзе нікога.

Увайшоў у хату. Гаспадар сядзеў за сталом, столік быў запоўнены да верху. Бравусаў гэта ўсё і загадаў сабе: піць толькі для прычэплення, каб яшчэ якую гадзіну пасядзець.

Крупадзёраў наліў леваю рукою, як ён гаварыў, стыканы, але падняць іх не паспелі — ля варот зарыкала карова.

— Пайду загано Чарнаву. Яна такая лярва. Уцячэ, тады з сабакам не знойдзеш.

Гаспадар цяжка падняўся, патупаў да парога. Бравусаў скарыстаў момант — выпіў пад печ гарэлку, наліў сабе вады.

ны хаўруснік па застоллі не дышае, а п'яныя вочы невідуча глядзяць у закапцелую столь. Бравусаў лінуў са шклянкі рэшту вады ў твар Крупадзёрава, узяў левую руку, тую самую, "жалезную", сціснуў у запяці — пульс не праслухаўся.

"Што ж я нарабіў? Ён жа сканаў..." — хмель імгненна выпарыўся з галавы ўчастковага, думка ліхаманкава працавала: узваліць на воз, прыцемкам завезці і скінуць у Бесядзь. Пачнуць шукаць, як знойдуць... Эксперты ўстановаць, што задушаны... Мацвей Сахута ведае, што я сюды паехаў. Жонка, Прося... Закапаць? Дзе, куды? Зноў шукаць будучы...

У хляве зарыкала карова, Бравусаў аж здрыгануўся, цішком, бы злodeй, вытыркнуўся за вароты. Неба нахмурылася, увавядкі цямнела. Пачынаўся дробны, халод-

ён выйшаў, але неўзабаве вярнуўся.

— Здаецца, і піў мала. Можна, з'еў нешта? Ён кансерву нейкую паставіў. Баюся, што выташніць. Неяк млосна. — Ён выпіў вады, сеў на табурэт ля парога. — Памажы бульбу згруціць. Узаяўся за мех, дык у спіну стрэльніла.

Тамара неахвотна ўскінула на плечы кухайку, усунула ногі ў галёшы, наблізілася да яго.

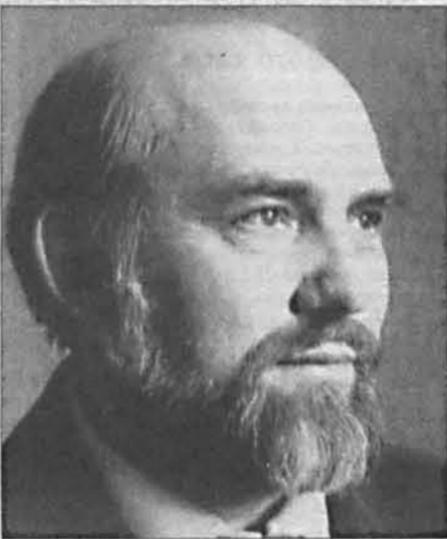
— Фу, чым ад цябе етак пахне? Як з бочкі ванючай. Што ты там піў? І што еў? Не трэба да яго ездзіць. Таварыша знайшоў...

— Ён мяне знайшоў. А не я яго, — у гэтыя словы Бравусаў укладваў свой, аднаму яму вядомы энс.

Спарадкавалі бульбу. Тамара зноў села каля тэлевізара. Ён паставіў у пуно каня, кінуў яму сена. У галаве ўвесь час раіліся думкі, а ўвушы нібы застыла каровіна рыканне. Можна, хто ўжо зайшоў у хату? Але не, святла няма, ніхто не пойдзе. Заўтра знойдуць яго... А што мне будзе? Турмы ён не баяўся. Не шкадаваў Крупадзёрава. Нават мільганула думка: ён адломіць упавнаможанаму за людскія пакуты... І да сябе не было шкадобы. А вось дзяцей шкадаваў. Сыну будзе сорамна. Усё-ткі дырэктар школы...

У роце смажыла. Бравусаў патупаў у прымыпнік. Там была прыхавана пачатая

Леанід ЛЕВАНОВІЧ



пляшка гарэлкі, прычым не самагонкі, а крамнай. Адшукаў, прагна каўтнуў. Адчуў, як паціплела ўнутры. Яшчэ каўтнуў, потым яшчэ. Піў, пакуль не асушыў да дна. "Эх, каб цяпер памыцца ў лазні. Змыць з сябе ўвесь бруд..." Але сілы на гэта не было, ды і позні восеньскі вечар на дварэ. У хаце Бравусаў старанна выміў руку, умыў твар, нават пачысціў зубы, што рабіў даволі рэдка, і заваліўся спаць.

Усю ноч яму сніліся кашмарныя сны. Прачунуўся з цяжкой галавой. У хаце яшчэ было цёмна. І першая думка: як там? Калі яго знойдуць? Будучы выганяць кароў, ягоная пачне рыкаць яшчэ мацней. Можна, той Арцём, якога ён з такой злосцю ляў, і знойдзе... Бравусаў узгадаў, што ноччу яму снілася, быццам за ім ганяўся разлётаны бык, гучна рыкала карова... Захацелася наліцца вады, ледзьве адарваў галаву ад падушкі, але ўстаць не мог: у спіну стрэльніла, ад болю назад адкінуўся, паспрабаваў павярнуцца — таксама не змог, спіну быццам прыкаваў хто да ложка. Можна, зрушыў спіну, як цягнуў яго, мільганула думка, ці як бульбу згруціў. Але ж ці мала ён перацігаў мяхоў? А можна, прастыў? Дождж, халадзец. Радыкуліт яго асабліва не турбаваў раней. Толькі аднойчы, калі цалюткі дзень зімой вазіў дровы, назаўтра балела спіна. Тамара націрала гарэлкай, а потым ён лашчыў яе. І было ім горача, нават боль у спіне адступіў перад спрадвечнай жарсцю... А тут жа немагчыма павярнуцца. Але не гэты боль турбаваў яго. Радыкуліт прайдзе. Тамара натрэ спіну, ён паляжыць дзень-другі — ачуняе. Праўда, і ў паху баліць, моцна ён убрываўся. Але і гэта прайдзе. А вось капі ўпякуць у цорагу, як гаварыў ён, гэта надоўга.

Загаварыла радыё — на кухні яго ніколі не выключалі, адно прыцішалі гук. Пачуў, што паднялася Тамара, пратэпала ў першы пакой. Паклікаў яе:

— Што-та не магу падняцца. Быццам шворан металічны ў спіне. Ні павярнуцца, ні сагнуцца...

— Ты ноччу трызніў. Нешта гаманіў, крычаў, стагнаў. Дос табе піць. А то кончыся. Ляжаш спаць і не ўстанеш. Можна, давай натру спіну? Ці, можна, грэлку падкласці?

— Добра. Давай грэлку.
 Праз нейкі час Тамара прынесла грэлку, сям-так падсунула пад мужава паясніцу. Ён адчуў прыемную мяккую цеплыню, сказаў:

— Тамара, ты вось што... Ну, не кажы нікому, што я ездзіў да Крупадзёрава. Пасля чаркі ён прызнаўся, што накраў, хвакцічаскі, бульбу ў калгасе. Я не хацеў браць. Ён кажа: не, ета з майго гарода. А ўчора ты нікому не казалася, дзе я? Куды паехаў...

— Ды не. Ніхто да нас не заходзіў. Усё! Болей, каб ты да яго не едзіў. Ні наоно! Знайшоў друга. Ён смірдыць, як тхор.

— Добра. Болей не паеду, — ахвотна пагадзіўся Бравусаў. — А радыкуліт... Калі хто спытае, каня шукаў. Прамок. Прастыў.

— Каму якое дзела? Чаго ты так баішся? Як галава? Палягчыла?

— Галава, як на ёй ячмень змалацілі. Нічога, адпусціць. Налі мне грамаў дваццаць. Каб душу прывязаць і галаву палячыць.

Тамара моўчкі пасунулася ў сенцы. А ў галаве Бравусава білася думка не пра выпіўку: значыць, ведаюць толькі Сахута і Прося. Але хто ў іх будзе пытацца? У газеце ж, можна, не напішуць пра яго? А калі і напішуць, дык няскора.

Пасля чаркі ён супакоіўся, зноў задрмаў.

Амаль тыдзень пракачаўся ў ложку Бравусаў. Радыкуліт памалу адпускаў. Тамара націрала спіну першаком, а ў рот не давала ні кроплі. І ён не настойваў, хоць і вельмі хацелася. А ўваччу стаяла, як выпівае поўную шклянку Крупадзёраў. Ці мог ён падумаць, што гэта апошняе ў жыцці?

Бравусаў усё чакаў, прыслухоўваўся, ці не загудзе каля дома машына. Вядома, якая — міліцэйскі "газік". Але ніхто не паяўляўся. Заходзіў сын, распытаў, што як, расказаў пра школьныя навіны — іншых навінаў у яго не было. Бацька супакоіў яго: чуюцца лепш, ужо можна ўстаць, вось-вось пойдзе. Ён гутарыў з сынам седзячы, каб паказаць, што нічога страшнага не адбылося.

Сын доўга не затрымаўся, бо заўтра трэба ехаць у раён на нараду.

З прыхаваным хваляваннем чакаў Бравусаў вяртання сына з раёна. Карцела патэлефанаваць новаму ўчастковаму, але стрымліваў сябе, каб не выклікаць падазрэння, ды неяк раней зрабіў яму заўвагу, той закапціў губу, надзьмуўся, як сын, буркнуў:

— Я сам разбяруся. Цяпер не той час. Усё мяняецца.

А сыну пазваніў увечары, не ўтрымаўся. Той ужо быў дома. Распытаў, як прайшла нарада, якія навіны ў райцэнтры. Сын каратка адказаў:

— Нічога асаблівага. Звычайная гаварыліна. І навінаў няма. Як тваё здароўе?

— Ды ўсё, хвакцічаскі, нармальна, — бадзёра адказаў бацька.

Усё і сапраўды "нармальна": прамінула восем дзён, ніхто да Бравусава не прыехаў, пра смерць Крупадзёрава — нідзе ні гукі.

"Паверылі. Закапалі, як сабаку. Хто пра яго будзе пісаць? Каму будучы спачуваць? У яго тут няма нікога. Вось табе і вялікі начальнік. Махляр і злodeй..."

Бравусаў канчаткова супакоіўся. Ноччу прылашчыў Тамару. Дні за тры да гэтага, пасля ейнага расцірання, прызнаўся, што баліць нешта ў паху. "Пакажы, што там? Можна, кіпу нажыў?" — рагатнула Тамара. Паказаць ён пасаромеўся, затое ў гэтую ноч даказаў, што не зломак, аддзячыў жонцы за клепатлівае і пшчотнае расціранне.

Раніцай старанна пагаліўся. Разглядаў сябе ў люстэрка прыдзірліва, быццам шукаў перамены ў сваім абліччы: як ні круці, а ён забойца, хай сабе не злodeйскі, ён абараняўся, але ж, хвакцічаскі, спрадвечна на той свет чалавека. Хай нялюдскага, але ж чалавека, некалі гэткага грознага начальніка... Раптам заўважыў, што скроні яго зусім сівія, раней сівізна прабівалася зрэдку.

Ну што ж, зіма на парозе, разважаў Бравусаў, вось і прыцерашыла, але яшчэ мадады. Усяго пяцідзiesiąт востом. Мог даўно загнуцца, а я жывы. Мабыць, пёсам на-канавана загубіць чалавека. Просю не далі паставіць да сценкі. Рацэва ўзяў на мушкету... Апрэдзіў нямецкі снарад. І то сніўся часта з пашкамутанымі вантрабамі. А Крупадзёраў і не сніцца. Сам віваты. І гарэлка яго ванючай. Жыў, як мех сшыў... Адна Прося падазраваць можна. Сахута, мусіць, яшчэ не ведае, што Крупадзёрава няма.

Можна, і не ведаецца. Стары, мала дзе бывае. Трэба з'едзіць у Хатынічы, пранюхаць. Пагаманіць са сватам. Унука пабачыць. Наконт работы параіцца. І не ў сельсавеце, а дома, за бяседным сталом, пасваячку. Нам ёсць што ўздацца... Работу варта падшукаць. Дома нічога не выседзіш. І яшчэ мільганула думка: трэба заехаць да Просі, яна бедная, так чакала яго тады, пэўна, драйкаў напаяла. Яму падалося, што чую пах і смак гарачых Просіных драйкаў са шкваркамі. А калі спытае, чаму не прыехаў, скажу: перапціў, запанзіўся, дождж пайшоў. Можна яшчэ нешта прыдумецца. Раптам спахніўся: Просі трэба засцерагацца — толькі яна можна падазраваць, бо помніць яго раз'ятранага, бязлітаснага, з таго далёкага сорака трыцяга...

Не мог ведаць тады Уладзімір Бравусаў, якія душыўныя пакуты, якая расплата чакаюць яго.

БЕСЯДЗЬ ЦЯЧЭ Ў АКІЯН

Крупадзёраў неўзабаве вярнуўся. Расчыранелы, скуласты твар ягоны наліўся нездаровай чырванню — мусіць, падняўся ціск. Вочы з чырвонымі павекамі масліна блішчэлі.

— Давай, Усцінавіч, вып'ем, — і кульнуў поўную шклянку.

Бравусаў выпіў да паловы шклянкі, з разлікам, каб хапіла яшчэ на адзін раз, а тады можна і ехаць да Просі.

— А што ты не дапіваеш? Ты ж маладзейшы, здаравейшы... Хаця, можна, і правільна. І я ўжо стаміўся піць, абрыдла жыць... Мусіць, сваю цыстэрну выжлукціў ужо, — памаўчаў, пасмактаў салёны гурок, потым памусоліў бяззубым ротам шматок жоўтага сала. — Які гад еты Арцём. Так рана прыгнаў кароў. Рыкае на ўсю галаву. Галодная. Я ім тожа напасу! Выганю на пару гадзін, ды і д-да-моў, — заікаючыся, лаяў Крупадзёраў суседа Арцёма.

— Ну, а чаму б табе не напасець кароў, як след? Паказаць суседзям, як трэба. Не заядайся з людзьмі, — праўдалюбец Бравусаў узяўся павучаць суразмоўніка. — Я такі хвакт табе раскажу. Быў у Хатынічах староста Куцай-Гарнец. Пасля немцаў яго пасадзілі. Таксама дзiesiąтку далі. Вярнуўся. Дык, бывала, едзе па вёсцы, дзєцє на-садзіць поўны воз. Цукеркі ім дае. Едзе павольна, каб усе бачылі, які ён добранькі.

— Ты што? Мяне з паліцаем раўняеш? Ты сядзіш у маёй хаце. Маю гарэлку п'еш. Ах ты, тваю маць! — узбурыўся Крупадзёраў.

— Заткнісь ты са сваёй ванючай гарэлкай! Чаго ты раскрычаўся? Я табе хвакт прывеў...

— Ты мяне з паліцаем не раўняй. Я упавнаможаны Наркамата СССР. А ты — гаўнок!

— Я капітан міліцыі. Не дазволю злodeям зневажаць мяне, — падхапіўся Бравусаў.

— Я раённы начальнік... Упаўнаможаны. Не дазволю, каб нейкі шча-н-юю-к здэкаваўся тут, — зароў Крупадзёраў, сціскаючы кулакі. Левае руку Крупадзёрава пацягнулася да нажа, але Бравусаў апяраўся, скінуў нож на падлогу, "жалезная" рука тады ўхапіла яго за штрофлі кіцеля. Бравусаў перахаліў яе, моцна сціснуў, завучным прыёмам заламаў за спіну, аж нешта крохнула. Крупадзёраў заенчыў ад болю, ірвануўся з усёй сілы, стукнуў участковага нагою ў пах. Той застагнаў ад болю, мёртвай хваткай ухаліў Крупадзёрава за горла...

Яны счэпіліся, нібы два павукі ў сплюску. Доўга тузаліся, нарэцце праціўнік участковага, быццам мяшок, асеў на падлогу, захрыпёў, сутаргава сціснуўся і аслабіў рукі, пусціў пад сябе лужу.

— Ах, падонак ванючы... Ты цяперыцька поўнасцю намочаны, — хаўкаючы ротам, як рыбіна на пяску, мармытаў Бравусаў. — Але ж ён канае, хвакцічаскі...

Участковы пазіраў на распластанае даўжэзнае цела і з жахам прыкмятаў, што яго-

ны дождж. Гэта добра, падумаў ён, меней сведак, меней людзі шастаюць дажджом па вуліцы. Раптам яму так заманулася ўцячы адсюль. Сесці на воз, накрываць плашчом з галавою, каб твару не было відаць і паімчаць да Просі. Не, да Просі нельга, хутчэй дамоў, каб толькі сціямнела. Карова зноў зарыкала і нібы пугаю сцэбанула Бравусава: трэба хутчэй шукаць выйсьце! Раптам вернецца ягоная жонка — тады прапаў. Але не, сказаў, што прыедзе праз тры дні, толькі ўчора паехала... А можна, павесіць яго? Запіску пакінуць. Сам сябе... Гэта адзінае выйсьце. Пад паветкаю, калі насыпалі бульбу, згледзеў тоўстую вяроўку. Крутнуўся ў хату. З жахам зірнуў на распластанае цела. Крануў за руку — яна была ўжо халодная... Ліхаманкава пачаў шукаць ручку ці аловак. Напісаць сваёю ручкаю не адважыўся: тады яе трэба пакінуць на стале. Знайшоў агрызаць хімічнага алоўка, выдраў аркуш з пажайцэлага школьнага сшытка. Хацеў пасліньць аловак, але спыхаўся: спіна — уліка. Памачаў у ваду, буйнымі крывымі літарамі нашкрэбаў: "Прашчай жонка дзєці, унукі, жысць мая абрыла В маёй смерці нікога не виніцца Я сам сябе даканаў. Павел."

Прынёс вяроўку, знайшоў табурэт, намацаў тоўсты цвік на бэльцы. Пакуль ён зрабіў сваю жудасную справу, у хаце ацямнела. Святло ён не ўключыў. Кінуўся прыбіраць лішні посуд: пакінуць адну шклянку, адзін відэлец. Прыкінуў, што ў сплюску замнога гарэлкі, дастаў сваю насоўку, абгарнуў сплюк, тады наліў сваю шклянку амаль поўную, пращаптаў: "Даруй, Павел. Я не хацеў. Бог таму сведка. Ты першы пачаў. Нож хвацць скапіць. Каб праяваў, ты б мяне прарэзаў. Стукнуў балюча. Сам віваты... Даруй".

Наўмела перахрысціўся — упершыню за дарослае жыццё. Адным духам асушыў шклянку, спаласнуў вадою, паставіў у бунфет. Потым задам сунуўся да дзвярэй. У адной руцэ трымаў фуражку, у другой — анучу, якою заціраў свае следы. "Добра, што на вуліцы дождж", — мільганула ў за-туманенай гарэлкаю галаве. Ужо адвазаў каня, тады спыхаўся: бульба стаіць, трэба ўзяць. Махі былі вельмі цяжкія. Даўно ведаў, што мех дробнай бульбы нашмат цяжэй, чымся мех буйной, але не думаў, каб настолькі цяжэй. Страх падганяў, прыдаваў сілы. Ускінуў мякі на воз, накрываў плашчом, тузануў за лейцы. Застаялы конік ахвотна патрусіў дамоў.

Мокры, як цуцык, адубелы ад халоднага ветру — не сагрэла і "аглаблёвая" шклянка, ён уваліўся ў хату. Тамара глядзела тэлевізар, гукнула з другой хаты:

— Што ты так запанзіўся? Цягаешся поначы дажджом.

— А, хай яго ліха. Не мог вырвацца раней. Яму ж там і пагаварыць няма з кім. А ў дарозе гуж попнуў. Пакуль звязаў... Куды бульбу дзязяць? Намокла яна.

— Можна, у сенцах пастаў. Заўтра пасушыць.

Сеняшні агляд кінавінак цалкам прысвечым для глядачоў усіх узростаў. У сусветнай кінаіндустрыі такім карцінам надаецца асабліва ўвага. Не сакрэт, што ў такіх фільмах, як правіла, сцвярджаюцца да слёз простыя, але нязменныя агульначалавечыя каштоўнасці.

Пэўна знойдзе свайго глядача новы мастацкі фільм "УЛАДАР ЛУЖЫНАЎ", пастаўлены ў Расіі рэжысёрам Сяргеем Русаковым па сваім сцэнарыі.

"Першая руская кінаказка XXI стагоддзя", — так вызначаюць карціну яе стваральнікі. Фільм прызваны адрадыць традыцыю айчынай кінаказкі, якая выходзіла цэлыя пакаленні. Аўтары вырашылі гаварыць са сваім глядачом на яго мове — мове камп'ютэрных гульніў, цікавага вандравання ў віртуальны свет.

У марскім кадзечкім вучылішчы вучацца два сябра — Ваня і Фока. У першы дзень каникулаў яны вырашылі сплываць у закінуты марскі форт.

Юны камп'ютэрны геній Ромка захапіў з сабой ноутбук і новую гульніў "Уладар лужынаў". Вырашылі хлопчыкі пагуляць і былі зацягнуты ў віртуальны свет Уладаром лужынаў, злосным Доктарам Смогам. Але ён жорстка пралічыўся. Кадзеты не змірыліся з роляю балванчыкаў, а ўступілі з Доктарам у бой...

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць маскоўскія школьнікі Саша Галавін і Васіль Цыганцоў, для якіх гэта ўжо не першая спроба ў

Кіраўніцтва Беларускай дзяржаўнай філармоніі сустрэлася са сталічнымі журналістамі. Гаворка ішла не толькі і нават не столькі пра творчае жыццё нашай галоўнай канцэртнай установы, як пра вядомую праблему капітальнага рамонту яе будынка.



Нішто сабе рамонт!

Нарэшце журналісты даведаліся, як усё ж называецца "новабудоўля", што з'явілася ля цэнтральнага мінскага праспекта мінулай восенню. Дырэктар філармоніі А.Шут і яго намеснік В. Калтунчык вызначылі гэта адпаведна дакументам: "Капітальны рамонт і рэканструкцыя інжынерных камунікацый". Цікава, што ўрадавае рашэнне наконт паралельных работ было прынята 27.09.2002 г. — акурат у дзень прызначэння А. Шута на пасаду кіраўніка БДФ. Праца на новым будаўнічым аб'екце пачала распачацца 1 лістапада. Але неабходнасць адначасовага вырашэння некалькіх задач, прычым, у сціслы тэрмін, паставіла "Белпраект", рабочы будзрэта № 1 дыў новаму адміністрацыі філармоніі ў асабліва складаны ўмовы.

Многія складанасці ды праблемы вынікаюць з парадоксаў самога будынка. Галоўны архітэктар праекта рэканструкцыі Л. Кішчук падкрэсліў, што справу даводзіцца мець з помнікамі архітэктуры савецкага перыяду. Будынак ахоўваецца адпаведным законам, які жорстка рэгламентуе правядзенне тут нейкай мадэрнізацыі. Забараняюцца ўсялякія прыбудовы, надбудовы, перапланіроўкі, умяшанне ў асноўную канструкцыю. Аднак сённяшняя сітуацыя вымагае пэўных адступленняў ад гэтага закона, бо іначай парушаюцца іншыя нарматыўныя акты. Увясце сабе: 40 гадоў таму з'явіўся архітэктурны гмах на праспекце, побач з плошчай Якуба Коласа, за такі час ужо не адно пакаленне вырасла. Ды толькі цяпер высвятляецца, што будынак функцыянаваў з грубымі парушэннямі пажарнай бяспекі, без нармальнай вентыляцыі ў зале, аварыйных выхадаў... Больш за 100 парушэнняў цяперашніх нормаў ды правілаў выявіла ў пабудове спецыяльная праверка!

Вядомае "НЗ" з абрушваннем тынку са столі над сцэнай успрымаеш цяпер як своечасовы сігнал. Бо ў сапраўды экстрэмальнай сітуацыі магла здарыцца бяда. І наогул, многае тут ужо даўно не адпавядала сачыяльным і эстэтычным крытэрыям. Але заўсёды філармоніі гэтага нават не заўважалі. Яны любілі свой музычны дом і, як на свята, ішлі сюды слухаць жывыя канцэрты, а то і проста патусавацца-пастасавацца са знаёмцамі ды прыяцелямі, якіх даўно не бачылі. Філар-

манічных сустрэч з іх свежымі ўражаннямі ды абгаварэннямі навін мінчукам бракуе. Далейшы лёс дома, які мусіць змяніць свае аблічча, іх трывожыць: хіба пасля рамонту ды рэканструкцыі тут будзе лепей? Ды і калі тое будзе...

З улікам патрабаванняў Міністэрства па надзвычайных сітуацыях ды сусветных стандартаў распрацоўваўся гэты праект, на ўвасабленне якога з дзяржаўнага бюджэту вылучана 7,8 млрд. рублёў. Плануецца асвоіць іх да 1 ліпеня. На працу ў ліпені—жніўні будзе выдаткавана прыкладна 2 млрд. Частка працы (добраўпарадкаванне тэрыторыі за будынкам БДФ, пракладка падземных камунікацый на бульвары Луначарскага) фінансуецца з гарадскога бюджэту: гэта значыць каля 4 млрд. Ужо сёння будаўнікі працуюць у дзве змены. Зроблены дэмантаж залы. Вырашаюцца праблемы з падпольнымі, падвальнымі памяшканнямі, з утварэннем новых праёмаў, перагародак, з пракладкай унутраных камунікацый. На жаль, казаць пра комплексную працу пакуль не выпадае. Памяркоўна, дбайна і таму даволі марудна складаецца дакументацыя, і гэта выклікае затрымікі ў зададзеным тэмпе будаўніцтва. Калі праекціроўшчыкі справяцца і не будзе перабояў у фінансаванні, дык работы на далікатным аб'екце завершацца 31 ліпеня.

АМУЗЫ? НЕ МАЎЧАЦЬ...

1 верасня пачнецца падрыхтоўка да новага сезона, які паводле традыцыі ўрачыста адкрыецца 1 кастрычніка, у Міжнародны дзень музыкі. Два месяцы, жнівень—верасень—зойме настройка аргана, рамонт якога плануецца правесці паралельна з рэканструкцыяй філарманічнага памяшкання. А ці рэальна ўсё гэта?

Віртуальная "карцінка"

Для людзей з творчай фантазіяй (а менавіта яны чытаюць "ЛіМ"!) асаблівы апісанню не трэба. Дастаткова скупых звестак — і ва ўяўленні паўстане дэталёва распрацаваная маляўнічая "карцінка" абноўленага музычнага дома. Вонкава мала што зменіцца. Гэта будзе ўсё той жа будынак з калонамі, але крыху пасяжэе шэры колер яго фасадаў. Тынк, якім некалі быў аздоблены увесь архітэктурны ансамбль па Ленінскім праспекце, — таксама знак свайго часу, помнік. Ён будзе ачышчаны ад пазнейшых афарбовак, адрэстаўраваны. Адрамантуюць дах, цалкам заменіць ганкі. На фасадах з'явіцца дадатковыя дзверы, пандус для людзей з абмежаванымі магчымасцямі. Для іх, дарэчы, прадугледжаны спецыяльныя месцы ў зале і санітарна-побытавыя памяшканні (асобны гардзэроб, санвузел, праходы ды глядацкія месцаў).

Дзеля захавання праціпажарнай бяспекі зроблены разлік аператыўнай эвакуацыі ці не для кожнага глядача і супрацоўніка БДФ (а працуе тут амаль 1 тыс. чалавек). Прадумана ізаляцыя месцаў, дзе ёсць т. зв. пажарная рызыка. Вылучана дадатковая плошча для сістэмы кандыцыянераў, прыточнай і выцяжнай вентыляцыі, тэхнічных памяшканняў, для рыштунку мастацкага асвятлення сцэны. Таму дзеля адмовіцца ад рэстарана, які кватараваў пад філарманічнымі дахам. Цяпер ёсць мажлівасць абсталіваць дадатковыя артыстычныя і дырыжорскія пакоі на ўзроўні тых стандартаў, да якіх прызвычаліся сусветна вядомыя гастралёры. А яшчэ з'явіцца Малая зала, прыдатная для дзённых рэпетыцый вялікіх хароў і для камерных канцэртаў з паказам нават эксперыментальнай кампазітарскай творчасці (што не заўсёды адпавядае атмасферы касцёла на Залатой Горцы, у якім — Зала камернай музыкі).

Вялікая зала страціць каля 130 месцаў і зможа прымаць адначасова 780 глядачоў. У ёй павялічыцца колькасць праходаў, больш

камфортнымі будуць крэслы, зменіцца аздаба сцен, пакрыццё падлогі. Кулуары для глядачоў набудуць і дадатковую прастору, і ўтульнасць. Апроч ранейшага буфета тут з'явіцца куткі дробнага гандлю: магчыма, з прысмакамі, са "спадарожным" таварам, з тэматычнай літаратурай.

Арган і акустыка

Велічны музычны інструмент, адзін з лепшых арганаў Еўропы, як мы ўжо неаднойчы пісалі, тры гады таму замаўчаў. Сёння ён, вобразна кажучы, апрануты ў металічны скафандр, які засцерагае ад наступстваў будаўнічых работ, што вядуцца ў зале. Прадстаўнікі чэшскай фірмы-вытворцы пабывалі ў Мінску, правалі экспертызу, зрабілі свае рэкамендацыі наконт рамонту інструмента. Есць надзея, што на пачатку новага канцэртнага сезона мы пачнем яго абноўлены голас.

А як жа акустыка?! Сэнс гэтага моднага слова, на думку дырэктара філармоніі, мала хто разумее. Пра яе разважаць нельга, пакуль не завершыцца будаўніцтва залы. Для А. Шута, музыканта, акустыка мае першаснае значэнне. Але як захаваць яе і палепшыць, калі на гэтую далікатную і загадкавую сферу ўплывае ўсё: фарба сцен, канфігурацыя крэслаў, матэрыял, з якога яны зроблены, прысутнасць або адсутнасць у крэсле глядача, "габарыты" гэтага глядача, яго адзенне і нават... пол (даказа-



кіно. Разам з імі ў карціне здымаліся Андрэй Рудзенскі, Сяргей Вінаградзкі, Сяргей Баталаў.

Яшчэ адна расійская карціна для ўсёй сям'і — мастацкі фільм "ВОВАЧКА" ў пастаноўцы Ігара Мажжухіна.

Хто не знаёмы з героем анекдотаў, шалапутам Вовачкам? Таму расійскія кінамайстры, вырашыўшы зняць вяселую гісторыю, і ўспомнілі пра гэтага персанажа. Атрымаўся яскравы, поўны добрага гумару фільм. Выканаўца ролі Вовачкі, нягледзячы на юны ўзрост, ужо паспеў зняцца і ў такіх серыялах, як "Простыя ісціны", "Сышчыкі" і ў любімым усімі "Ералашы".

...Дзесяцігадовы Вовачка прыязджае на навагоднія каникулы з бацькамі і бабуляй на дачу. Гэтану свавольнаму хлопцу аднолькава лёгка ўзарваць самапальнай ракетай трансфарматарную будку ці выратаваць ад вернай гібелі сяброўку, што правалілася пад лёд... Што яму непрыступнае агароджа, цудоўна вымуштраваная ахова, калі ёсць кемлівасць і прышла пара прыдумаць што-небудзь такое!..

У галоўных ролях заняты Максім Емяльянаў, Аляксей Гуськоў, Міхаіл Парэчанкаў, Іна Ульянава і інш.

Наўрад ці пакіне каго абьякавым і шведская кінастужка "ВЕДЗЬМА У СЯМ'І". Пастаноўку фільма ажыццявілі рэжысёры Ю. Баргеус і Л. Блунгрэн. Ад звыклых амерыканскіх сямейных стужак "Ведзьму ў сям'і" адрознівае нейкая невымоўная еўрапейская далікатнасць і даволі востры падтэкст.

Інтрыга кінагісторыі будзеца на тым, як дзве дзяўчынкі пачынаюць падазраваць сваю новую няньку ў сувязях з цёмнымі сіламі. Ім здаецца, што яна самая сапраўдная ведзьма...

У ролях — Карна Баргеус, Роза Шэлія і інш.

Так што, паважаныя дарослыя, калі вы даўно не былі ў кінатэатры, бярыце дзяцей за рукі і ў кіно!

НА ЗДЫМКАХ: кадры з фільмаў "Уладар лужынаў" і "Вовачка".

Аляксандр БОГДАН, Канстанцін РАМАНОЎСКІ



Амаль 26 год прайшло з таго часу, калі пры гарадскім Доме культуры быў створаны Магілёўскі абласны тэатр лялек. У трупы на чале з рэжысёрам М. Кулагаў уваходзілі выпускнікі вучылішча культуры і ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. 23 мая 1977 года адбылася прэм'ера спектакля "Тыраня Петрык".

У 1979 годзе тэатр, нарэшце, атрымаў свой будынак у цэнтры Магілёва, па вуліцы Першамайскай, і да сённяшніх дзён лялькі жывуць тут.

Плэны перыяд у творчасці тэатра звязаны з дзейнасцю рэжысёра Аляксея Ляляўскага, які працаваў тут у 1980-х гадах. Спектаклі яго пазначаны пошукамі новых сродкаў сцэнічнай выразнасці, выкарыстаннем розных

тва выцінанкі ("Піпітка і Ведзьма" С. Кавалёва), выкарыстанне класічных марыянетак ("Чырвоны Каптурок" П. Кандрусевіча).

У 2000 годзе тэатр лялек страціў свайго таленавітага рэжысёра А. Жугжду, які паехаў працаваць у Гродна. Калектыву працягваў працаваць з запрошанымі рэжысёрамі, сярод якіх знакамітыя С. Яфрэмаў ("Казка пра добрае Чарыця" паводле М. Кулешы, "Дзікія лебедзі" паводле Х. К. Андэрсена). Есць у рэпертуары тэатра пастаноўка акцэра і рэжысёра Гродзенскага тэатра лялек В. Корнева. Зараз ён разам з галоўным мастаком тэатра Г. Ігнацэвай працуе над новай пастаноўкай "Вос-

цей, якія будуць зацікаўлена сачыць за лёсам музыкаў і жыхароў вострава. Далей рэжысёр плануе пастаноўку для маленічкіх, і вяртанні спектакль для дарослых.

Зараз у магілёўскіх ляльчыкаў зноў пачынаецца новае жыццё, поўнае творчых пошукаў і цікавых пастацовак...

Віталія АРЛОВІЧ

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля "Міа, мой Міа!" (рэжысёр А. Жугжда).



СУСТРЭЧА З КАЗКАЙ

прынцыпаў арганізацыі сцэнічнай прасторы, арыгінальнасцю. Гэта "Кот у ботах" Ш. Перо, "Дзед і Жораў" В. Вольскага і іншыя.

Найбольшы росквіт і папулярнасць прынеслі тэатру 1990-я гады, і звязана гэта з прыходам рэжысёра А. Жугжды. Пад яго кіраўніцтвам была ўзноўлена на прафесійнай аснове батлейка ("Рыгорка-Ясная Зорка" А. Вярцінскага), адрадылася народнае маста-

траў напалам" паводле п'есы Л. Усцінава. Працягваючы добрую традыцыю, спектакль разлічаны на сямейны прагляд. Дарослых ён прымусяць задумацца над жыццём і пафіласофстваваць, разам з тым зацікавіць дзя-

6 і 7 сакавіка на Малой сцэне Купалаўскага тэатра адбылася гучная прэм'ера. Народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Марыя ЗАХАРЭВІЧ паставіла спектакль "Я не пакіну цябе..." па матывах п'есы

асабліва актрысе. Ёй хочацца не проста выжываць, а жыць годна, прыгожа, змястоўна. Мая любімая, прыгожая і непаўторная актрыса Марыя Захарэвіч 9 гадоў не была запатрабаванай у новых пастаноўках на роднай купалаўскай сцэне. Не запрашаюць яе ні на радыё, ні на тэлебачанне, у той час, калі студэнты Універсітэта культуры, дзе яна выкладае, абагаўляюць Марыю Георгіеўну. Душа калектыву яна і ў Мінскім абласным драматычным тэатры (у г. Маладзечна). Але ж без новых роляў на роднай купалаўскай сцэне радасці для яе не было. І Марыя Георгіеўна сама ажыццявіла пастаноўку, зрабіла сцэнічную рэдакцыю, забяспечыла пераклад тэксту на беларускую мову, стала рэжысёрам-пастаноўшчыкам і выканаўцай ролі Нэцці.

У п'есе тры дзючыя асобы. На ролю непасрэднай, наіўнай, вясёлай і эксцэнтрычнай Шпрыцы ў Купалаўскім тэатры актрысы не знайшліся. Марыя Захарэвіч падзялілася некалькімі планамі з народнай артысткай Беларусі

каханага мужа. Дачка канчае самагубствам. І копісь вясёлая, здавалася, нават легкадумная Шпрыцы, якая любіць спяваць, танцаваць, хадзіць на дыскатэкі (Нэцці кажа пра яе: "Калі жыццё лёгкае, дык і думкі лёгкія"), пакутуе ад страты памяці, становіцца пацыенткай клінікі для псіхічна хворых. Трэцяя ж сяброўка Голдзі — аптымістка, актыўная, самадасятковая, — гэтую ролю таксама выконвае Наталля Гайда. Усе тры герані — за-



БРАВА, МАРЫЯ І НАТАЛЛЯ!

Майе Саймана "Інструкцыя па выжыванні для старых ледзі", якая на фестывалі ў амерыканскім Луісвілі заняла першае месца.

Наталля Гайда. Прымадонна аперэты загарэлася жаданнем сыграць гэтую яркую трагікамічную ролю ў драматычным тэатры. І аказалася бліскавай, непаўторнай партнёрачкай Марыі Георгіеўны. За тыдзень Наталля Віктараўна, як здольная вучаніца-выдатніца, настолькі добра вывучыла тэкст, што здавалася, усё жыццё працавала на купалаўскай сцэне... Геранія Марыі Захарэвіч, Нэцці — немалая актрыса, якая засталася ўдавой пасля смерці мужа Джэка. Ён раіў ёй не развітвацца са сцэнай, бо гэта дапаможа не адчуваць сябе адзінокай. Яшчэ муж раіў ёй спадзявацца толькі на сябе. І яна, сіцснўшы волю ў кулак, стараецца жыць, застаючыся незалежнай і моцнай. Але ў Нэцці ўзнікаюць праблемы са зракам, які не ўдаецца вярнуць нават пасля аперацыі. І тут яго вялікае выпадка зводзіць Нэцці са Шпрыцы. Лёс гэтай жанчыны, якую спачатку ўспрымаеш вясёлай і бесклапотнай, яшчэ больш трагічны. Год таму яна страціла

можныя ледзі. Яны мараць пра падарожжы на Аляску, Гаваі. Але цяжка выжываць і ім, нават нягледзячы на матэрыяльны дастатак. І ўсё ж ніколі не трэба здавацца, лепш узяцца за рукі, "чтоб не прапаць поодиночке" — гэтая думка праходзіць чырвонай ніткай у спектаклі.

"Я цябе не пакіну..." — цудоўная назва. П'еса вучыць дабру, узрушвае душы і маладых і старых, заклікае ў цяжкую хвіліну падстаўляць адзін аднаму плячо, а не падножку... Марыя Захарэвіч і Наталля Гайда падарылі глядачам цудоўны спектакль. Актрысы купуюцца ў сваіх ролях, не адпускаючы ні на секунду глядача, які і плача, і смяецца разам з імі. Сцэнаграфія мастака Барыса Герлавана стварае актрысам утульнае асяроддзе, а выдатная харэаграфія Дзмітрыя Якубовіча робіць спектакль пластывым і нават філігранным. Наталля Гайда прафесійна спявае арыю Тоскі з

аднайменнай оперы Пучыні, і разам з Марыяй Захарэвіч бліскава танцуе танга.

На прэм'еры былі студэнты з Беларускай акадэміі мастацтваў, Універсітэта культуры. Адна з іх — пяцікурсніца Марыя Валгіна — прызналася, што такога ўзрушэння, стану катарсісу, калі цябе працінае наскрозь, не адчувала даўно. Копісь гэтак жа ўздзейнічала на яе п'еса "Касцюмер" з Мікалаем Яроменкам-старэйшым. Гэты спектакль трэба глядзець не адзін раз, бо ён ашаламляе.

Будзем спадзявацца, што ў п'есе "Я цябе не пакіну..." будзе вялікае шчаслівае жыццё на вялікай сцэне Купалаўскага тэатра.

Валянціна СКАРЫНкіНА
НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля.
Фота Я. КОКТЫША

Х аця п'еса распавядае пра сумны лёс артыстак "сумнага ўзросту", але яе аўтар закрэае агульначалавечыя праблемы. Старэць не хочацца нікому,

ГАСЦЁўНЯ

Выдатнаму беларускаму опернаму спеваку і педагогу, прафесару Анатолю ГЕНЕРАЛАВУ споўнілася восемдзесят. Значную частку жыцця — больш за паўстагоддзя побач з ім любая жонка, таленавіты канцэртмайстар Ніна РАЖНОВА. З імі мы сустрэліся ў іх утульнай кватэры на вуліцы Захарова.

А. Г. На мой дыпломны канцэрт у Маскву была запрошана мастацкі кіраўнік Беларускай оперы Ларыса Александроўская. Я выконваў арыю Мазепы і пралог з оперы "Паяцы".

Н. Р. Ларысе Памлеўне спадабаўся голас маладога спевака. Яна запрасіла яго ў Мінск, у оперны тэатр.

А. Г. Александроўская прывезла тады з сабой ноты партыі Апанаса з оперы Яўгена Цікоцкага "Дзяўчына з Палесся". Выконваць на беларускай мове мне было не цяжка, я ж — з Дона.

Н. Р. Ужо ў першы год Анатолю давялося выконваць партыю Апанаса на Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве.

А. Г. У Мінску нас вельмі дружалюбна прынялі. Мы атрымалі двухпакаёвую кватэру, у якой жывём па сённяшні дзень. І хаця часам нялёгка падымацца пешкі на пяты паверх, але, ці ж не гэта дапамагло нам дажыць да гэтага ўзросту.



ГАСТРОЛІ

«ШАГАЛ... ШАГАЛ...» У САНКТ-ПЕЦЯРБУРГУ

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа толькі што вярнуўся з фестывалю "Сустрэчы ў Расіі", які праходзіў з 14 па 20 сакавіка ў горадзе на Няве на базе тэатральнага фестывалю "Балтыйскі дом". Актёры з Віцебска паказалі свой знакаміты спектакль "Шагал... Шагал..." у рэжысуры В. Баркоўскага. Коласаўскі тэатр быў запрошаны ў якасці ганаровага гасця фестывалю. Вельмі цёпла сустрэкалі беларускі спектакль піцэрцы, нават плакалі...

Т. КАТОВІЧ

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля.



І Ё ВУЧНЯХ — МАЛАДЗЕЕ

Н. Р. Анатолю, працуючы ў тэатры, выкананаў каля сарака рознапланавых партый. Першай была партыя Гразнога ў "Царскай нявесце".

Анатолю ўдавалася самае рознае — і камічны Фігара з "Севільскага", і напоўнены жарсцямі, перажываннямі вобразы Скарпія ("Тоска" Д. Пучыні, Рыгалета...)

А. Г. Вядома, мне шанцавала з партнёрамі, таленавітымі опернымі спевакамі — Ларысай Александроўскай, Рытай Млодак, Ісідарам Балочным, Соф'яй Друкер, Віктарам Кірычэнкам, Ірынай Шыкуновай, Тамарай Шымко і іншымі. Я вельмі ўдзячны лёсу і за сустрэчу з такімі талентамі, як дырыжоры Леў Любімаў, Таццяна Каламіцэва, знакаміты оперны рэжысёр Барыс Пакроўскі... Многіх можна ўспомніць.

Цяпер усё, што ўмею, свой багаты досвед стараюся перадаць студэнтам-вакалістам акадэміі музыкі. Выкладаю ўжо 25 гадоў. Магу з гонарам назваць імёны такіх вучняў, як Уладзімір Мароз, Рыгор Палішчук, Андрэй Марозаў, Марат Грыгорчык, Алег Гардынец, Алег Кавалеўскі — усе яны лаўрэаты міжнародных конкурсаў. Уладзімір Мароз, напрыклад, з вялікім поспехам выступае на сцэне Марыінскага тэатра ў Пецярбургу.

Н. Р. Нямаю таленавітых спевакоў і сярод сённяшніх студэнтаў Анатоля...

А. Г. Напрыклад, Андрэй Кулінковіч — барытон, Дзмітрый Трафімук — бас, тэнор Міхаіл Пузанаў, лірыка-каларатурнае сапрапа — Вераніка Сергяеня...

А. Г. Стараюся працаваць з вакалістамі сціпла, ашчадліва, каб мае вучні не падмануліся хуткім лёгкім поспехам.

Н. Р. Мне прыемна, што Анатолю Міхайлавічу па сённяшні дзень працуе з захапленнем. Яго творчы сакрэт заключаецца ў тым, што ён — педагог з выключным вакальным сыхам.

А. Г. Я чую вакальным сыхам узаемадзеянне апарата дыхання, гартані, насаглоткі. Мая мэта — дамагчыся ў вучня прыгожага гуку, мяккага, звонкага, па магчымасці моцнага. А "доўгажыхарства" спевака, як вядома, залежыць і ад школы, і ад рэжыму. Успомніце: слаўты Рэйзен выступаў і ў восемдзесят гадоў!

Здароўя, творчага даўгалецця хочацца пажадаць Анатолю Міхайлавічу Генералаву ў гэтыя юбілейныя дні і павіншаваць яго з узнагародай — ордэнам Пашаны.

Вера КРОЗ

НА ЗДЫМКАХ: А. ГЕНЕРАЛАЎІ лаўрэат міжнародных конкурсаў М. ГРЫГОРЧЫК; у "Шукальніках жэмчугу".



А. Г. Мне, як кажуць, Бог падараваў голас. Бацька меў прыгожы барытон, спяваў у царкоўным хоры. З захапленнем слухаў я народныя песні, романсы, арыі з опер, марыў навучыцца граць на раялі. А калі давялося паслухаць пласцінку з кавачайна Уладзіміра з оперы "Князь Ігар" у выкананні Лемешава, я простаі "захварэў на музыку".

Г. П. паступіў на вакальны факультэт Маскоўскага інстытута імя Гнесіных у клас Генадзя Адэна. Тут жа працавала канцэртмайстар прыгожая дзяўчына. І з 1951-га разам.

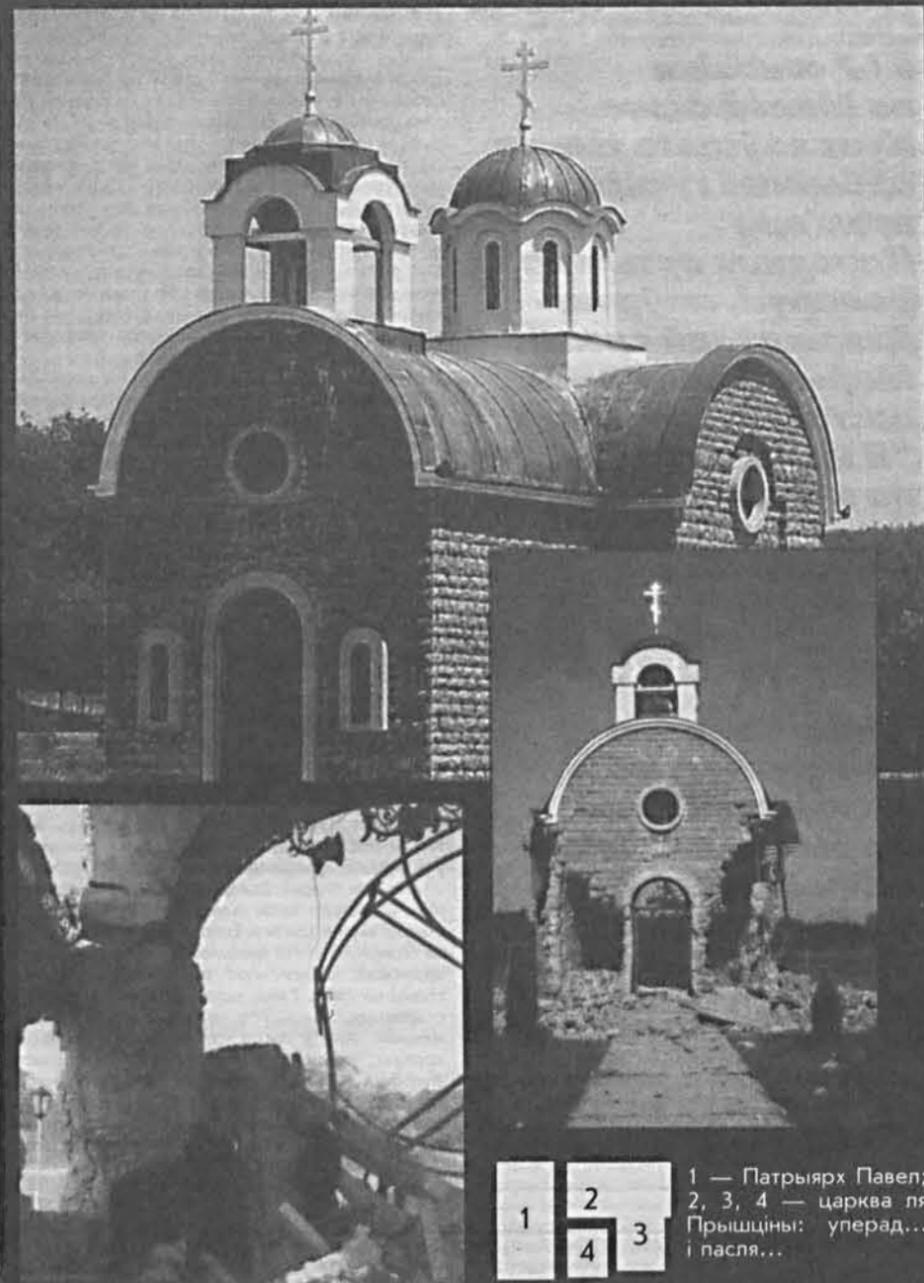
Н. Р. А з 1954-га мы сталі мінчанамі.

3 давалася б, дзве сусветныя вайны, эпіцэнтрам якіх быў наш кантымент, мусілі навучыць еўрапейцаў памяркоўнасці, адбіць ахвоту без даі прычыны хапацца за зброю. Але трагедыя Косава ставіць пад сумніў здольнасць людзей рабіць нейкія высновы са сваёй мінуўшчыны, нека асэнсоўваць уласны досвед.

Калі два чалавекі не могуць па-людску паразумецца, за іх вырашае нехта трэці. Сёння ўжо позна высвятляць, ці была ўзважаная палітыка Бялграда да югаслаўскіх грамадзян албанскай нацыянальнасці; ці адэкватнай была рэакцыя албанцаў-касаваараў на палітыку Бялграда; ці можна было вырашыць косаўскую праблему без удзелу іншаземных войскаў. Позна, бо сёння Косавам кіруе ваенная адміністрацыя НАТО, край падзе-

ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

ΒΕΝΗΔΙΚΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΔΕΡΒΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΜΕΤΟΧΗ ΣΚΟΥΝΙΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991



1 — Патрыярх Павел;
2, 3, 4 — царква ля
Прышчыны: уперад...
і пасля...

РУІНЫ — ПОМНІКІ ВАРОЖАСЦІ

лены на "зоны адказнасці". І, адпаведна, усё, што зараз адбываецца ў Косаве, ляжыць на сумленні тых, каго албанцы называюць міратворцамі, а сербы — акупантамі.

Не так даўно водгулле косаўскіх падзей можна было пачуць у Мінску. У час фестывалю праваслаўных песняпеваў, што праходзіў у нашым горадзе, у памяшканні галерэі Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта ладзілася выстава "Ускрыжаванае Косава". На ёй былі прадстаўленыя фотадакументы, якія сведчаць, што са з'яўленнем у краі міжнародных паліцэйскіх сіл у Косаве не ўсталяваўся мір. На фотаздымках — знішчаныя і апаганеныя праваслаўныя святыні.

Усе дакументальна зафіксаваныя акты вандалізму адбыліся ўжо пасля падзелу Косава на "зоны адказнасці". Кожны фотаздымак пазначаны сцяжком канкрэтнай краіны, якая трымае канкрэтную "зону".

Ляжаць у руінах храмы і адносна "маладыя (пабудаваныя ў XX стагоддзі) і такія, якім па 500—600 год. Сярод страт ёсць шэдэўры сакральнага дойлідства. Па сутнасці, з культурнай гісторыі Еўропы вырвана вельмі важная для разумення ўсяго тэксту старонка.

Выклікае вялікую павагу мужнасць, трываласць і прафесіяналізм тых, хто "па свежых слядах" склаў гэты мартыралог. Для такой працы трэба мець моцныя нервы і моцную веру. Хацелася б спадзявацца, што з часам святыні будуць адноўленыя. Што дапаможа сусветная супольнасць. Бо нельга пакідаць на зямлі помнікаў варожасці. Бо, як слушна сказаў калісь беларускі пісьменнік, і як сведчыць уся гісторыя: "Руіны страляюць".

П. В.



5 — мусульманін на хрысціянскіх камянях; 6, 7, 8 — Сербія галосіць па забітых.



ДАРОГА ВЯЛА Ў ВІЛЬНЮ

Маскоўскія вуліцы асвятляліся зыркмі рознакаляровымі агнямі. Непрытульна дзьмуў халодны асенні вецер. Імжэў нудны, беспрасветны дожджык. Адарваўшыся ад матулі-бязрозкі жоўцены лісток упаў у лужыну. Вечарэла. Быў пачатак лістапада 1937 года. У цесным, але ўтульным пакоі, невысокага росту, атлетычнага целаскладу мужчына, цяжка ўздыхнуў, паправіў свае русыя, крыху кучаравыя валасы і перавёў погляд на незакончаную карціну. Яна свяцілася фарбамі расквітнелаі прыроды яго зямлі, яго Беларусі. І міжволі пачалі наплываць успаміны...

Нарадзіўся ў шматдзетнай сялянскай сям'і. Бацька працаваў садоўнікам у мясцовага пана Свентаржэцкага, а маці па гаспадарцы. Работы ёй хапала: накарміць, абмыць, прылашчыць і дагледзець шаснаццаць дзяцей было не так проста. Ды і па гаспадарцы трэба было паспець. З маленства дзеці далучаліся да немудрагелістай, але цяжкой і пачэснай працы сялянина. Прыходзілася рабіць усё, што патрабавалася. Але цяга да прыгожага жыла ў душы Рамана Мацвеевіча Семашкевіча з малых гадоў. У свой час стары віленскі журналіст Янка Багдановіч, які вучыўся з Семашкевічам у беларускай гімназіі, распавёў мне, аўтару гэтых радкоў, адзін цікавы выпадак, пачуты з вуснаў самога мастака.

Гэта было прыблізна ў 1906 годзе ў родным мястэчку Лебедзева. Раману Семашкевічу шэсць годзікаў (дарэчы, зараз дакладна ўстаноўлена, што нарадзіўся ён 1 кастрычніка 1900 года). Раман ходзіць па вялікім і прыгожым панскім садзе, дзе працуе садоўнікам яго бацька, які паскава ўсміхнуўшыся, кліча яго да яблыні. Хлопчык падбегам падыходзіць. "Бачыш, якая прыгажосць, якое хараство?" — пытаецца бацька і паказвае на галінкі грушы. Як заварожаны ўзіраецца Раман на гэты цуд прыроды. Белыя з ружаватым адценнем пялёсткі, здаецца, хочучы дакрануцца і пагладзіць яго. А па небе плывуць светлыя, малочныя аблогі, і ўсміхаецца сонца. "З таго амаль часу я пачаў маляваць", — прызнаўся Семашкевіч Янку Багдановічу. Гэтыя словы ўскосна пацвярджае і жонка мастака Надзея Васільева ў артыкуле "Двойчы забіты", які змешчаны ў часопісе "Мастацтва" (№ 1, 1998 г.).

З маленства Раман навучыўся іграць на розных музычных інструментах. Асабліва падабалася мандаліна. Але першым яго захапленнем, сэнсам яго жыцця становілася мастацтва. Гэта былі яго альфа і амега, яго духоўны пачатак і канец. Набыць фарбы не было за што, дык выйскаў сок з кветак і ім маляваў. Пісаў партрэтны знаёмых, сваякоў, сяброў, а з прыроды — краявіды і нацюрморты. Кожную вольную хвіліну, якіх была не так і багата, ён нешта маляваў, замалеўваў, перамалеўваў. Атрымаўшы пачатковую адукацыю ў родным Лебедзеве, вырашыў вучыцца далей. Балазе і бацькі былі не супраць. Ад сваякоў даведаўся пра адкрыццё беларускай гімназіі ў Вільні, тагачасным цэнтры нацыянальнай культуры. Вырашыў паспытаць шчасця.

У Вільню прыехаў у 1919 годзе. Беларусь была ахопленая палымем грамадзянскай вайны. Часта мяняліся ўлады. Кайзераўцы, легіянеры Пілсудскага, чырвоныя. Здавалася, што суцэльная і беспрасветная ноч апусцілася над роднай зямлёй і яе жыхарамі.

Ну, але як жа сустрэла Вільня Рамана Семашкевіча? Неадназначна. Найперш, здзівіла. Сваім размахам, памерамі, шматтысячным насельніцтвам, вышыннімі дамамі і помнікамі сівой даўніны. Да таго ж на вуліцах было поўна польскіх жаўнераў, якія адчувалі сябе тут гаспадарамі. Вось як апісаў Вільню тае пары Янка Багдановіч у сваёй кнізе "На жыццёвым шляху": "У тым часе ў Вільні ходнікаў яшчэ не было. На вуліцах былі пакладзены цэгляныя або дошкі, па якіх прыходзілася хадзіць. Электрычнага святла таксама не было, а калі і было, дык вельмі мала. Горад асвятляўся газам... Што датычыцца камунікацый аўтобусаў — нават і мовы не было. Па вуліцах ездзілі дарожнікі-вознікі, а іх было ў той час вельмі многа". З цяжкасцю адшукаў Раман Семашкевіч славытыя Базылянскія мурны, дзе размяшчалася беларуская гімназія. Падаў заяву на імя дырэктара і пачаў рыхтавацца да экзаменаў. Прышлося і пахваліцца. А раптам не паступіць? Але ўсё абышлося найлепшым чынам. Экзамены былі пас-

пяхова здадзены, і вось ён вучань трэцяга класа Віленскай беларускай гімназіі. Жыць давялося ў Беларускай прытулку для сірот і малазабеспечаных дзяцей, які заснаваў ксёндз Адам Станкевіч.

У той час грамадскае і культурнае жыццё ў гімназіі віравала. Моладзь ставіла спектаклі, наладжвала святочныя імпрэзы, прысвечаныя славытым нацыянальным дзеячам і гістарычным падзеям. Урачыста адзначаліся чарговыя ўгодкі абвяшчэння незалежнасці Беларусі. Вучні выдавалі рукапісныя газеты і часопісы, сярод якіх найбольшай папулярнасцю карысталіся "Крапіва", "Муха", "Камар", "Усход", "Рэха" ды іншыя. Іх рэдактарамі былі лідэры вучнёўскай моладзі В.Янчук, Я.Урбановіч, А.Салагуб. З першых дзён знаходжання ў гімназіі за Раманам замацавалася пашанотная слава сур'езнага чалавека і перспектыўнага мастака. І таму ўсё мастацкае афармленне гімназійных "перыядычных" выданняў лягло на яго неакрэпленыя плечы. Безумоўна, Раман адчуваў, што бракуе майстэрства, ведаў, але з усіх сіл стараўся. Што праўда, дапамагалі іншыя. Прыкладам, той жа Васіль Сідаровіч, які паходзіў з вёскі Сівіцы, што на Сморгоншчыне. Таленавіты хлопец, цікавы мастак, ён у будучым раздзяліў незайздросны лёс са сваім крыху старэйшым таварышам.

За ўпарта вучобай, актыўнай грамадскай працай імклівай птушкай пралятаў час. Ішлі дні, ляцелі тыдні і месяцы, праходзілі гады. Непрыкметна сыходзіла завейная і ганарыстая зіма, за ёй спяшалася галасістая і далікатная вясна, раптоўна з'яўлялася сонечна-вясёлкавае лета, ішла сумная і велічна-трагічная восень. Пазней усё паўтаралася спачатку, як бясконцы калаўрот чалавечага жыцця. Тым часам Раман Семашкевіч стаў стаў. Стаў не толькі гадамі, але і думкамі, жаданнямі, майстэрствам. Рабіў асобай.

У лютым 1923 года пры Віленскай беларускай гімназіі пачаў выходзіць маладзёжны часопіс "Рунь". Ён быў невялікі па аб'ёме, налічваў усяго 38-40 старонак друку ды выдаваўся на гектографе. А сваім зместам нічым не адрозніваўся ад аналагічных школьных выданняў. Вершы і апавяданні гімназістаў, артыкулы пра школьнае жыццё, беларуская народная творчасць. Рэдактарам гэтага выдання быў зямляк Рамана Семашкевіча, выдатны паэт Алесь Салагуб, які паходзіў з вёскі Зарудзічы Сморгонскага раёна. Землякі, аднадумцы, мо нават сябры, яны хутка знайшлі агульную мову. Недзе з трэцяга нумара рэдактар прапанаваў Семашкевічу аздабіць часопіс паводле свайго густу і разумення. І Раман не адмовіўся.

Вонкава глядзіцца той нумар часопіса вельмі прыстойна. Назва выдання выдзелена лаканічным прыгожым шрыфтам на фоне беларускага краявіду з дрэвамі. Старонкі часопіса ўпрыгожаны застаўкамі і канцоўкамі, што стварае пачуццё цэльнасці і гарманічнага супадзення. Часта малюнкi з'яўляюцца ілюстрацыямі да твораў аўтараў, а часам носяць самастойны характар. Так, на старонках 20-21 выдання змешчаны партрэт Антона Трэпка і Янкі Катовіча. Гэта былі заслужаныя людзі на ніве беларускага адраджэння. Напрыклад, А.Трэпка ў той час працаваў выкладчыкам фізікі ў Віленскай беларускай гімназіі. Строгі, педантычны, нават, крыху сухаваты (такім мя яго бачым на партрэце), тым не менш, быў вельмі паважаным сярод гімназістаў. Яго пярэ належаць два падручнікі па гэтым прадмеце: "Фізіка. Механіка і цэпльна" і "Фізіка. Акустыка і оптыка" (Вільня, 1922, 1924 г.г.), а таксама падручнік па аналітычнай геаметрыі, які выйшаў у 1927 годзе ў Вільні. На працягу доўгага часу Антон Трэпка быў сябрам Беларускага навуковага таварыства і Беларускага выдавецкага таварыства. Ну, а Янка Катовіч выкладаў батаніку ў Віленскай беларускай гімназіі. (Паводле ўспамінаў гімназістаў быў добрым і сардэчным чалавекам). У прынцыпе, іх партрэт атрымаўся. Акрамя знешняга падабенства, што вельмі

важна для работ рэалістычнай школы, мастаку ўдалося пранікнуць і ў іх унутраны свет, паказаць іх інтэлігентнасць, высакароднасць, чалавечнасць. Хоць, праўда, і адчуваецца яшчэ пэўная наіўнасць у малюнку ды і ў кампазіцыі. Але першы крок на ніве служэння сапраўднаму мастацтву быў зроблены, і зроблены ўдала. Мастака заўважыла шырэйшае беларускае грамадзянства і па магчымасці стала падтрымліваць.

А сам Раман Семашкевіч спяшаўся жыць. У яго ніколі не было вольнага часу, вольнай хвілінкі. Стараўся прымаць актыўны ўдзел у беларускім грамадскім жыцці, добра вучыцца і бясконца маляваць. Яго як бы распірала ад неўтаймоўных вобразаў. Позна клаўся спаць і рана ўставаў. Безупынку маляваў гімназійных сяброў, любімых выкладчыкаў, беларускіх грамадскіх дзеячаў, кварталы старой, мудрай Вільні, краявіды і нацюрморты. Па словах Янкі Багдановіча "Семашкевіч не толькі маляваў на палатне, але займаўся і скульптурай". Аднойчы з гліны зляпіў свой партрэт, дык гімназісты (вось ж улікі!) прыляпілі рогі і назвалі "бараном". Неяк пры нагодзе на сценах пры-

кевіч у савецкім Мінску. З ягонай лёгкай рукі ўслед за ім падаліся ў БССР мастакі Мікола Васілеўскі, Васіль Сідаровіч, а крыху пазней і паэт Алесь Салагуб — сябры па гімназіі і беларускай культуры. Ехалі, каб вучыцца...

У Мінску Раман Семашкевіч доўга не затрымаўся. Яму карціла вучыцца далей, а навучальнай мастацкай установы ў сталіцы не было. Давялося ехаць у Віцебск.

У тыя гады Віцебск быў своеасаблівым занедаўцам мастацкіх мод. Яшчэ не паспелі астыць на яго брукаваных маставых сляды вялікага Марка Шагала, славытых Казіміра Малевіча і Мсціслава Дабужынскага. Яшчэ скрозь і ўсюды адчувалася іх магічная прысутнасць і геніяльная сіла. І таму невыпадкова, што якраз тут, у гэтым славытым горадзе, у 1923 годзе быў адчынены Віцебскі мастацкі тэхнікум — першая на-



«ЯК ПТУШКА НЯБЕСНАЯ...»

тулкавай спальні напісаў вялікую алегарычна-сімвалічную карціну "Распяцце Хрыста на крыжы". З тае пары гімназісты перад ёй заўсёды раніцай і вечарам маліліся. Па ўспамінах сяброў быў незвычайна працавіты, ніколі часу не марнаваў, а прыйшоўшы з заняткаў, адразу браўся за сваю працу: маляваў, ляпіў... Адным словам, жыў для мастацтва і мастацтвам. Зараз проста ўражвае, адкуль бралася энергія ў гэтага простага адкрытага хлопца з невялікага заходнебеларускага мястэчка.

Недзе з 1924 года Раман Семашкевіч пачаў наведваць мастацкую студыю Язэпа Драздовіча. І вось тут яму пашанцавала. Ён знайшоў тое, што шукаў. У першую чаргу, аднадумцаў. Так, у асобе Язэпа Драздовіча старэйшага сябра, мудрага дарадцу і апантанага мастака, які як і Семашкевіч жыў мастацтвам і стараўся быць карысным для свайго народа. У той час імя Язэпа Драздовіча грывела: жывапісец, графік, скульптар, пісьменнік, мовазнаўца, астраном... І ўсюды аўтарытэтны, паважаны, непакісны. Ён і студыю тую заснаваў з адзінаю думкаю-марая: збіраць і выхоўваць нацыянальны мастакоўскі сілы. Там Семашкевіч знайшоў і сяброў. Акрамя ўжо вядомага Васіля Сідаровіча займаліся ў студыі ціхі і непрыкметны Мікола Васілеўскі, непасрэдны Янка Хвораст, задумлены Уладзімір Шышко, апантаны Янка Шырма, інтэлігентны Янка Доўнар ды іншыя. Праўда, правучыўся Раман Семашкевіч там нядоўга. Недзе каля года. Цягнула вучыцца далей, што ва ўмовах тагачаснай Польшчы было нерэальна. Таму і вырашыў падацца ў Савецкі Саюз, дзе "будуецца беларускі Дом і ўсім — бясплатнае навучанне".

З ВЕРАЙ У АБЯЦАНЫ РАЙ

Невядома, калі, цёмнай зімовай ноччу ці сцюдзёным вясеннім ранкам, перайшоў ён польска-савецкую мяжу, але ўжо ў 1925 годзе быў Раман Семаш-

вучальная ўстанова такога тыпу на тэрыторыі БССР. Кіраўніцтва тэхнікумам ажыццяўлялася Народным камісарыятам асветы, а першым ягоным дырэктарам быў мастак М.Керзін. Выкладчыкамі працавалі ў асноўным мастакі рэалістычнай школы. Сярод іх Валянцін Волкаў, Міхась Эндэ, Мікола Міхалап, Іван Ахрэмчык ды іншыя. У тэхнікуме вывучалі жывапіс, малюнак, скульптуру, пластычную анатомію, гісторыю пітартуры, гісторыю мастацтва (апошнія дзве дысцыпліны выкладалі выдатныя навукоўцы Мікола Каспяровіч і Пятро Даркевіч), перспектыву, фізіку, хімію, ды іншыя прадметы. А з 25-га года ў тэхнікуме пачалі працаваць графічная, ганчарна-керамічная і дэкарацыйная майстэрні.

У тэхнікум Раман Семашкевіч паступіў у тым жа 1925 годзе на скульптурнае аддзяленне. Быў вельмі задаволены. А як жа, ён вучыцца! А тут і магчымасць надарылася, каб паказаць свае работы шырокаму гледачу. Адчынялася першая Усебеларуская мастацкая выстава, якая прысвечалася дзвюм вялікім падзеям — 20-годдзю першай рускай рэвалюцыі і 400-годдзю беларускага кнігадрукавання. У ёй удзельнічала 85 беларускіх жывапісцаў, скульптараў і графікаў. Праўда, не абышлося і без лёгкіх дзэгю. Партыя "прапаноўвала" для распрацоўкі 14 тэм з гісторыі рэвалюцыйнай барацьбы беларускага і рускага народаў: "Паўстанне пад кіраўніцтвам К.Каліноўскага", "Барацьба за савецкую ўладу ў гады грамадзянскай вайны", "Вызваленне Беларусі ад акупантаў", "Братэрскае адзінства народаў СССР", "Барацьба з міжнародным капіталам" ды іншыя. Тэмы самі па сабе былі не самыя горшыя, але не падабалася Раману Семашкевічу тое, што душылася ініцыятыва, гвалтам навязвалася чужая думка, ды яшчэ ў прымусовым парадку. Але работы для выставы даў дзве жывапісныя і адну скульптурную. Найбольш удалымі атрымаліся жывапісныя партрэтны Антона Грыневіча і

(Пачатак. Заканчэнне на стар. 14)

З ЛІМАЎСКОЙ КАГОРТЫ

Шмат гадоў аддаў працы ў рэдакцыі нашага штотыднёвіка вядомы беларускі пісьменнік Уладзімір Мехаў (Няхамкін) — празаік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі. Сёлета 25 сакавіка ён адсвяткаваў свой 75-гадовы юбілей. У. Мехаў — аўтар некалькіх кніг прозы, кінасцэнарыяў дакументальных фільмаў. Выступала ў друку з артыкуламі і рэцэнзіямі. Піша п'есы. Многія творы шанунага Уладзіміра Львовіча перакладзены на рускую мову.

Закончыў У. Мехаў журфак БДУ, працаваў у газеце "Чырвоная змена", быў рэдактарам на Беларускім радыё. Выдаў кнігі прозы "Сцяг над рэўкомам", "Апошняя яўка", "Помнік герою", "Станцыя паблізу Тамбова", "Добры вечар, камбат", "Слухаецца справа аб замаху", "Старадаўняя граўюра" і інш.

Віншуючы пісьменніка з 75-годдзем, рэдакцыя штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" зычыць яму натхнення і поспехаў у творчасці.

С. Я.

ЧАЛАВЕК, ПРЫРОДА, КУЛЬТУРА І ІХ ГАРМОНІЯ

25 сакавіка ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры прайшла міжнародная навуковая канферэнцыя "Прырода, чалавек, культура: праблемы гармоніі". У ёй удзельнічалі вучоныя з розных гарадоў Беларусі і краін свету. На канферэнцыі разглядаліся праблемы ўзаемадзеяння прыроды, грамадства і культуры, актуальныя пытанні развіцця культуралогіі, шматаспартыўныя аспекты экалагічнай свядомасці чалавецтва ў сучасны перыяд яго вытворчай дзейнасці і інш. Выступоўцы адзначалі, што экалагічная культура ўяўляе сутнаснае каштоўнасць сучаснага чалавека. Хрысціянства заклікана адыграць вельмі важную ролю ў пераадоленні экалагічнага крызісу апошніх гадоў. Дзеля таго, каб выжыць, людзі мусяць гарманізаваць паняцці прыроды і культуры, звязаць іх з духоўным прагрэсам. Удзельніцаў канферэнцыі вітала рэктар універсітэта культуры, прафесар, член Савета Рэспублікі Я. Грыгаровіч. Перад навукоўцамі выступіў фальклорны гурт "Грамніцы". Канферэнцыя праходзіла ў духу ўзаемаразумення і супрацоўніцтва яе удзельнікаў, значную частку якіх складала моладзь.

С. Я.

ЯШЧЭ АДЗІН ЛАЎРЭАТ!

Тыя, хто выпісвае і чытае "Вожык", ведаюць, што пачынаючы з 2001 года рэдакцыя часопіса заснавала штогоднюю літаратурную прэмію імя Кандрата Крапівы — першага галоўнага рэдактара часопіса "Вожык". Лаўрэата прэміі па выніках года вызначае рэдакцыйная калегія. Прысуджаецца прэмія за выдатныя сатырычна-гумарыстычныя творы, надрукаваныя ў "Вожыку". А 5 сакавіка, у дзень нараджэння Кандрата Крапівы, абвешчаецца лаўрэат прэміі.

Першым лаўрэатам, за 2001 год, быў паэт-сатырык Павел Саковіч. Лаўрэатам за 2002 год стаў паэт Міхась Мірановіч.

Пачынаючы з 2003 года, рэдкалегія вырашыла прысуджаць прэмію імя Кандрата Крапівы не толькі празаікам і паэтам, але і мастакам-карыкатурыстам.

Уладзь ЦВЯТКОЎ

«ЯК ПТУШКА НЯБЕСНАЯ...»

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 13)

рабфакаўца. Што датычыцца скульптурнай работы "Камсамолка", то яна не выходзіла за рамкі "вучэбнага эцюда і першых, яшчэ няўпэўненых, спроб".

Менавіта ў тэхнікуме Раман Семашкевіч стаў ініцыятарам стварэння секцыі пад назвай "Маладняк", якая вывучала народны быт жыхароў Віцебшчыны, замалеўвала выдатныя помнікі архітэктуры, адметныя ўзоры нацыянальных строяў, прылады штодзённай працы насельніцтва паўночнай Беларусі. Сябраваў з Заірам Азгурам і Андрэем Бембелем, з вядомым краязнаўцам Міколам Каспяровічам, які стаў для яго прыкладам шчырага служэння роднай Беларусі.

А жыць у тэхнікуме было няпроста. Не хапала прадуктаў харчавання, адзення, мастакоўскіх прыладаў працы. Але на такія "дробязі" стараўся не звяртаць увагі. Галоўнае і адзінае, што для яго было важным, дык гэта магчымасць пісаць. Пісаць заўсёды і ўсюды, у невагаднай цеснаце і тлуме, холадзе і голадзе. І няважна, што чаравік для трываласці перавязаны дротам, і можа праз секунду з яго вылезці палец, галоўнае — пісаць, пісаць, пісаць. Ён быў проста апантаным мастацтвам. У сваіх успамінах жонка мастака пісала: "Жыў Семашкевіч як птушка нябесная. Не ведаючы, што будзе заўтра есці, піць, у што апранацца".

САМОТНАЕ РЭХА РАССТАННЯ

Віцебскі мастацкі тэхнікум скончыў у 1927 годзе і як адзін з лепшых вучняў быў накіраваны для далейшай вучобы ва Усерасійскі мастацка-тэхнічны інстытут (ВХУТЕІН), які знаходзіўся ў Маскве. Там быў залічаны на жывапіснае аддзяленне, дзе выкладалі такія вядомыя расійскія мастакі, як Кардоўскі, Герасімаў, Дрэвін ды іншыя. Прайшло не вельмі багата часу, як пра Рамана Семашкевіча загаварылі. У першую чаргу маскоўская мастацкая эліта. Так, напрыклад, мастак М. Віцінг параўноўваў жывапісныя працы Семашкевіча з сімфоніямі Вагнера. Славытых і вельмі папулярных у той час Кукрыніксаў здзіўляла ў ягонай творчасці "вастрыня выканання". А выдатны мастацкі крытык, чалавек тонкага густу, цудоўны знаўца старажытнага і тагачаснага расійскага і сусветнага мастацтваў Сяргей Раман уявіў называў Рамана Семашкевіча геніяльным мастаком. Паміж іншым, апошні і пазнаёміў у 1930 годзе Рамана Семашкевіча з Надзеяй Васільевай, якая ў будучым стала яго жонкай і верным спадарожнікам жыцця. Якраз з яе ўспамінаў мы і ведаем найбольш поўна пра маскоўскі перыяд яго жыцця. А было яно вельмі неспакойнае. Бясконцыя выставы, сярод якіх толькі шэсць персанальных. Удзел у мастацкай групе "13". Вандроўкі па неабсяжных абшарах Савецкага Саюза. А што тычыцца працаздольнасці мастака, то тут можна толькі здзіўляцца. Сотні жывапісных і графічных работ, за якія моцна не трымаўся, а дарыў не шкадуючы, пры гэтым "зведваў вялікае задавальненне і радасць". Працаваў так, быццам прадчуваў свой хуткі канец. Не звяртаў аніякай увагі на быт. Няважна, што гэта была перанаселеная камунальная кватэра, галоўнае, каб было месца, дзе паставіць мольберт, і можна маляваць. І яшчэ. Стараўся заўсёды заставацца мужным, моцным і надзейным.

Праўда, была ў Рамана Семашкевіча адна слабасць, якую ён аніяк не мог перамагчы. Ды і не стараўся. Гэта бяс-

конца і шчырая любоў да сваёй Беларусі. Нават знаходзячыся ў Грузіі, ён, замест таго, каб маляваць прыгажосць паўднёвай раскошы, па словах жонкі, пісаў пераважна беларускія бярозкі. Неаднойчы ўдзельнічаў ва Усебеларускіх мастацкіх выставах. Так, некалькі яго работ было выстаўлена ў Мінску ў 1929 годзе, а летам 1932 года персанальная выстава мастака прайшла ў Петрыкаве, Мазыры, Мінску. Ён стварыў шэраг партрэтаў вядомых беларускіх пісьменнікаў, сярод якіх былі Міхась Лынькоў, Андрэй Александровіч, Янка Купала, Якуб Колас, Валянцін Таўлай, Антон Грыневіч ды іншыя. Напісаў групавы партрэт кіраўнікоў урада і Саюза пісьменнікаў БССР, дзе можна пабачыць постаці Мікалая Галадзёда, Міколы Гікалы і Андрэя Александровіча. На жаль, захаваўся толькі партрэт Валянціна Таўлая, які знаходзіцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі Беларусі. У ім якраз і праявіліся каштоўныя рысы мастака: эмацыйнасць, вялікая тэмпераментнасць пісьма, здольнасць пранікнуць ва ўнутраны свет чалавека. Партрэт напісаны проста, пластычна выразна і незвычайнай колеравай насычанасцю. Пра выставы мастака пісаў і беларускі перыядычны друк, адзначаючы яго цудоўны дар каларыста і вельмі выразную экспрэсіўную манеру. У прыватнасці, газета "Літаратура і мастацтва" у № 22 за 1932 г. змясціла палітычна вывераны, па-сяброўску адкрыты, але шмат у чым спрэчна палемічны артыкул Алеся Салагуба, як водгук на персанальную выставу мастака, што прайшла перад гэтым у Мінску. Пачынаецца ён як і большасць тагачасных літаратурных, навуковых, і мастацтвазнаўчых прац з дыфірамбнага хваласпева і апілунага ўхвалення кампартыі, дыктатуры пралетарыяту, іншых замшэлых ідэалагічных рэквізітаў, паўтарэння вядомага камуністычнага тэзіса аб сацыялістычнай па змесце і нацыянальнай па форме культуры народаў СССР. Праўда, аддаўшы належнае ідэалагічнаму шаблону і трафарэту, Алеся Салагуб імкнецца (наколькі дазвалялі мастацкі густ і эрудыцыя) дэталёва разабрацца з такой з'явай беларускай культуры як творчасць Рамана Семашкевіча. І пры ўсёй спрэчнасці думак і высноў шмат чаго дасягнуў у гэтым напрамку. Прыкладам, яму ўдалося даволі дакладна вызначыць мастацкі кірунак творцы, даць метадыка-стылёвую характарыстыку яго працам, адзначыць рэалістычны пачатак з моцнымі элементамі імпрэсіянізму і нават прымітывізму. Адно было дрэнна, што аўтар артыкула часта падмяняў паняцці, калі на змену скрупулёзнаму мастацтвазнаўчому аналізу прыходзіў спрощаны, вульгарна-ідэалагізаваны штамп, а іншым разам, нават палітычнае абвінавачванне, што для тагачаснай рэчаіснасці з'яўлялася не аб'ектам грахоў.

Тым часам сам Раман Семашкевіч карыстаўся вялікім аўтарытэтам і павагай у беларускім інтэлектуальным асяроддзі. Яго любілі Янка Купала і Якуб Колас. Бываючы ў Мінску, ён заўсёды спыняўся ў гасцінных хатах нашых народных песняроў. З ім сябравалі, падтрымлівалі добрыя таварыскія адносіны выдатныя беларускія пісьменнікі Алеся Салагуб, Валянцін Таўлай, Уладзімір Дубоўка, Лукаш Калюга. Франц Гінтаўт, стары беларускі журналіст, у сваіх успамінах так апісваў жыллёвыя пакоі апошняга: "Кожнаму госяцю ўтульнага невялічкага пакойчыка Л. Калюгі запаміналася кніжная паліца на ўсю сцяну, застаўленая цікавымі выданнямі, аўтараў нашай і замежнай літаратуры, а таксама карціна тэлеграфнага мастака Р. Семашкевіча — "Раніца юнацтва". Зіхаценне ружовых і васільковых колераў выказвала летуценні прыгожай дзяўчыны-камсамолкі

з блакітнымі вачыма, з закладзенымі за галаву рукамі на фоне неба, калі



Партрэт жонкі

сонца выплывае на ўскрай зямлі, праменьніца і гуляе. Гэтую карціну мастак (выгнаннік з Заходняй Беларусі) падарыў Лукашу ў знак знаёмства, калі той наведваў яго першую выставу ў Мінску". Толькі лёс той карціны мастака склаўся незаўздросна. Рэч у тым, што ў 1933 г. Лукаш Калюга быў абвінавачаны ў нацдэмаўскай дзейнасці, арыштаваны, маёмасць канфіскавана, а яго самога выслаілі на 5 гадоў у г. Ірбіт. Пры арышце, напэўна, была забрана і карціна мастака. Які яе далейшы лёс — цяжка і прагназаваць. Магчыма яе знішчылі ці спалілі дзе-небудзь на турэмным панадворку, як часта здаралася ў тыя гады з кнігамі і творами мастацтва рэпрэсаваных аўтараў, а магчыма, замаляваўшы прозвішча мастака, павесіў у сваім кабінце якісьці вышэйшы кэздэўны чын. Ды і ўвогуле, на вялікі жаль, лёс амаль усёй творчай спадчыны мастака да трагічнага жахліва. Прынамсі, да гэтага часу невадома месцазнаходжанне больш 300 канфіскаваных ягоных прац. Дзе яны? Што з імі? Хто ведае?

Тут будзе дарэчы сказаць, што Раман Семашкевіч на працягу ўсяго свайго свядомага жыцця стараўся падтрымліваць кантакты з Радзімай, беларускай інтэлігенцыяй. А калі ў 1933 годзе ў Маскву прыехаў палітэмігрант, лідэр стотысячнай Грамады ў Заходняй Беларусі Браніслаў Тарашкевіч, то Раман меў з ім добрыя, шчырыя чалавечыя стасункі. Часта сустракаліся, гаманілі, абмяркоўвалі надзённыя беларускія праблемы. Хоць добра ведаў, што на афіцыйным узроўні такія сустрэчы не віталіся. Мусяць, выкажу крамольную думку, калі скажу, што і загубілі Рамана Семашкевіча толькі таму, што быў беларускім нацыянальным мастаком "поўны, як мае быць". Ды і па іншых параметрах падыходзіў да знішчэння. Па-першае, не адмаўляўся ад сумнеўных кантактаў з недабытымі беларускімі нацдэмамі, па-другое, не баяўся, хоць і паходзіў з Заходняй Беларусі ды быў сынам панскага садоўніка, а па-трэцяе, неяк не ўпісваўся ў традыцыйна тагачаснага савецкага мастацтва. Незадоўга да арышту наведваў Раман Семашкевіч Лепельшчыну. Цягнула дадому, ой як цягнула! А над яго галавой гзушчаліся хмары...

Была глыбокая лістападаўская ноч. Дождж не пераставаў. Здавалася, што халодны ўсходні вецер хоча ўварвацца ва ўтульны і цёплы пакой. Мастак адклаў пэндзаль і паглядзеў на толькі што завершаную работу. На палатне панавала бязмежнае суладдзе. Вялікі сад, перапоўнены колерамі вясновых яблыняў і груш, званам гудучых пчол, і сярод гэтай прыгажосці маленькі хлопчык з шырока расплюшчанымі вачыма. Здаецца, яшчэ хвіліна, і ён паляціць... У гэты момант у дзверы пастукалі. Пастукалі гучна, патрабавальна. Праз нейкую хвіліну стук паўтарыўся. І ўжо не стуклі, а нахабна барабанілі. Раман Семашкевіч падняўся, абняў пабалеючую жонку, міла ёй усміхнуўся і спакойна падышоў да дзвярэй...

Расстралялі Рамана Мацвеевіча Семашкевіча перад самым Новым годам, завейным снежнем 1937 года.

Міхась КАЗЛОЎСКІ



Мой завулак. 1930 год

НА ХВАЛЯХ БЕЛАРУСКАГА РАДЫЁ

ПЕРШЫ НАЦЫЯНАЛЬНЫ КАНАЛ

Як відаць, заўважлівы радыёслухачы, значна больш дынамічным і цікавым стаў "Літаратурны праспект", які вядзе паэт Алесь Бадак. Цікавыя рэпартажы маладой журналісткі Вольгі Сямашкі, разнастайная інфармацыя вяртаюць слухачоў да бягучых падзей літаратурнага жыцця прайшоўшага тыдня. Дапаўняюць інфармацыю прастору развагі вядучага пра прачытанае, зварот да нягучных дат і рубрыка "Вольны палёт" — пра цікавыя факты з жыцця класікаў літаратуры. "Літаратурны праспект" як заўсёды слухачы ў суботу, 12 красавіка, у 10.45.

Новай кніжцы перакладаў Валерыя Стралко будзе прысвечана аўтарская праграма Навума Гальперовіча "Брама". Валерыя Васільевіч робіць надзвычай вялікую работу па ўдасканаленні беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязяў, пра што і пойдзе раз-

мова ў перадачы. Нагадаем, што "Брама" будзе гучаць у аўторак, 8 красавіка, у 22.30.

У гэты ж час у сераду ў эфіры — "Авансцэна" С. Шалімы, у чацвер — "Палітра" Г. Шаблінскай, у пятніцу — "Сентыментальнае паляванне" І. Шаўляковай.

Штодня пасля паўночы — "Кароткія гісторыі", а ў суботу слухачоў чакае сустрэча ў жывым эфіры ў праграме "Клас і К". Пачатак — а 17-й гадзіне.

Аматараў паэзіі чакае сустрэча з "госцяй нябеснай" у праграме "Канцэртная зала" ў нядзелю ў 21.30, а ў праграме "Радыепарк", якая пачынаецца ў нядзелю ў 16 гадзін, — "Кніжны кіёск" — навінкі айчынныя і замежныя выдавецтваў. І яшчэ адна перадача, якая павінна выклікаць цікавасць у тых, хто любіць роднае слова — "Беларускі альбом", які гучыць з 14 да 16 гадзін у нядзелю.

КАНАЛ КУЛЬТУРА

Панядзелак, 7 красавіка. 8.10 "Мелодыя абуджэння". 10.00 Літаратурныя чытанні. 17.00 З фондаў радыё. М. Капашка. "Не праміні свой лёс". Радыёпастаноўка. В. Малагуша. Вершы.

Аўторак. "Літаратурны аўторак" прапануе наступныя сустрэчы: у 12.10 "Дзеяслоў". Л. Рублеўскай, у 13.10 "Таленты з глыбіні" М. Прохар, у 14.10 "Магія творчасці" З. Каваленкі, у 14.40 "Сугалоссе У. Дзюбы", з 15.00 "Ліставанні" І. Рыбіцкага, 16.10 "Гаспода" Г. Шаблінскай.

Чацвер. У 11.00 — "Натхненне". Паэт Васіль Макаравіч прапануе новыя творы з літаратурнай пошты.

Пятніца. 17.00 З фондаў радыё. В. Шукшын "Я прыйшоў даць вам волю".

Субота. Паўтор аўтарскіх праграм "Гаспода", "Брама", "Сентыментальнае паляванне".

Нядзеля. 19.00 "Тэатр перад мікрафонам". Л. Андрэеў "Кацярына Іванавна". Спектакль Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа.

ЛІТАРАТУРНЫ



27 сакавіка адбылося чарговае пасяджэнне літсуполкі "Літаратурны квартал". Акрамя заўсёднякаў: Наталлі Дзянісавай, Наталлі Капы, Наталлі Кучмель, Вікі Трэнас, Ігара Клепікава, Сяргея Патаранскага, Усевалада Гарачкі, прысутнічалі і навічкі: Кацярына Тычына — выкладчыца МДЛУ, а таксама школьнікі Кірыл Бачкалевіч і Андрэй Ждановіч.

Тэмай абмеркавання была творчасць Міколы Кандратава, які ўсяго толькі трэці раз наведвае пасяджэнне, але адразу ж прыцягнуў увагу прысутных сваімі творами.

У абмеркаванні прынялі ўдзел Наталля Капа, Аксана Спрычан, Усевалад Гарачка, Наталля Кучмель. Найбольш лаканічна і поўна адносна творчасці М. Кандратава выказаўся Н. Кучмель. Яна адзначыла наяўнасць "таленту такой сілы, што ён здольны прабіцца нават праз спёклы пласт беларускай літаратурнай традыцыі", якая ў дадзеным выпадку перастае быць апорай, а наадварот, пачынае скоўваць. Многія іншыя выступоўцы выказваліся прыблізна ў такім ключы: "Пішы не так, а гэтак". Сукупнасць гэтых навуковых рэплікаў нарадзіла ў Ігара Клепікава наступныя радкі:

Не пішыце пра вясну,
Не пішыце пра вайну,
Пра каханне і пра Бога,
Смерць, самоту і дарогу,
Пра дажджы і пра снягі,
Пра чужыя берагі,
Лета, восень і зіму,
Танцы, шманцы ды турму,
Пра карціну на сцяне...

Напішыце пра мяне!

Падсумоўваючы вынікі абмеркавання Віктар Шніп зазначыў адносна паэзіі М. Кандратава наступнае: "Ён (аўтар) сам выбірае куды яму ісці. Гэта не электрычка, якая ідзе па рэйках. Паэт вольны хадзіць па траве, а там могуць быць і міны, і кветкі".

Пасля, як звычайна, чыталіся вершы "па коле". Была вызначана таксама тэма наступнага абмеркавання — паэзія У. Гарачкі. Сваю думку па гэтым пытанні жадаючыя змогуць выказаць праз тыдзень. А пасяджэнне, якое мае адбыцца трэцяга красавіка, будзе цалкам прысвечана чытанням новых творах.

У. Г.

ІДЭАЛОГІЯ БУДУЧЫНІ — ІДЭАЛОГІЯ ЛЮБОВІ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 2)

А і дагэтуль жа прасвятлення шукаюць нямногія: цяжка, невядома як, а то і невядома навошта... І мала чым дапамогуць у гэтым выпадку словы, палыміяныя заклікі і "найноўшыя" — старыя, як свет, — духоўныя вучэнні. Людзі ідуць за тым, хто жыве так, як гаворыць, і — больш таго! — шчаслівы ў гэтым сваім жыцці. Шчаслівы — кожным пражытым імгненнем, усім, чым бы ні адорвала яго з ласкі Божае: і шчаслівая радасць радасна ўспрымаецца і прымаецца, і выпрабаванне цяжкае. Мажліва, не ўсе ідуць і не ўсе, хто паследуе за сваім абраннікам, застануцца вернымі абранаму шляху і дойдучы да канца, але ёсць і тыя, хто не адступаецца, ёсць тыя, што не адракаюцца, што ўрэшце ўсведамляюць сваё прызначэнне. У гэты свой прыход на Зямлю, ці ў наступны, ці праз многія і многія вякі.

Самае распаўсюджанае перакананне: "усё мы — чалавекі" — глыбока памылковае. Чалавечы аблічча — толькі сведчанне прыналежнасці (на гэтым канкрэтным этапе, у гэтым увабленні) да чалавечага роду, ч а л а в е к а м — любому з нас, атрымаўшаму дар падобнага ўваблення, — трэба стаць. Стаць! — не проста зжываючы дадзены вынік, а вырастаючы, дарастанчы да сябе сапраўднага, да сябе, акрыленага Любоўю Бога — любоўю да Бога.

Мая душа ўсміхаецца, калі хтосьці ў гаворцы са мною або з газетнае паласы ці экранна саманадзейна заўважыць: "я не веру ў Бога, што б за гэтым ні стаяла". За гэтым — усё. Усё, што мы ў стане ўявіць і чаго нават не ўяўляем. Жыццё — толькі адно з імёнаў Бога, і нідзе (ні ў рэальным, як мы яго ўспрымаем, ні ў ірэальным свеце) няма нічога і нікога, яму не падуладнага. Макавае зярнятка выпявае ва ўтробе кветкі, пераўтвораючы ў плод, прымаючы дараванае яму жыццё з цыхай удзячнасцю: упадзе ў зямлю, каб чакаць новае вясны і прарасці, — на тое воля Божа, здзеўбнае яго птушка малая — і гэта прадвызначана. Бо ва ўсім — Богі ў ім, зярняці, і ў глебе, і ў вільгаці, і ў птушцы, і ў тым, чыёй здабычаю птушка стане, прадоўжыўшы жыццё ў іншай форме, у іншым, неўявімым для нас, плекменні да Святага, да Неба. Тленнае пламненні і становіцца, духоўнае ў духу ўваскрэскае — калі сказана! колькі разоў паўтараюць! Што ж мы баімся адпусціць павадок, якім самі сябе да сцяны паміж былым і наступным навазваем?

Цёмна вакол тады, калі згас у душы агонь — агонь, які мы называем любоўю. А як любіш ты ў жыцці шчыра, па-сапраўднаму хоць што-небудзь, то любіш і Бога, Тварца ўсяго, то ёсць і можа спраўдзіцца спадзеўка Яго на цябе — сёння ці ў вяках. Прага кожнае зёлкі, кожнае расліны зацісіці і даць плод, палёт матылька між струнаў сонечнага святла, талець жураўлёў пад высокім небам, трубячыя клічы спаноў, што ўслаўляюць Прыроду, усмешка немаўляці свайму Анёлу-ахоўніку, бачнаму толькі яму, магутны рык вадаспада, цёплы павеў ветра, цёплае слова любові і падтрымкі... Розніца толькі ў ступені праявы любові да Тварца — да Жыцця, ім штоміг даруемага, і нам, колькі б

мы ні пыжыліся, колькі б ні абвясчалі сябе "царамі прыроды", так і не ўсвадоміўшы, што мы з ёю — адно, заплаціць за гэту шчодрасць часцей за ўсё няма чым. Няма чым, хоць патрабуецца так мала! — следаваць заповедзям, любіць бліжняга, як самога сябе...

Ты можаш запярэчыць, аспрэчыўшы не сёння і не мною сказанае тым, што мы — дзеці Зямлі, а зямная цывілізацыя на дадзеным этапе звалючы не проста спавядае, але і адкрыта ўжо дэманструе праціўленне дабру і, значыць, Волі Бога, і ў нечым будзеш мець рацыю. Вось толькі гасіо не вызначае (і ніколі не вызначала) і с ц і н у. Мэта чалавека — с т а ц ь ч а л а в е к а м (я сказала б: богачалавекам, калі б не ведала, што чалавек і ёсць бог) у тых абставінах, у якіх апынуўся і якіх, нягледзячы на ўсе пратэсты і скаргі, заслугуоўвае.

Пэўна ж, прасцей зліцца з натоўпам — з масаю гэтых жа, як сам, індывідуумаў без ярка выяўленай і, часцей за ўсё, не прымальнай для іншых, індывідуальнасці, цешачы сябе нічым не абгрунтаванай думкаю, што хто ўжо хто, а ты здолееш вылучыцца, адкрыць ад агульнага сваё. Вось толькі, ад якога а г у л ь н а г а? Для чаго? Чалавечы род так або іначай (з табою або без цябе) прадоўжыцца, ты — а с а б і с т а т ы! — для чаго прыйшоў, для чаго нарадзіўся? Пытанне, як да яго ні стаўся, ўсё роўна некалі дагоніць, таму што а г у л ь н а е (адно на ўсіх) — Жыццё. І калі памятаць, што Жыццё — толькі адно з імёнаў Бога, то што ты збіраешся, спадзяваешся ўсякі раз "адкрыць", што ты хочаш (свядома ці несвядома) прысвоіць?

Май усё і не лічы сваім, вучылі мудрыя, застаючыся шчаслівым і тады, калі адмаўляліся ад усіх зямных шчадротаў, а хто, скажы, сёння, у свеце ўласнікаў і бяздумных спажыўцоў усяго і ўся — шчаслівы? Тое і яно.

У душы я не прымаю слова "масы" ў дачыненні да людзей (народ і народныя масы — адчуваеш розніцу?), хоць і змушана прызнаць, што яно з'явілася ў агульным ужытку невыпадкава: маса — неўпарадкаванасць — незгарманізаванасць — хаос... Сутнасць, у чым бы, у якой бы форме ні праяўлялася, усюды адна і тая ж: змрок павінен згусціцца, любая маса, любая энергія павінна сцяцца, перш чым выбухне — новай зоркай, новай ідэяй, новай праявай генія, геніяльнасці (навука пацвярджае гэта не толькі ў квантавай фізіцы, але і ў гісторыі звалючы чалавецтва). І гэта дакладна і ў сусветным маштабе, і ў маштабе жыцця адной асобнай асобы.

Новая ступень развіцця, чаго б гэта ні тычылася, — формы, свядомасці ці духу, дасягаецца максімальнай сканцэнтраванасцю на вызначанай мэце, выўленаю праз радаснае памкненне, і ўсё большым узмацненнем напружання энергіі, фізічнай, псіхічнай ці духоўнай. Напружаннем, якое прыводзіць да выбуху (у прамым або ў пераносным сэнсе) — да ўспышкі, якая на міг (няхай усяго толькі на міг!) высвечвае ісціну, яшчэ адну яе грань. Вось чаму найўнімі і безвыніковымі застаюцца ўсе спадзяванні на тое, што можна лёгка, учапіўшыся за руку каго дужэйшага ці ўскараскаўшыся на плечы каго вы-

шэйшага, патрапіць "у рай", апынуцца каля ног Госпада. Нават высокія духі, вучні Хрыста, сталі Апосталамі толькі пасля таго, як прайшлі наканаваанае ім да канца: спатрэбілася не адно намаганне душы, не адна перамога духа... Што ўжо казаць пра нас, грэшных?

Першае ўсведамленне сваёй адметнасці, адрознасці ад усіх астатніх — праз глыбокае адчуванне аднасці, злітасці не адно з імі, а і з усім на свеце і ў Космасе — напаяняе, перапаўняе радаснай сілаю: ты ўсё можаш, усё здольны ахвяраваць дзеля магчымасці наступнага кроку, дзеля набліжэння да Святага, на міг адкрытага душы. Узруненасць гэта і ўтрымае ў душы радасць, але веданне, усведамленне прычын не падаецца на першым этапе важным ці, тым больш, неабходным: святло, выбліснуўшы, не павінна згаснуць, знікнуць! — вась адзіная задача.

І ўсё ж, калі ты абраў служэнне любоўю, то пойдзеш, пройдзеш, вытрываўшы ўсе выпрабаванні, табе наканавааныя, помнячы, што твайго подзвігу, твайго любві і яе святла чакаюць іншыя, слабейшыя за цябе на гэтым праемку шляху, і калі ты адступіш, калі спаложышся і адступіш, многіх здолее адцясніць, задушыць змрок. Я знаю.

Мераю ўсяго з'яўляецца Бог, а не чалавек. Варта забыць пра гэта ў сваім пошуку ісціны хоць на імгненне — і апынешся ва ўладзе злосных чараў каго-небудзь са смяротных, пэўны час ці да канца жыцця слугуючы потым чужой амбіцыі, чужому кашчуннаму жаданню заняць у тваім сэрцы месца Бога. Не месца Бога, канечне, а месца ідала, але многім і многім, на жаль, уласціва верыць падобнай падмене. Мала хто ў пошуку свайго ідэалу ні разу не памыляўся, і добра, калі памылка не становілася ракавою: сілы зла мяняюць імёны і абліччы, павадак жа сваіх не мяняюць, пры першай жа мажлівасці вынішчваючы ў чалавечай душы ўсё дашчэнту.

Я гатовы пагадзіцца, што мы жывём "не ў лепшыя часы", хоць тут жа ўсміхнуся на сваю згроду: а дзе, калі яны былі л е п ш ы м і? Бачыцца звычайна тое, на што скіраваны позірк. Паланіцца, непазбежна скоўвае тое, чаго прагнеш. Пужае адно тое, што не жыва ў табе. І калі адусяць чуеш, што свет перажывае найгоршы з часоў, калі са злоснай ухмылкаю (то спадцішка, то адкрыта) злудзей дапамагае злудзею, калі скрозь пайшлі на распродаж ісціна і Сумленне, а ўсім як ёсць "запраўляюць" злоснікі і фарысеі, то хочацца не проста пярэчыць, але і засведчыць: за ўсёй мітуснёй, выкліканай, як зазвычай, агульнымі хлуснёй і "неразуміем", праз маўчанне і адзіноту моцных духам узыходзіць "усмешка заўтрашняга народа". Так было заўсёды. Так будзе да веку — да таго часу, калі ва ўсякім сэрцы заціце любоў, калі ўсе сэрцы заззяюць насустрач Любві Айца Нябеснага.

Здацца, чую твой уздых: гэта здарыцца няскора... Пэўна ж, не заўтра. Але што гэта мяняе, калі т в а ё сэрца ўзрадэлася прагаю любві і цябе чакае першы светлы дар — дар разумення?

Рэдакцыя газеты "Літаратура і мастацтва" выказвае шчырае спачуванне, нашаму даўняму аўтару, паэту Пятру ПРЫХОДЗЬКУ ў сувязі з напаткаўшым яго горам — смерцю роднага брата Прохара Іванавіча ЖУКАВА, прафесара, доктара біялагічных навук, аўтара некалькіх кніг і даследаванняў па прыродзе Беларусі.

Саюз беларускіх пісьменнікаў выказвае спачуванне паэту Пятру ПРЫХОДЗЬКУ ў сувязі з напаткаўшым яго горам — смерцю брата.

З прычыны заўчаснай смерці сястры Уладзіміра Караткевіча, Наталлі Сямёнаўны Кучкоўскай, выказваем шчырае спачуванне яе родным і бліжнім.

Супрацоўнікі "Літаратуры і мастацтва"

**ФЭСТЫ**

Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі (вул. Інтэрнацыянальная, 30).

6 — Акадэмічны сімфанічны аркестр РБ. Дырыжор К. Н. Лэйн (ЗША). Саліст К. Красніцкі (фартэпіяна). У праграме Брамс, Сімфонія № 3; Рахманінаў, Канцэрт № 2 для фартэпіяна з аркестрам.

13 — Фартэпіянная музыка С. Рахманінава (да 130-годдзя з дня нараджэння). Граюць Ц. Шчарбакоў, Д. Уласюк,

«МІНСКАЯ ВЯСНА — 2003»

6—29 красавіка

В. Стахевіч, А. Музыкантаў, С. Смірноў.

20 — П'яніст А. Сікорскі. У праграме Рахманінаў, Мусаргскі. 26 — "Усяночнае дбанне" С. Рахманінава. Выконвае Акадэмічная харавая капэла РБ імя Р. Шырмы. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Л. Яфімава.

Зала камернай музыкі (пр. Ф. Скарыны, 44а)

10 — Мінскі струнны квартэт у складзе: Ю. Герман (скрыпка), А. Уласенка (скрыпка), У. Хімарода (альт), Д. Скляроў (віяланчэль). Удзельнічае п'яніст Ю. Гільдзюк. Творы Рахманінава, Шумана.

11 — Грае І. Алоўнікаў (арган, фартэпіяна). У праграме Бельман, Франк, Ліст, Глінка, Чайкоўскі, Рахманінаў.

12 — Камерныя творы ў выкананні Г. Забары (кларнет), У. Рылаткі (альт), Ю. Гільдзюка (фартэпіяна). Музыка Моцарта, Брамса, Шумана.

15 — Скрыпічная музыка. Выканаўцы з Германіі К. Гокель (скрыпка), Л. Гевойна (фартэпіяна). У праграме Элгар, Мендэльсон, Шуман, Штокгаўзен.

22 — Французскі п'яніст М. Дальберто. Канцэрт з твораў Шуберта, Ліста, Шапэна, арганізаваны пры садзейнічанні пасольства Францыі ў Беларусі.

24 — Дзяржаўны камерны хор РБ. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Н. Міхайлава. Салісты Р. Шытава (мецца-сапрана) ды Я. Ермакоў (тэнор). У

праграме Гурылёў, Абза, Лядаў, Атрашкевіч, Сімаковіч.

25 — Канцэрт Г. Паўлянок (мецца-сапрана) і хору "Арыента" пад кіраўніцтвам А. Гуляевай (Цэнтр "Ранак" Маскоўскага раёна сталіцы). Партыя фартэпіяна А. Афанасьева. У праграме Лоці, Віла-Лобас, Качыні, Гендэль, Рахманінаў, Чайкоўскі, Свірыдаў, Літвіноўскі, беларускія народныя песні ды інш.

28, 29 — Арганістка Г. Макрова (Украіна). Праграмы двух вечароў уключаюць творы Баха, Райнбергера, Янга, Дзюбуа ды інш.

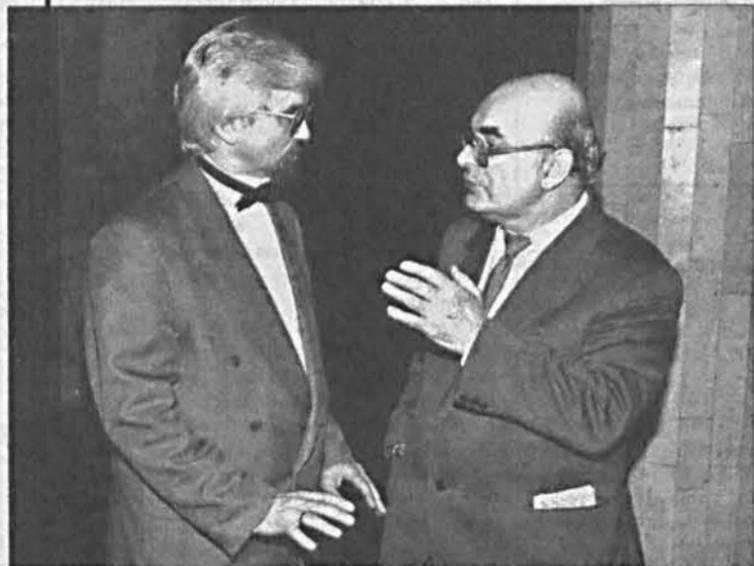
Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета РБ (пл. Парыжскай Камуны, 1)

14 — Акадэмічны сімфанічны аркестр РБ. Галоўны дырыжор А. Анісімаў. Саліст С. Анісімаў (фартэпіяна). Музыка Чайкоўскага: Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам № 1, Сімфонія № 4.

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага (вул. Валадарскага, 5)

28 — Капэла "Sonorus" пад кіраўніцтвам А. Шута. Салісты Т. Пятрова (сапрана), І. Цемчанка (сапрана). "Паўночныя кветкі" Мдзівані — прэм'ера новай рэдакцыі твора.

НА ЗДЫМКАХ: лаўрэат міжнародных конкурсаў Аляксандр МУЗЫКАНТАЎ; мастацкі кіраўнік капэлы "Sonorus" Аляксей ШУТ і кампазітар Андрэй МДЗІВАНІ.

**АКЦЭНТ**

ДАНІНА ЮБІЛЕЮ вялікага Музыканта ХХ (можна казаць, і ХХІ) стагоддзя, кампазітара, п'яніста, дырыжора Сяргея Рахманінава — адзін з акцэнтаў "Мінскай вясны". 130 гадоў мінула з дня яго нараджэння, 60 — з другой, журботнай даты, якая пазначыла заканчэнне зямнога шляху творцы-эмігранта ў далёкай ад радзімы Амерыцы.

Зрэшты, дата — не дата, а без музыкі Рахманінава сучаснае канцэртнае жыццё і ўявіць цяжка.

Прынамсі, п'яністы ўсяго свету маюць яго творы ў канцэртным, конкурсным, педагогічным рэпертуары. І праграма "Мінскай вясны" асвечана зоркай Рахманінава. Яго музыку будуць

выконваць і Мінскі струнны квартэт, і салісты Ігар Алоўнікаў, Андрэй Сікорскі. Фартэпіяныя творы Рахманінава прадставяць у манграфічным канцэрте маладыя п'яністы — лаўрэаты міжнародных конкурсаў. Акадэмічная харавая капэла РБ імя Р. Шырмы, канцэрт якой прыпадае на дзень асаблівы — 26 красавіка (пяраадзень Вялікоднага саята паводле праваслаўнага календара і чарговая дата чарнобыльскай бяды), — спявае таксама музыку Сяргея Рахманінава: "Усяночнае дбанне"...

А на пачатку "Мінскай вясны" прагучыць яго славаць До мінорны Канцэрт № 2 для фартэпіяна з аркестрам. Саліраваць будзе лаўрэат міжнародных конкурсаў Канстанцін Красніцкі, ганараваны, дарэчы, прэстыжнай узнагародай Міжнароднага спаборніцтва п'яністаў імя С. Рахманінава.

С. Б.



Нацыянальны акадэмічны тэатр балета пл. Парыжскай Камуны, 1, тэл. 234-06-66

4 — С. Пракоф'еў "Рамзо і Джульета"

6 — Ц. Пулі "Эсмеральда"

9 — П. Чайкоўскі "Шчаўкунчык"

11, 15 — Л. Герольд "Марная перасцярога" (прэм'ера)

Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-й гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы пл. Парыжскай Камуны, 1, тэл. 234-10-41

5 — Д. Расіні "Севільскі цырульнік"

6 — Г. Даніэці "Лючыя дзі Ламермур"

8 — У. Солтан "Дзікае паляванне караля Стаха"

10 — Д. Вердзі "Набука"

11 — М. Рымскі-Корсакаў "Царская нявеста"

Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-й гадзіне

Беларускі дзяржаўны музычны тэатр вул. Мяснікова, 44, тэл. 220-81-26, 220-92-54

4 — "Галактыка каханьня", музычнае шоу

5 — Вечар балета (М. Рымскі-Корсакаў "Шахерэзада", на

АФІША КРАСАВІКА

музыку Равеля ("Балеро"), "Новыя амазонкі")

6 (раніца) — І. Левін "Айбаліт-2002", мюзікл

6 (вечар) — І. Кальман "Марыца", аперэта

8 — І. Кальман "Прынцэса цырка", аперэта

9 — М. Самойлаў "Дарагая Памэла", мюзікл

10 — О. Штраус "Капалюш Напалеона", аперэта

11 — Ф. Легар "Вясёлая ўдава" Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-й гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы вул. Энгельса, 7, тэл. 227-17-17

4 — А. Курэйчык "Згублены рай", драма (прэм'ера)

5 — А. Астроўскі "Свае людзі — паладзім", трагікамічныя сцэны з жыцця глухамані

6 — У. Шэкспір "Сон у чарадзейную ноч пасярэдзіне лета", казачная феерыя

7 — А. Дудараў "Кім", "крымінальная" меладрама

9 — Ф. Дзюрэнмат "Ромул Вялікі", гістарычная неакадэмічная камедыя

10 — Д. Патрык "Дзіўная місіс Сэвідж", камедыя (прэм'ера)

11 — К. Гальдоні "К'еджаўскія перабрэжкі", камедыя

Малая сцэна вул. Энгельса, 12

4 — А. Папова "Муж для паэтэсы", камедыя-імпрэвізацыя

6 — Я. Баршчэўскі "Беларусь у фантастычных апавяданнях", прэм'ера (рэжысёр — У. Савіцкі, у галоўнай ролі — Г. Аўсяннікаў)

12 — Ф. Шылер "Каварства і любоў", мяшчанская драма Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-й гадзіне

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага вул. Валадарскага, 5, тэл. 220-15-41, 220-39-66

Вялікая сцэна

4 — Ф. Рэньяр "Адзіны спадкаемца", камедыя

5 — "Амфітрыён", інтымныя сцэны з жыцця людзей і багоў

6 — У. Шэкспір "Трагічная аповець пра Гамлета, прынца Дацкага"

9 — А. Папова "Сняданак на траве" (прэм'ера), трагікамедыя

Малая сцэна

8 — Э. Радзінскі, Ф. Дастаеўскі "Рулетка"

Пачатак ранішніх спектакляў а 11-й, вячэрніх а 19-й гадзіне

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі вул. Крапоткіна, 44, тэл. 234-60-08

4 — З. Сагалаў "Палёты з анімалам", спектакль пра М. Шагала

Тыдзень лепшых прэм'ер РТБД (У Палацы Рэспублікі)

9 — А. Курэйчык "Понцій Пілат", драма

10 — М. Рудкоўскі "Жанчыны Бергмана"

11 — В. Панін "Песні ваўка"

12 — З. Сагалаў "Палёты з анімалам"

13 — Я. Купала "Адвечная песня"

Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне

Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр вул. Даўмана, 1, тэл. 289-32-62

4 — У. Шэкспір "Жарсці ў Віндзоры", камедыя

5 — Э. Іянэску "Трызненне ўдваіх", парадаскальная камедыя

6 — І. Зінгер "Тойбеле і яе дэман", трагікамедыя

8 — А. Астроўскі "Позняе каханне", раман

9 — Бамаршэ "Вар'яцкі дзень, альбо Вяселле Фігара"

10 — Ж.-Б. Мальер "Хітрыкі Скапэна"

11 — Фэстываль сучаснага галандскага мастацтва "Галандскае нашэсце"

Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне

Тэатр-студыя кінаакцёра пр. Машэрава, 13, тэл. 223-08-11

4 — Л. Вернейль "Выкраданне Алены"

5 — "Айседора. Танец каханьня"

6, 8 — Д. Кілі "Мілы хлус"

9, 10 — А. Астроўскі "Таленты і прыхільнікі"

11 — "Фантазія паводле Гогаля", сатыра

12, 13 — Б. Шоу "Пігмаліён", музычная камедыя

Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне



Выходзіць з 1932 ГОДА
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР

Віктар ШНІП

Рэдакцыйная рада:

Вольга БАРАБАНШЧЫКАВА,

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,

Леанід ГАЛУБОВІЧ,

Алесь ГАЎРОН — адказны сакратар,

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ,

Уладзімір САЛАМАХА — намеснік галоўнага рэдактара



АДРАС
РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19
ТЭЛЕФОНЫ:
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-44-04

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-7965
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-7965
літаратурнага
жыцця — 284-7965
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-7965
паэзіі і прозы — 284-7965
музыкі — 284-8153
тэатра, кіно — 284-8153
выяўленчага
мастацтва — 284-7965
карэктарская — 284-8091
бухгалтэрыя — 284-4991
Тэл./факс — 284-85-25

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і верстка
камп'ютэрнага цэнтра
тыднёвіка "ЛіМ"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1636
Нумар падпісаны ў друку
2.04.2003 у 15.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ 808

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ВІНШУЕМ!**НОВЫ СТАТУС**

Пастановай урада Дзяржаўнаму акадэмічнаму народнаму аркестру Беларусі імя І. Жынічэна днём нададзены статус Нацыянальнага. Заснаваны легендарным артыстам, чьё імя ўвекавечана ў ціперашняй назве, гэты

калектыў шмат гадоў працаваў на прэстыж беларускага прэсфічнага мастацтва, рабіў важкі ўнёсак у справу зберажэння і развіцця нашай своеадметнай нацыянальнай культуры. За гэтыя заслугі ўрад і надаў аркестру новы афіцыйны статус. Але па сутнасці жынічэўцы як ніхто іншы заўжды адпавядалі высокай годнасці нацыянальнага творчага калектыву.

С. Б.